

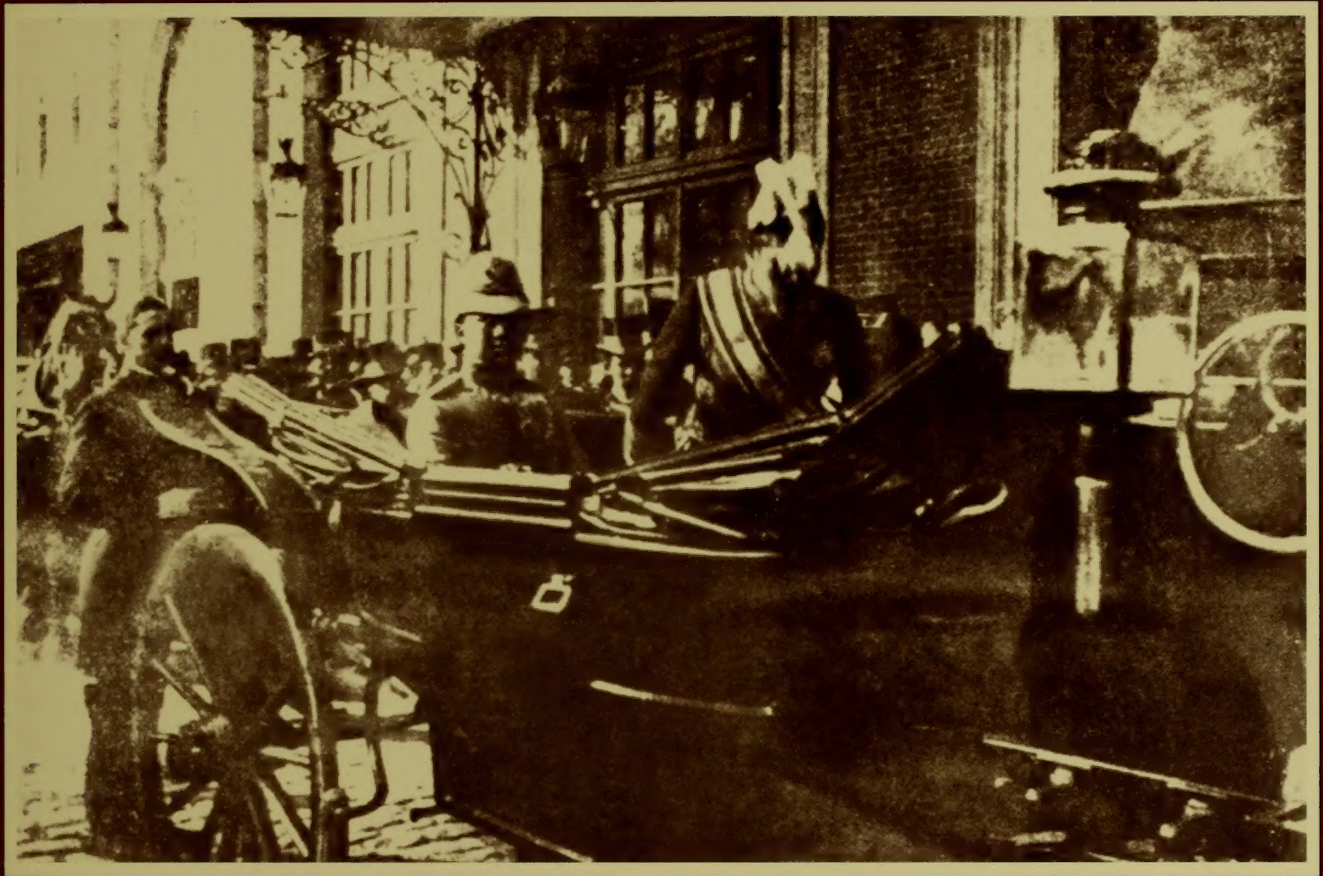
THE SPANISH CORONATION

by

King Vajiravudh

French translation by H. R. H. Princess Galyani Vadhana

Thai translation by Mom Luang Pin Malakul

SIAM. — S. A. R. EL PRINCIPE HEREDERO MAHA VAJIRAVUDH.

Le Couronnement Espagnol

par

Le Roi Vajiravudh

Traduction française par Son Altesse Royale la Princesse Galyani Vadhana

Traduction Thailandaise par Mom Luang Pin Malakul

ร. ๕ นิเทศพระเจ้ากรุงสเปน

พระราชพิธีอันยิ่ง เป็นพระมหากษัตริย์องค์แรกที่ถูกเลือกขึ้นโดยผู้หัว
สมเด็จพระสันตะปาปาที่นครโรม ซึ่งพิธีอันนี้ ได้กระทำพระองค์ขึ้นในนครกาลิเซียส
หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล แปลขึ้นในภาษาไทย

THE SPANISH CORONATION

Le Couronnement Espagnol

ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน

กระทรวงวัฒนธรรมจัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
เนื่องในโอกาสมหามงคลเจริญพระชนมายุ 84 พรรษา
วันที่ 6 พฤษภาคม พุทธศักราช 2550

The Spanish Coronation
Le Couronnement Espagnol
ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน

พิมพ์ครั้งแรก	พุทธศักราช 2531	จำนวน 2,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 2	พุทธศักราช 2550	จำนวน 3,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)	พุทธศักราช 2550	จำนวน 4,000 เล่ม

ที่ปรึกษา

คุณหญิงไขศรี	ศรีอรุณ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
นายวีระ	โรจน์พจนรัตน์	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
นายอารักษ์	สังหิตกุล	ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม
นางโสมสุดา	ลิยะวณิช	ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม
นายเกรียงไกร	สัมปชชลิต	อธิบดีกรมศิลปากร
นายสุเทพ	วิริยะบุศย์	ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปกรรม 10 ช.ช.

บรรณาธิการ

นางสาวอรพินท์	ลิมสกุล	ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ
นางสาวเสาวนิตย์	ยโสธร	หัวหน้ากลุ่มโสตทัศนวัสดุและกิจการมห้องสมุด
นางสาวทิพยา	อรรณวิสุทธิกุล	หัวหน้ากลุ่มงานผลิตโสตทัศนวัสดุ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

Vajiravudh, His Majesty King.

The Spanish Coronation = Le Couronnement Espagnol =
ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน/ French translation by
H.R.H. Galyani Vadhana; Thai translation by
Mom Luang Pin Malakul --2nd.rev.ed. --Bangkok :
Ministry of Culture, 2007.
106 p. illus.

1. Spain--Description and travel. 2. Spain--Social life and customs.
3. Thailand--Foreign relations--Spain. 4. Spain--Foreign relations--Thailand. 5. Galyani Vadhana, H.R.H., 1923-2008.
- I. Galyani Vadhana, H.R.H., 1923-2008, tr. II Pin Malakul, Mom Luang, 1903-1995, tr. III. Thailand. Ministry of Culture.
- IV. Title

914.6

ISBN 978-974-04-8940-5

Digitized by the Internet Archive
in 2013

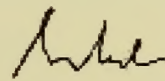
<http://archive.org/details/spanishcoronatio00vaji>

คำนำ

หนังสือเรื่อง "The Spanish Coronation" by King Vajiravudh นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร หลังจากได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังกรุงแมดริด เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ เพื่อร่วมในงานพระราชพิธีราชาภิเษกพระเจ้าอัลฟองโซที่สิบสามแห่งสเปน โดยทรงบันทึกไว้เป็นพระราชหัตถเลขา รวม ๘ ฉบับ เป็นเอกสารที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งต่อมาพระองค์ได้ทรงใช้พระราชนิพนธ์นี้เป็นแบบเรียนสอนภาษาอังกฤษให้แก่นายจ่ายวด (ปานี ไกรฤกษ์) ผู้เป็นพี่ชายของท่านผู้หญิงดุจฎิมาลา มาลากุล และท่านผู้หญิงได้เก็บรักษาไว้จนกระทั่งศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้ริเริ่มก่อตั้งหอวิชาฐานุสรณ์ขึ้นในบริเวณหอสมุดแห่งชาติเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้นำมามอบให้ศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล แปลความเป็นภาษาไทย

ต่อมาสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้ทรงพระวิริยะแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสจนเสร็จสมบูรณ์ และมีพระประสงค์ให้พิมพ์พระราชนิพนธ์และสำนวนแปลรวมสามภาษาไว้ในเล่มเดียวกัน เป็นการพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ ซึ่งได้จำหน่ายแจกแก่บุคคลและห้องสมุดสถาบันการศึกษาต่างๆ จนหมดลงแล้ว แต่ยังมีผู้สนใจต้องการอยู่เสมอมา

ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ทรงพระกรุณาพระราชทานพระอนุญาตให้กระทรวงวัฒนธรรมจัดพิมพ์หนังสือ เรื่อง "The Spanish Coronation" นี้ อีกครั้งหนึ่งโดยรวมพิมพ์ทั้งสามภาษา คือ พระราชหัตถเลขาฉบับภาษาอังกฤษพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนิพนธ์แปลฉบับภาษาฝรั่งเศสของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และฉบับแปลภาษาไทยของศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เป็นการสืบทอดพระประสงค์เช่นเดียวกับการจัดพิมพ์ครั้งแรก กระทรวงวัฒนธรรมสำนักในพระกรุณาเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับพระราชทานพระอนุญาตจัดพิมพ์หนังสือนี้เป็นครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุงแก้ไข โดยการสนับสนุนของคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๗ รอบ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๐ เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณและแสดงพระอัจฉริยภาพด้านอักษรศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ตลอดจนความสามารถของศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ให้ปรากฏสืบไป กระทรวงวัฒนธรรมหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์แก่นักเรียน นักศึกษา ในการศึกษางานแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

(คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

สำนักงานเลขานุการในพระองค์ฯ
195 วังสระปทุม ถนนพญาไท
กรุงเทพฯ 10300

ที่ 097/202.8/2550

2 มีนาคม 2550

เรื่อง ขอพระราชทานพระอนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง The Spanish Coronation

เรียน นายอารักษ์ สังหิตกุล
อธิบดีกรมศิลปากร

อ้างถึง หนังสือที่ วธ 0408/885 ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2550

ตามหนังสือที่อ้างถึงถึง กรมศิลปากรขอพระราชทานพระอนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง The Spanish Coronation รวม 3 ภาษา เช่นเดียวกับฉบับพิมพ์ครั้งแรกเพื่อน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระกุศล ร่วมเฉลิมพระเกียรติในโอกาสที่ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเจริญพระชนมายุ 84 พรรษา ในวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 จำนวน 3,000 เล่ม เพื่อมอบแก่สถาบันการศึกษา ห้องสมุดต่างๆ และบุคคลที่สนใจด้วยความละเอียดปราณีแล้วนั้น

ความทราบฝ่าพระบาทแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระอนุญาตให้ดำเนินการได้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(คุณหญิงดรุณี พูลทรัพย์)

เลขานุการในพระองค์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

28 มีนาคม 2550

เรื่อง อนุญาตพิมพ์หนังสือ The Spanish Coronation

เรียน นางสาวอรพินท์ ลิ้มสกุล
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ตามหนังสือที่ วธ.0408/1039 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2550 เรื่องขออนุญาตพิมพ์หนังสือ
THE SPANISH CORONATION BY KING VAJIRAVUDH ดังความละเอียดแจ้งแล้วนั้น

คณะผู้จัดการมรดกภูมิปัญญาดีและเป็นเกียรติอย่างยิ่งในการที่กรมศิลปากรและสำนักหอสมุด
แห่งชาติจะนำหนังสือ THE SPANISH CORONATION BY KING VAJIRAVUDH ซึ่งเป็นสมบัติ
ของท่านผู้หญิงดุขุมมาลา มาลากุล มาแต่เดิม เพื่อจัดพิมพ์ออกเผยแพร่ เฉลิมพระเกียรติเนื่องใน
โอกาสมหามงคลเจริญพระชนมพรรษา 84 พรรษา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(คุณหญิงชญา วัฒนศิริธรรม)

5 ซอยเจริญนคร 58
ถนนเจริญนคร กรุงเทพฯ 10600

21 มีนาคม 2550

เรื่อง ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ The Spanish Coronation (ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน)

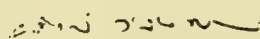
เรียน ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ตามที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ ที่วธ 0480/1041 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2550 แจ้งความประสงค์ขออนุญาตนำผลงานแปลซึ่งเป็นสำนวนภาษาไทยของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เรื่อง "ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน" ไปจัดพิมพ์หนังสือ The Spanish Coronation ทั้งสำนวนภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาไทย ตามที่ได้รับมอบหมายจากกรมศิลปากร เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 84 พรรษา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ความแจ้งแล้วนั้น

กระผมในฐานะทายาทของ ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อนุญาตและมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งให้ท่านดำเนินการนำผลงานแปลซึ่งเป็นสำนวนภาษาไทยดังกล่าวไปจัดพิมพ์ตามความประสงค์

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายจุลสิงห์ วสันตสิงห์)

ประธานคณะผู้จัดการมรดก

และทายาทของ ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

โทรศัพท์ 0 2224 4598

โทรสาร 0 2224 7045

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

พระประวัติ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นพระธิดาพระองค์แรกในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นพระราชนัดดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร เมื่อแรกประสูติมีพระนามตามสุติบัตรว่า "เมย์" ตามชื่อเดือนที่ประสูติ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระนามว่า หม่อมเจ้ากัลยาณิวัฒนา

การศึกษา

เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียน Supérieure de Jeunes Filles de la Ville de Lausanne ซึ่งเป็นโรงเรียนสตรีที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงศึกษาภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน และภาษาลาติน

ต่อมาทรงย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียน International School of Geneva ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำของกรุงเจนีวา สามารถสอบผ่านระดับมัธยมปลายได้ดีเยี่ยมเป็นลำดับที่ ๑ ของโรงเรียน และเป็นลำดับที่ ๓ ของบรรดานักเรียนมัธยมทั้งประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ในชั้นอุดมศึกษา เสด็จเข้าศึกษาต่อคณะวิทยาศาสตร์ สาขาเคมี ณ มหาวิทยาลัยโลซาน ทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและได้รับ Diplôme de Chimiste A ในระหว่างที่ทรงศึกษาหลักสูตรทางวิทยาศาสตร์นั้น พระองค์ได้ทรงศึกษาวิชาอื่นๆ ในหลักสูตรสังคมศาสตร์และครุศาสตร์ ทรงได้รับปริญญา Diplôme de Sciences Sociales-Pédagogiques ซึ่งประกอบด้วยวิชาในสาขาการศึกษาวรรณคดี ปรัชญา และจิตวิทยาอีกด้วย

พระอิสริยยศ

- พุทธศักราช ๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาพระอิสริยยศเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณิวัฒนา

- พุทธศักราช ๒๔๗๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงเฉลิมพระเกียรติสถาปนาเป็น สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

- พุทธศักราช ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระอิสริยยศเป็นเจ้าฟ้าต่างกรมฝ่ายในพระองค์แรก ตามแบบแผนธรรมเนียมราชประเพณีในรัชกาล ในโอกาสเจริญพระชนมายุ ๖ รอบ และเฉลิมพระนามว่า **สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์**

พระยศทางทหาร

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงดำรงพระยศทหาร ในตำแหน่งพลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง พลอากาศเอกหญิง และทรงดำรงตำแหน่งนายทหารพิเศษประจำ กรมนักเรียนนายร้อยรักษาพระองค์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และประจำกองพันทหารอากาศโยธิน รักษาพระองค์ เป็นกรณีพิเศษ

ตำแหน่งทางวิชาการ

ทรงดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษ ประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และพระเกียรติยศอื่น ๆ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงได้รับพระมหากฎนาถิคุณ โปรดเกล้าฯพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลต่างๆ ตามลำดับศักดิ์เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้

ม.จ.ก. มหาจักรีบรมราชวงศ์	พุทธศักราช ๒๔๘๑
น.ร. นพรัตนราชวราภรณ์	๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖
ป.จ. ปฐมจุลจอมเกล้า	๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๘
ม.ป.ช. มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก	๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒
ม.ว.ม. มหาชิรมงกุฏ	๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒
ป.ภ. ปฐมดิเรกคุณาภรณ์	๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘
อ.ป.ร. ๑ เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๘ ชั้นที่ ๑	๑๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๑
ภ.ป.ร. ๑ เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ ชั้นที่ ๑	๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๖

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

พุทธศักราช ๒๕๒๘ รัฐบาลประเทศฝรั่งเศสได้ทูลเกล้าฯ ถวาย · Croix de Commandeur des Arts et de Lettres ซึ่งเป็นอิสริยาภรณ์สูงสุดด้านศิลปะและอักษรศาสตร์ และเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ทูลเกล้าฯ ถวาย Croix de Commandeur de L'Ordre National du Mérite ซึ่งเป็นอิสริยาภรณ์สูงสุดอีกสาขาหนึ่ง

ปริญญากิตติมศักดิ์และเหรียญเชิดชูเกียรติ

พ.ศ. ๒๕๒๘ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ถวายเหรียญ Victor Hugo Gold Medal ซึ่งเป็นเหรียญทองเชิดชูเกียรติบุคคลผู้มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ด้านอักษรศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๓๖ มหาวิทยาลัยไซเคะ ประเทศญี่ปุ่น ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงประกอบพระกรณียกิจมากมายหลายด้าน ที่สำคัญได้แก่ ด้านอักษรศาสตร์ ด้านครุศาสตร์ ด้านประวัติศาสตร์และศิลปะ ด้านสาธารณสุข และอื่นๆ สถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เพื่อประกาศยกย่องพระกรุณาธิคุณและพระกรณียกิจอันมีประโยชน์ต่อสังคม ดังนี้

ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านอักษรศาสตร์และศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๑๕)	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๑๗)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๒๕๒๒)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง (๒๕๒๒)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๒๓)	มหาวิทยาลัยศิลปากร (๒๕๒๔)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (๒๕๒๖)	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๒๗)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๒๕๔๕)	

ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านครุศาสตร์และการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (๒๕๒๓)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๒๘)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๓๑)	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๓๘)	เจ้าคุณทหารลาดกระบัง (๒๕๓๘)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (๒๕๓๙)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (๒๕๔๑)

ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านพยาบาลศาสตร์และวิทยาศาสตร์บัณฑิต

ด้านสาธารณสุขศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล (๒๕๒๓)	มหาวิทยาลัยมหิดล (๒๕๓๗)
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๓๘)	มหาวิทยาลัยมหิดล (๒๕๔๒)
มหาวิทยาลัยขอนแก่น (๒๕๔๔)	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๔๔)
มหาวิทยาลัยมหิดล (๒๕๔๔)	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (๒๕๔๔)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๔๕)	มหาวิทยาลัยบูรพา (๒๕๔๕)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๖)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๔๖)

ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านประวัติศาสตร์และศิลปศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ (๒๕๒๘)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (๒๕๓๖)
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี (๒๕๓๗)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๓๘)
มหาวิทยาลัยศิลปากร (๒๕๓๘)
มหาวิทยาลัยบูรพา (๒๕๓๘)
สถาบันราชภัฏ ๓๖ แห่ง (๒๕๔๒)

ปริญญาคุณวุฒิตดกิตติมศักดิ์ด้านสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (๒๕๔๑)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๕)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๖)

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว (๒๕๔๖)

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ที่รวบรวมไว้ ณ ที่มีจำนวน ๒๕ ชื่อเรื่อง แบ่งเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑. พระนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชวงศ์	จำนวน ๑๑ เรื่อง
๒. พระนิพนธ์แปล	จำนวน ๓ เรื่อง
๓. พระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว	จำนวน ๑๐ เรื่อง
๔. พระนิพนธ์บทความทางวิชาการ	จำนวน ๑ เรื่อง

นอกจากนี้ยังทรงจัดทำวีดิทัศน์สารคดีประกอบการเสด็จต่างประเทศอีกหลายเรื่องด้วย

พระนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชวงศ์

- จุฬาลงกรณ์สันตติวงศ์ พระนามพระราชโอรส ธิดา และพระราชนัดดา
- แม่เล่าให้ฟัง
- พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๕
- เวลาเป็นของมีค่า Busy Fingers
- เจ้านายเล็กๆ - ยุวกษัตริย์
- ไปรษณียบัตรเจ้าฟ้า Postcard Games
- เจ้าฟ้าทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง ๒๔๕๘ (ค.ศ. ๑๙๑๑ ถึง ค.ศ. ๑๙๑๕)
- ตราแผ่นดิน ตราราชสกุลและสกุล อักษรพระนาม และนามย่อ
- สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และงานศิลปะ Prince Mahidol and Art
- จุดหมายเหตุชาวบ้าน ชาวสมเด็จพระย่าสวรรคตจากหนังสือพิมพ์ POPULAR CHRONICLE FROM THE PRESS, THE DEMISE OF THE PRINCESS MOTHER
- ส่งเสด็จสมเด็จพระย่า ประมวลเรื่องจากหนังสือพิมพ์

พระนิพนธ์แปล

- นิทานสำหรับเด็ก
- แม่เล่าให้ฟัง (ภาค ๒)
- ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน LE COURONNEMENT ESPAGNOL - THE SPANISH CORONATION

พระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว

- ๑ โหลในเมืองจีน
- ยูนนาน YUNNAN
- สายธารอารยธรรมจีน : ๗ ธานีแห่งอาณาจักรกลาง

- จากโคริโอสู่โคเรีย : ๘ วันในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี
- ภูฏาน : เกาะเขียวบนแผ่นดิน BHUTAN : GREEN ISLAND ON LAND
- ที่ไซบีเรียหนาวไหม IS IT COLD IN SIBERIA?
- ตุรกี : ดินแดนจักรพรรดิโรมันและสุลต่านออตโตมัน
TURKEY : LAND OF THE ROMAN EMPERORS AND OTTOMAN SULTANS
- จีนเจียงและกานซู : ภาพจากดินแดนสุดหล้าฟ้าเขียว
XINJIAN AND GANSU : PICTURES FROM FAR AWAY PLACES
- จีนตะวันออก : ขึ้นเขา ลงทะเลสาบ เข้าวัด
EASTERN CHINA : MOUNTAINS, LAKES, TEMPLES
- จีนอีสานและเสฉวน : จากแดนแมนจูสู่กวางอู๋ไบ้

พระนิพนธ์ภาษาฝรั่งเศส

DU BON ET DU MAUVAIS USAGE เป็นชื่อบทความภาษาฝรั่งเศส มีเนื้อหากล่าวถึงการใช้ภาษาฝรั่งเศสที่มีประสิทธิภาพ มีความถูกต้อง และสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง พิมพ์ครั้งแรกเป็นตอนๆ ในวารสารสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย ปีที่ ๑ - ๗ ฉบับที่ ๑ - ๒๕ พ.ศ.๒๕๒๑ - ๒๕๒๗

THE SPANISH CORONATION

by

King Vajiravudh

French translation by H.R.H. Princess Galyani Vadhana

Thai translation by Mom Luang Pin Malakul

Le Couronnement Espagnol

par

Le Roi Vajiravudh

Traduction française par Son Altesse Royale la Princesse Galyani Vadhana

Traduction Thaïlandaise par Mom Luang Pin Malakul

ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน

พระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส
หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล แปลเป็นภาษาไทย

"The Spanish Coronation."

King Vajiravudh Memorial Foundation
Under the Patronage of His Majesty the King

While still the Crown Prince, King Vajiravudh went to Madrid in May 1902 to attend the coronation of King Alfonso XIII of Spain. His insightful and informative record of the event, titled, The Spanish Coronation, was composed in the epistolary form, comprising altogether 8 letters.

King Vajiravudh subsequently used this literary composition to teach English to Nai Ja Yuad (Pani Krairiksh). For over 50 years after the King's demise, the work had been preserved by Lady Dusdimala Malakul, Nai Ja Yuad's younger sister, before she bequeathed it to the Vajiravudh Memorial Hall when it was first founded.

Around that time, a number of noted translators were invited for a gathering. Her Royal Highness Princess Galyani Vadhana who also attended the meeting asked this writer. "Could you show me any work that is worth being translated into French?" In response to her request, I presented her with my own Thai translation of The Spanish Coronation. It was most fortunate that the Princess took to the work and eventually completed a French translation of it. It is her expressed wish to have this work published in all three languages in one and the same copy as a tribute to King Vajiravudh. The publication should serve as a reference for those students learning how to translate English into French and Thai. Proceeds from the sales of this book will go towards King Vajiravudh Memorial Foundation. The Foundation is also grateful to the Princess for having assigned Mrs. Nongyao Karnchanachari to oversee all editorial and printing processes until the book is finally published.

The expenses incurred by this publication are entirely borne by Bangkok Printing (1984) Co., Ltd., once Her Royal Highness's wish and the Foundation's objective have been communicated to its management. All of the 2,000 copies have already been purchased by Mom Klong Kshemsant Na Ayudhya who wishes to make merit for King Vajiravudh on the occasion of her seventh cycle birthday anniversary. Most of these copies have been presented to the foundation for distribution to worthy persons and libraries. The Foundation would like to express its appreciation to Bangkok Printing (1984) Co., Ltd. and Mom Klong Kshemsant Na Ayudhya for their generous contributions. Thanks must also be extended to the Spanish Embassy in Bangkok and Ministerio de Cultura d' Espagne, for having secured the historic photographs of Crown Prince Vajiravudh and of the coronation to illustrate the publication and thereby enhancing its value immeasurably.

Pin Malakul

(Mom Luang Pin Malakul)
Vice-Chairman of the Board
King Vajiravudh Memorial Foundation
Under the Patronage of His Majesty the King

Letter IMadrid, May 15th 1902

There are just a few minutes to spare so I sit down to write a few lines. We started from Paris yesterday at 12 noon, our station being the new "Gare du Quai d'Orsay". The place where we got into the train was underground, but it was nevertheless beautifully clean because the ordinary locomotives are not allowed to come in. Our train was drawn out by a powerful electric locomotive of a peculiar design, rather like a huge torpedo than anything else I can think of. We went in that fashion as far as the "Gare d'Orléans", where the Sud-Express used to start from, and there we were deprived of our nice electric locomotive, an ordinary one being substituted. The cars were lovely - all new, and decorated in the new style; but still they were not at all bad to look at. The lighting arrangements were excellent, for each compartment was provided with two electric lamps fixed behind the seat, and not right up on the ceiling as one usually finds them, so that reading really became quite a pleasure.

Besides myself, there were also other princes

travelling by the same train. There were the Grand Duke Vladimir of Russia; Prince Albert of Prussia and his son, Prince Joachim; Prince Christian of Denmark; Prince Nicholas of Greece; and the Hereditary Prince of Monaco. Thus, you see the train might quite well have been called the "Royal Express". My party, I should explain, consists of the Colonel; Captain Sarasiddhi; Phya Suriya; & Dr. Corrazioni d'Orelli, Counsellor of our legation.

We travelled in the "Sud-Express" as far as Irun, the frontier station of Spain, which was reached at about 11 pm. Here the princes and their suites got out and were welcomed by a court official in the name of the Queen-Regent. Then we were shown our places in the special train which was already waiting there. Certainly no one could complain of having too much room, for each had only just enough to lie down in. The compartments in the special were really not as good as in the ordinary train, and so for once I was sorry. I was such a great person! I am never a good night-traveller, as I don't sleep well in a sleeping car. Nor did I break my rule last night. In fact, I was continually having horrible dreams and walking

up feeling quite bad. Besides, it became quite cold during the night while we were passing through the mountainous district. I was therefore glad when at length the sun rose. As we advanced, it grew warmer and warmer, and brighter and brighter. Then I began to take notice of the wayside scenery, and found it startlingly like Egypt, only minus a great many things which go to make that country so picturesque. To make the resemblance even more striking, the sun grew hotter and hotter as we advanced, and by luncheon time it was as hot as it was in Egypt when I was there!

At the Madrid Station, the princes were received by Don Carlos de Borbon, who, being the husband of Doña Mercedes, is called by courtesy "Prince of the Asturias", which title belongs by custom to the eldest son and heir of the King of Spain. Beside the princes I have already named, there were in addition the Duke of Connaught and Prince Eugene of Sweden & Norway. The former had come over from England by a man-o'-war to Bilbao; while the latter, who had been travelling about in Spain, had joined the Special at the Escorial Station. The princes

having inspected the Guard of Honour drawn up on the platform, each went in a separate carriage with a separate escort to the Royal Palace to be received by the Queen-Regent, the King, & the other members of the Royal family. As each prince mounted the stairs, the band of the Royal Halberdiers played the Hymn of the Nation represented by that prince. The princes arrived in the order of precedence, all previously arranged.

Beside the princes whose arrival I have just described, three others had already arrived namely the Duke of Genoa, the Archduke Charles Stephen of Austria, and the Duke of Oporto. All the princes met in a room in the palace & exchanged greetings. A very good arrangement was made among the representative princes, by which the meeting at the Royal Palace was to count as a visit paid & returned, so that we were saved the trouble of having to call on one another formally afterwards. There were, therefore, only the members of the Spanish Royal Family to call upon that afternoon.

I must not forget to mention what is to me a most pleasing incident. The little King, on finding himself next to me in the crowd, ~~at~~

took me aside and asked after various members of my family whom he had met in 1897. In speaking to him, I naturally addressed him as "Your Majesty", whereupon he raised his hand and stopped me. "Why do you speak to me in that way?" he asked with a slight reproach; "When you were here in '97, I used to be Alfonso. Let me be Alfonso still. You and I are good enough friends to call each other by name." You can imagine how pleased I was.

This evening the princes were entertained at a banquet at the palace. There were a great many people dining, and the room soon became warmer than was pleasant. Before dinner the Queen-Regent had sent me the insignia of the Golden Fleece, and I am very proud of it.

I must not forget to mention where I am being put up. The Royal Palace being full up, I am lodged in a fine suite of rooms in the War Office. On my arrival this afternoon, I was received by the Minister, who is no other than Lieut-General Weyler, Marqués de Tenerife. You must know his name well enough. The apartments are quite comfortable, the ceilings being nice & high. There are two

Gentlemen attached to our party, namely: -
 Vizconde de la Vega, Grandee of Spain, Gentleman
 of the Bedchamber to H. M. the King; and
 Lieut-Colonel Marqués de la Ribera, Officer
 of the General Staff of the Army. Thus, among
 the lot of us here we have enough titles, have
 we not? But then Spain is a great Country
 for titles, and a grandee is hardly worth
 considering unless he could boast of at
 least half a dozen titles! - The weather is
 very good just now. I only hope it will
 keep fine all along.

Letter IIMay 16th

Being in rather a hurry to get to bed last night, I forgot to tell you one or two rather interesting things in my letter of yesterday, so I hasten to supply the omission today. The first and most interesting thing is that last night was the first occasion upon which King Alfonso XIII attended a public dinner, for previously he had always abstained from doing so. Last night he sat opposite his mother the Queen-Regent, and did the honours of the table to perfection. He went into dinner with his sister, the Princess of the Asturias, and had on his left his other sister Doña Maria Teresa. Beside these Princesses, the King's two Aunts were also present. In returning from the palace, our carriages were drawn by mules, which were splendid. The Viscount de la Vega explained to us that it was the usual custom for the Royal Carriages to be drawn by mules instead of horses in the evening.

Today there is nothing for us to do of an official character. In our part, we went out this morning for a drive all along the fashionable streets, and found them all crowded, not only with people

of the town & Country districts, but also with foreigners who have come on purpose to see the fêtes. All the principal thoroughfares are gay with flags & streamers, and from the windows of some of the houses are to be seen some beautiful tapestries hung out. The whole town wears a very festive appearance and everyone is out in holiday attire. In the Carrera de San Jeronimo, the principal street of fashionable Madrid, the Carriages could only move at a walk, as the pedestrians were walking about right in the middle of the Carriage-way. In this street one saw occasionally a pretty face or two. Spanish-girls are on the whole good-looking but I should not say that there are many really beautiful girls to be seen. Pretty ones there are plenty; but really beautiful ones not so. But the eyes are the best things in the Spanish girl; there is something remarkably fascinating about them. When she favours you with a glance, you feel as though you must stop breathing for a moment! But do not be anxious. I have not fallen in love with any of them. It is a pity everyone of them put on just a shade too much powder. It seems to be the custom here, for I never saw a well-dressed woman to-day whose face was not covered

with powder. I don't suppose a Spanish girl's toilette would be considered complete unless she powders her face, and she would probably go out sooner without gloves than without powder.

But it is all purely a matter of habit & taste, and I dare say that if I live here I should think nothing of the powder question. At present, however, I confess I do not like it.

I am glad to say that the weather is behaving very well indeed. Today is quite sunny & warm and reminds me very much of the weather in Cairo. The Sun is positively hot when you are in it. Someone once described the climate of Madrid as "Trois mois d'Hiver et neuf mois d'Enfer". But now it is neither the one nor the other, so that you see it could be nice if necessary!

As I have nothing else to say today, I give you now a complete list of the representatives of foreign countries. This ought perhaps to wait till tomorrow, but I expect there will be a lot to write about them, so I had better give it here. Some countries appoint special representatives, & others are represented by their regular diplomatic representatives here. There are no less than 39 States represented. The following is the full list.

Princes

(In order of precedence)

1. His Royal Highness The Duke of Cornwall (G. B.)
2. His Imperial Highness The Grand Duke Vladimir Alexandrovitch of Russia
3. His Royal Highness The Duke of Genoa (Italy)
4. " " " The Prince Albert of Prussia, Regent of Brunswick (Germany)
5. His Imperial Highness The Archduke Charles Stephen of Austria.
6. His Royal Highness The Crown Prince of Siam.
7. " " " The Prince Nicholas of Greece.
8. " " " The Prince Christian of Denmark.
9. " " " The Duke of Oporto (Portugal.)
10. " " " The Prince Joachim Albert of Prussia, (accompanying his father)
11. His Serene Highness The Hereditary Prince of Monaco.

Special Ambassadors

(In alphabetical order)

1. Holy See - Monsignor G. Rinaldini, Archbishop of Heraclia, Apostolic Nuncio.
2. China - Lieut-General Chang-Te-Hi.
3. France - General Florentin, Grand Chancellor of the Legion of Honor.

4. Japan — Dr. Shiro Akabané.
5. Monaco — Hach Hamed Ben Mohamed Torres.
6. Netherlands — Baron G. J. C. de Pallandt Heerijnen,
First Master of Ceremonies to the Queen.
7. Persia — His Highness Prince Mirza Riza Khan.
8. Turkey — General Abdullah Pasha.
9. United States — Hon. Jabez Curry.

Special Envoys

(In Alphabetical Order)

1. Argentina — Señor Don Epifanio Portella.
2. Belgium — Le Prince Ernest de Ligne.
3. Bolivia — Don Francisco Argondaña, Príncipe
della Glorietta.
4. Brazil — Senhor Pedro d'Aranyo Beltrão.
5. Bulgaria — Count Robert de Bourbonloden,
Chief of the Prince's Household.
6. Colombia — Señor Don Julio Belancourt.
7. Costa Rica — Señor Don Manuel de Peralta.
8. Chile — Señor Don Mariano Sánchez Fontecella.
9. Dominican Republic — El Duque de Atrando.
10. Ecuador — Señor Don Víctor Manuel Rendón.
11. Guatemala — Señor Don Fernando Cruz.
12. Honduras — Señor Don José Carrera.
13. Mexico — Señor Don Sebastián de Mier.
14. Nicaragua — Señor Don Crisanto Medina.
15. Paraguay — Señor Don Eusebio Machin.

16. Peru - Señor Don Carlos G. Condano.
 17. Rumania - General Constantine Budisteanu.
 18. Salvador - Señor Don Rafael Zaldívar.
 19. Servia - General Franasovich.
 20. Uruguay - Señor Don Juan Cuesta.
-

Letter IIIMay 17th

This is the most important day of all, for it is today that King Alfonso XIII becomes actual ruler of Spain. The morning I spent quietly at home. We had luncheon earlier than usual, and at one thirty, dressed in full gala uniform, we drove to the "Congreso de los Diputados" (Congress of the Deputies.) We went up first to some windows on the upper floor, from which we saw some of the carriages arrive. The crowd at this point was very dense, and the police had great difficulty in keeping the people back. The street before the Congress building was lined by naval & military cadets, who looked rather pleased with themselves. After waiting a few minutes the cortege began to arrive. First came the heralds on horse-back, followed by the king-at-arms in a carriage. Their costumes were very picturesque. Then came the grandees, each in his own state coach. These had not all arrived when we were told to be in our places. The Princes' tribune was on the right of the dais, on which the President of the Congress usually sits, but which for this occasion had on it two

thrones, for the king & his mother, and other seats for the other members of the Royal Family. The Special Ambassadors were also seated in the Princes Tribune, but behind them of course. The Chamber was crowded in all parts and the atmosphere was far from cold! It was in fact so agreeably warm, today being a very warm day. It was a pretty sight to see the various uniforms and the white mantillas which the majority of the ladies present were wearing.

A few minutes before the arrival of the Royal Party, the President of the Congress (Marqués de la Vega de Armijo,) made a somewhat sensational announcement. He said that as the king was starting from the Palace a man had rushed up and opened the door of the royal carriage. Before he could do anything, however, the police had dragged him away. Another gentleman then later explained that it was not an attempt upon the king's life, as the man carried no weapon of any kind. So all's well that ends well. And I hope that Alfonso may never have a more serious attempt made on his life than the one this afternoon.

The cheering outside announced the arrival of the king and Royal Family. First, there came the king's two aunts, Doña Isabel and Doña Eulalia

Secondly came the King's Eldest Sister, Doña Mercedes, Princess of the Asturias, with her husband Don Carlos de Borbon; and lastly, the King with his Mother, Queen Maria Cristina, and his other Sister, Doña Maria Teresa. The King was loudly cheered on entering. He bowed first in front, then to the foreign Princes & Ambassadors, & finally to the Deputies & others assembled. The King had previously always worn the uniform of an infantry cadet whenever he appeared in public, but to-day he appeared for the first time in the uniform of a Captain-General of the Army, (Something like a Field Marshal in the English Army, I presume.) He looked almost grown up; but as he bowed in our direction I observed on his face a smile that was more of amusement than anything. He was a curious mixture of man and boy, this sixteen-year-old King. The voice in which he repeated the oath was manly, firm, & clear. I was really sorry I could not understand any Spanish, for I would like to have understood that oath. Here is the Oath in English:—"I swear to God, on the Holy Bible, that I will maintain the Constitution and the Laws. If I do my duty may God reward me, and if I do not may He take note of it!" The King then signed the form

of this oath and left the Congress.

From here, the King went in procession to the Church of San Francisco el Grande (St. Francis the Great) where the religious ceremony took place. The foreign princes did ^{not} join the procession but went separately to the Church. The arrangements with regard to carriages were far from perfect, for the carriages seemed somehow to be mixed up with one another and were everywhere except just where they ought to have been. The police arrangements for regulating traffic were conspicuous by their total absence. It was only with the occasional help of the military that we were able to proceed at all on our way to the Church. When we entered the building, it was already filled with a crowd of uniformed men and brilliantly dressed ladies. The Church is one of the most beautiful modern churches I have ever seen, the interior having been recently redecorated by some of the best modern artists in Spain, so that the whole place is a veritable picture gallery. The side chapels are the best parts of the Church, I am told, but of course I could not see much myself this afternoon.

There is no need to describe the arrival of the royal party here, as it was practically the same as at the Congress. This time however, the King was preceded by the Cardinal Archbishop and the higher clergy, (including Monsignor Rinaldini, the Papal Nuncio), who had met his Majesty at the door of the Church. As he passed the princes, placed in their correct order of precedence, the King bowed. Then he went on to where his throne had been placed. The service was really extremely pretty, and the singing quite exquisite. It was as good as going to an Opera. The whole thing consisted of Thanks Giving Psalms & Hymns, the "Te Deum" & "Pater noster", and last^{ed} a little over twenty minutes. When the service was over, the royal party left the Church in the same order as before. The King once more stopped and solemnly bowed to the foreign princes before passing out. Then it was our turn to leave. Again the same rushing about after carriages, with much shouting of directions and general fussing on the part of everyone. When we did get our carriage, it was with great difficulty that we got home. The streets were crowded everywhere with pedestrians, and the policemen & soldiers whose business it was to regulate the traffic either could not

or would not attempt to do so. The whole thing was managed in a happy-go-lucky way rather characteristic of the Latin races.

Now I must tell you something which, I fear, is hardly to my credit. It is true that it was hardly my fault, but still — well, I will tell you all. Having been informed that there would be nothing else to do after the ceremony in the Church, I drove straight home. I had invited an old friend to dine with me, and we had in fact already begun dinner when a telephone message came from the Palace asking us all to dine with their Majesties. We tumbled into our uniforms and, after impatiently waiting for what seemed like ages for the carriage, we hastened to the Palace. The King met me on the stairs. I of course apologised most profusely for my lateness, and he in turn apologised for not having let me know sooner. The Queen met me just outside the dining room and, putting her arm through mine, conducted me to the table. The other Princes were there already and dinner was all but over! Was it not too dreadful? Their Majesties & the Princesses were however very kind and soon put me more or less at my ease. Prince Christian of Denmark, who sat next to me, explained that most of the Princes went to the Palace from the Church to

Congratulate the king, who had then invited them to dinner. So you see this dinner was not part of the official programme at all. I am told that the suites of some of the other princes were late too, but as most of them lived right in the palace itself they were there before our people. The Viscount de la Vega might to have known about my going to the palace after the ceremony in the Church. I could not be expected to know more than what is told me by the man attached to me!

After dinner our young host carried us away to the billiard room, where we smoked; some played billiards & others watched and chatted. There were only princes there and it was like a large family party. All ceremonies were dropped and we became just ^{the} ordinary mortals that we always are in private life. It was then that Alfonso showed himself to the best advantage, for he became nothing more nor less than what he really is - a nice boy. He brought me a cigar, and producing a match box from his pocket said proudly; "See, I can carry this now!" It was only since four o'clock this afternoon that he has been allowed to carry a match-box, because it was only after the ceremony at the Congress that he became a man in the eyes of

the law. The little king ~~has~~ said to have summed up the situation yesterday very nicely with the following remark: "Tomorrow, at 2 o'clock I take the Oath, and at 4 I shall smoke a cigar!" Whether he carried out his intention about the cigar or not I cannot say, but he certainly smoked a cigarette after dinner.

After leaving the palace we took a little drive to see the illuminations, but the best streets were so crowded with pedestrians that it was all but impossible to pass in carriages. The Carrera de San Jeronimo looked like Fairyland, with wonderful arches all down it decorated with different coloured electric lights. We went wherever the carriage could pass. I saw some really quite nice-looking girls driving about. There was especially one who looked most fascinating. She could not have been more than 16 or 17, with nice complexion, glossy black hair, and dark sparkling eyes. She had the air of one well-born too. It was with some difficulty that I restrained my impulses to follow her, but remembering my mission and my own importance on this occasion I had regretfully to let her go out of my sight. I think the Moon has a good deal to do with my feelings, for it makes everything look so lovely and so romantic. But she did

not owe her attractiveness to the old moon, of
that I am sure!

Letter III

May 19th (morning)

There was no time to write yesterday because we got home very late, so I must make up for it by writing this letter this morning.

The morning we spent in sightseeing, there being nothing to do of an official character we began by going through the Intelligence Department of the War Office. We saw a good many military maps, just newly-made, among them being a very good clear map of Gibraltar. Now, how did they get there to make it, that is the question, and one sufficiently difficult to answer! We also saw maps being etched, photographed, and printed; and saw the printing shop where they do all that is necessary for the War Office in the way of forms, &c. Why is it that no War Office in ^{the} world can do without a form for every little detail however rubbishy? Forms seem to make up a very large part of War Office machinery, no matter in what country it is.

Next we visited the Engineers' Museum, which is opened to the public every day except Sunday. Yesterday being Sunday we had to get a special

permit from the War Minister to see it. There were some very nice models of forts, field-works, pontoons, bridges, & all that kind of thing. There were some maps in relief which looked really very nice, and we could see clearly the character of the land. In some instances, the maps were made on such a large scale as to admit of trees & houses being made in miniature. There were also miniatures of soldiers manoeuvring in the fields & woods. You have no idea how fascinating it all was. Although I have always considered myself absolutely grown-up in all respects I discovered yesterday morning that some "childish things" still interested me, and that I would willingly have sat down and played there and then with those tin soldiers! What tremendous battles those tin warriors would have fought, with their tin field guns and tin rifles!

In the afternoon at 4.30, we all attended the ceremony of laying the first stone of the Monument to King Alfonso XIII. All attended in "demi-gala" uniforms. The site of the Monument is near the lake in the "Retiro", (the Park). There will ^{be} an equestrian statue of the king on a high pedestal, surrounded at

the base by four groups of Statuary; and behind
 will be a semicircular open gallery with
 a double row of columns. Judging from the
 model which was on show in a building
 close to the 'Site', it is going to be very fine,
 and ought to look especially well from the
 opposite side of the lake. It will be finished
 in three years, they say. As to the ceremony,
 it commenced by a long speech by the President
 of the Committee of the Funds. (I should explain
 that the monument is being put up by
 public subscription.) To one who did not
 understand the language, the speech of
 the worthy gentleman was extremely tedious.
 The King, in a short speech which he read,
 thanked the princes and special Ambassadors
 for attending to honour the memory of his
 father, and thanked the organisers of the
 movement to erect the monument for their
 loyalty. The benediction was pronounced
 by Monsignor Rinaldini, the Papal Nuncio,
 after which the stone was laid. While the
 stone was being lowered into its place, the
 King and Queen each held a cord; then their
 majesties put cement on with a silver trowel,
 and were followed by the other members of the
 royal family, the foreign princes, Monsignor

Rinaldini, and a few privileged persons. The ceremony was watched by a large and smartly dressed crowd, who at intervals shouted "Viva el Rey" and "Viva la Reina." I suppose I might to have been very much impressed but I was not. Truth to tell, the whole thing rather bored me. It lasted rather too long altogether. I was not sorry when it was over and I was able to make my way home. After waiting what seemed to be ages, I got my carriage, and drove back to the War Office as fast as the crowd would permit.

In the evening there was a gala performance at the Theatre Royal. The opera was Mozart's "Don Giovanni," and was conducted by Pietro Mascagni, composer of "Cavalleria Rusticana". The performance commenced at 9.30 and it was nearly 11 o'clock before the first act ended. Then came an entr'acte which seemed interminable. The theatre got so hot before the end of the first act, however, that I don't think anyone minded going out to the ante-room a bit. The fact of the matter is that there were too many in our box, and we hardly had any room to move at all. I sat during the first part of the performance just behind the King, who kept turning round to see if I was awake! I confess I felt bored and sleepy and heartily wished myself anywhere

but in that opera-house. Alfonso did not like it
 any better than I did. After the last entr'acte, he
 expressed his intention of remaining outside.
 But this of course was not possible, as they would
 not begin the last act without the king, so
 His Majesty had to be hunted for. He and I had
 slipped off together into an adjoining room, which
 we found empty, and although we heard them
 calling & hunting for us, we made no move, until
 we were finally discovered and were at once bundled
 into the box. The king made me sit in the front
 row next to him, while his sister Maria Teresa
 sat on my other side. For a while all went well;
 but as we got more and more sleepy, we got more
 and more silly too. Still we kept ourselves fairly
 well in hand; but the statue of the "Comendatore"
 walking in finished us. You can imagine how
 absurd it looked. We got an awful fit of laughing
 which for some time we could not control. We did
 try to control our laughter because we knew
 people were expecting us to be dignified, but we
 could not help it if we were human instead
 of wax figures as people seem to expect royalties
 to be. You know how sometimes one seems to lose
 all control over one's self when one is weary beyond
 words. That was what we were that evening.
 We were both tired and sleepy, though I dare say

we ought to have been very wide awake and interested in such a classical piece as Mozart's "Don Giovanni". We were all delighted to hear the National Anthem, which closed the performance. And I am sure you will not wonder at this fact when I tell you that it was then 1 am! Why, in the world they could not have begun earlier I don't know. And if they wanted to begin at 9 o'clock, why, on earth did they choose such a long (& tedious, let it be whispered) Opera as that "Don Giovanni"?

By the way, I have found out the truth about the man who rushed at the King's carriage on the 17th. It turns out to be a harmless lunatic, well-known to the royal family. For some time past he has been imagining himself in love with the Infanta Maria Teresa, and likewise she with him. He has written one or two letters to her which she of course had never answered. This he imagined was due to the fact that Queen Maria Cristina would not allow her daughter to correspond with him. So he waited until the 17th, on which date he knew the King would come of age, and then he went up to Alfonso intending to present him with a letter asking for his sister's hand, when he was arrested. A queer story rather, is it not?

Letter VMay 19th (Evening)

Today has been rather a tiring day on the whole in spite of the fact that we had nothing at all to do in the morning. In the afternoon at about 3.30, I started for the palace, dressed in full-dress uniforms with riding boots. At 4, the King and three of the Princes who were riding mounted. My mount was a pretty little white Arab which is said to be one of Alfonso's favourites. He chose it for me himself on the previous day. All the Princes rode except the Grand Duke Vladimir, the Duke of Genoa, the Archduke Charles, and Prince Eugène of Sweden. The royal party rode, amid cheering, from the palace to where the troops were drawn up to be reviewed. As there is no open ground near the town large enough for a review, the troops were simply drawn up along one side of the street in line four deep. This made the line very long, and as the King only paced at a walk it took ages before the end of the line was reached. There were about 12,000 or 15,000 men altogether on parade, counting all the three Arms, &c. When the end of the long, and by no means straight, line was reached the royal cavalcade turned and trotted the whole way back, and then on

beyond the point where we first started till we got to that part of the town known as "Atocha," where a few tribunes had been erected for certain privileged persons, including the foreign Special Missions and the Corps Diplomatique. We took up our stand next to the Royal Tribune, i.e. that which was occupied by the Queen, the Princesses, the four foreign princes who did not ride, and the people in attendance on the foreground. Of the foreign Ambassadors, General Florentin was the only one who rode. When all was ready for the march past — which, by the way was not immediately — the King placed himself at the head of the column, accompanied by his brother-in-law, the Prince of the Asturias, and by the Captain-General Commanding-in-Chief, the Minister of War, and General Pacheco, Commandant of the the Royal Halberdiers. Having saluted with his sword first his mother, and then the mounted princes, ~~the~~ King took up his stand by us. Then the troops passed. They looked fairly nice as far as equipment went. The infantrymen looked like French soldiers on the whole; the same long blue coat, red trousers, ^{but} ~~with~~ black stripe down each side and not baggy, and a similarly shaped cap but grey in colour — these are the things one would first notice in the Spanish infantryman. In my opinion, the

two best looking Corps among the infantry, and the two that marched best, were the "Guardia Civile" and the Riflemen. The former have a very picturesque uniform, consisting of a blue tunic with red facings cut in somewhat the same style as the Napoleonic Soldier's tunic, blue trousers with broad red stripes, and a hat of the same shape as those worn by Napoleon's Soldiers. The Riflemen were clothed all in dark blue, with green facings and green stripes on the trousers, which made them look very businesslike. Next to the Infantry came the Artillery, which trotted past. They did this much too fast with the result that they nearly ran into the Infantry in front. The horses were nice-looking and the men well turned out, but, as the Duke of Connaught remarked they could have done with a bit more drill. The Cavalry, which followed the Artillery, marched past at a gallop. It would have been better for them to have done so at a walk, for they did it very badly at a gallop. The horses' mouths were held well in hand, but they were not and simply tore past as hard as they could. It looked as though the whole Cavalry brigade were bolting! The King remarked to us afterwards that the officers perhaps thought they were riding in a steeple-chase instead of marching past. I think Alfonso enjoyed commanding his army very much, this being his

first experience. The royal party returned by a different route to the palace. It was 7 o'clock when we dismounted; so that we were altogether three hours in the saddle. I was very glad to get back home, and still more glad for my dinner.

This evening there was a general reception at the palace at 9.30. A reception is never a very agreeable function anywhere, but this evening seemed the most disagreeable I have known for some time. It was all right at first, but later on the crowd grew and grew and hemmed us in on all sides so that it was all but impossible to move. I knew very few people, but the few I did know were of course quite inaccessible. It was very hot and the atmosphere was as heavy as it could be. All kinds of perfumes filled the air, or what was left of it, and it was far from agreeable. I don't mind one perfume, but a lot mixed up together is too much of a good thing. The chamberlains and equerries now and again made feeble efforts to keep the people from crowding round, but it was not the best bit of use. They came again the very next moment. It did make me feel so exasperated to look through into the next room to the one we were in to find it almost empty. You see, the crowd kept following the royalties about wherever they moved. Think of all the words which loomed

Express a Crush, mixed them well together,
and perhaps you may get a tolerable idea
of what it was like at that reception! The
atmosphere was becoming almost insup-
-portable when the royal party retired, and
the show was over. You can't imagine how
thankful I was to get out of it!

Letter VIIMay 20th.

This morning there was nothing in the official programme, so I went to have a look at the troops quartered at the Maria Cristina Barracks close by the Atocha, where the march past took place yesterday. The General Commanding the Division and the General Commanding the Brigade, as well as the officers of the two Regiments to be inspected received us at the gate and escorted us to the barrack square. There were on parade both battalions of the 31st Infantry (Regiment of the Asturias) and one battalion of Riflemen. They paraded with colours and bands. Each battalion was in quarter column. In each battalion, Company 1 wore field service kit, Company 2 full parade dress, Company 3 half parade dress, and Company four in fatigue dress. The field service uniform consists of a long blue coat, red trousers with black stripes, Cap covered with white canvas, leggings, and sandals made of canvas and leather; the equipment consists of a black canvas valise, pick & shovel, white leather belt with two cartridge pouches holding about 150 rounds. The full dress uniform consists of the same long coat and red trousers, Cap grey in colour with black leather on the top and a small plume in front,

leggings and boots; Equipment same as in field service uniform, but without pick and shovel. The half dress is not much different to the above; only the cap is without the plume, and the equipment consists only of the belt and cartridge pouches.

The fatigue dress is simplicity itself, consisting of a short blue jacket, blue trousers with red stripes; and a forage cap, quite round, blue in colour with a red band round the rim. This dress is worn only in barracks or in camp.

Having thoroughly inspected the men, we proceeded to inspect the barracks, which we found very much the same as any other barracks and therefore need not be described in detail. The peculiar cooking arrangement should however be mentioned. When we first went into the cook-house, we did not see anything peculiar; but presently one of the officers drew our attention to the large cooking-pots, and still we did not find anything remarkable, since we had seen many such cooking-pots elsewhere. It was only when we were shown the padlock on each pot that we began to get a bit interested. It was then explained to us that the method of cooking was to place the things in the pots at 2 o'clock in the morning, to lock the pots up and leave the food to cook itself; when the dinner hour

Cause, the Orderly Officer came to unlock the pots, and there the whole thing's done! Who wouldn't be a cook in the Spanish Army? No need to worry one's self in the least about cooking. You put in some meat and vegetables, &c. and the pot does the rest. It was explained to us that some officer invented this ingenious system to prevent the meat ^{from} being stolen during the night. We happened to be there at the dinner hour and therefore saw the dinner served out. It consisted of some soup and a sort of stew, both of which I tasted. The soup was made of rice and was evidently a great favourite, for we saw some come back for a second helping. The stew was made of meat of all sorts mixed with a kind of beans grown in Spain; it was not at all bad.

This afternoon, we had to attend the opening of the Exposition of Portraits. When the King & Queen had taken their seats, there was a sort of little concert, the performers being amateurs and therefore not too wonderful. Then the Minister of Education and Fine Arts read an address, after which the King declared the Exposition open. Then we walked through the various rooms. There was one room, containing a collection of portraits belonging to a lady of distinction, which was strewn all over with fresh flowers.

These smelt very pleasant to start with, but soon when a few people had walked over them, then—
 Poof! It was disgusting! The whole concern, besides, bored me very much, for I fear I cannot raise much enthusiasm on seeing the portraits of the ancestors of people I know little or nothing of, care still less for.

From this exhibition place, we went on to the Retiro, where a Battle of Flowers took place. We were on a tribune, and the carriages passed on both sides, all gaily decorated and decked out with beautiful flowers, with some quite nice-looking women riding inside. There was no need to provide our own flowers, for we got plenty thrown at us from the carriages as they passed by. To begin with we just offered ourselves as targets for the missiles of the girls in the carriages, but of course we ducked as much as possible so as not to be hit. Later on we "returned their fire", using their own missiles. Naturally the pretty girls were always the targets most often aimed at. It really was an awfully pretty sight and everyone enjoyed it thoroughly. It was strange indeed that the three prettiest girls we saw that afternoon were either English or Americans—at any rate, they spoke English—which only confirms what I have already observed before, that good-looks

in Spanish files do not extend much to the upper classes. Although I have frequently seen pretty faces in the streets of both Madrid and Seville, I have only very seldom found them in drawing-rooms. But of course each has his opinion about this sort of thing, and the above is mine, for what it is worth. Anyhow, to sum up, we had a very jolly time at that Battle of Flowers.

This evening, Puzos Suriza and I dined with the Duque de Vistahermosa, father of the Viscount de la Vega, and a Grandee of Spain. He is the Major-domo of the Prince and Princess of the Asturias, and was formerly Spanish Ambassador at St. Petersburg. I used to know him and his three daughters very well in the Russian Capital, so that I was glad to see them again and to be their guest. Besides, I was glad to get away a bit from all things official and to become more or less a private individual. There were a few other people dining also beside us two, the principal among them being Prince Mirza Riza Khan, the Persian Special Ambassador. It was quite a nice pleasant little party, which I think everybody more or less enjoyed. I certainly enjoyed it very much, for it was so nice to drop now and then from that lofty height upon which Fate has been pleased to place me! In other words,

I always enjoy those brief moments, during
which I may cease to be a Prince and become
merely — a man!

Letter VIIMay 22nd. (Morning)

Taking all in all, yesterday was rather an interesting day. In the morning, there being as usual nothing in the official programme, I was just driving out when who should drive up but His Catholic Majesty King Alfonso XIII himself! Of course I stopped my carriage and conducted the king up to my apartments, where he sat for a few moments conversing. He was dressed in naval uniform, and was attended only by the Duque de Sotomayor, Chief of the Palace. He had come to pay me a visit, as he did also to the other princes, to thank me for having come to assist in the festivities in his honour. The king also asked me to convey to my father his thanks for having sent me, and then asked me to dinner in the evening.

Having seen the king drive away, we proceeded to the Museum of Modern Art and were conducted over it by the Director. There were some rather nice pictures there, but the only objection I have to raise against them is that the majority of them deal with tragedies, some being really quite ghastly. The few pictures that do not deal with tragic subjects were also very nice indeed. I am glad to say that none of the Secession School has found

its way into the gallery, for the director proclaimed all Secessionists madmen; and I heartily agree with him. From the gallery we went to the National Museum, which, as a matter of fact, was in the same building; but one could not get through from the gallery and had therefore to drive round to the other entrance. We only went round the halls on the ground floor, but even then we had to hurry through. There is no need to describe the place in detail, as it contained practically all the things that every self-respecting ethnographic museum should contain. I of course turned my superior nose up at the collection of Egyptian Antiquities. There was not a single scarab which I would exchange with the one given me in Cairo by old Brugsch, the Museum Conservator. Some of the examples of Moorish Architecture, copied from some of the famous palaces in Spain, were however very interesting.

In the afternoon at 6 o'clock there was a "Royal Bull-Fight," which was attended by the King, the Royal family, the foreign Princes and Ambassadors, and other notabilities in uniform, but not full-dress. The ladies were again in white mantillas, and looked very nice. The "Plaza de Toros" was of course absolutely full

and there must have been between 15 and 20 thousand people altogether. All Spaniards are always keen on a "Corrida de Toros" (bull-fight, or "bull-race" to translate literally), and it is said that this is the only thing they deem necessary to be punctual at! All the Royalties sat in the Royal box, so that once again there was an awful lot of crowding. Recognising that I should have but little hope of seeing anything if I lagged behind, I did not stand on ceremony but pushed up as far to the front as I could. For some time I stood just behind the king's chair, but later was asked to take a seat beside him. Thus, as at the Opera, the king made much of me in public, and naturally I felt much gratified.

Before describing what took place yesterday, it would help you to understand better if I first tell you what usually takes place at an ordinary bull-fight. First of all, let me explain that the "plaza" is built somewhat in the same style as the old Roman Circus, such for example as the Colosseum in Rome. In the centre is an arena enclosed by stout boardings, the floor being of sand - this for sanitary reasons. The seats rise tier upon tier around the arena, the topmost tier containing a number of boxes. The largest

is the "Presidential box", which is exactly opposite the "Den" in which the bulls are confined. On the top of the Den is a box occupied by trumpeters & drummers. The Den itself is merely a stable, divided into a number of boxes, and is always kept quite dark, this being part of the game. Now for the performance. When the "President" — a sort of Master of Ceremonies — has taken his seat, the "Torreros" (bull-fighters of all classes) enter the ring in procession, having previously attended a service in the little private Chapel in the building itself. The procession is led by a man on horse-back, dressed in a picturesque costume of black velvet. The procession having gone solemnly round the ring & retired, the man in black goes before the President's box to ask for the key of the Den. The key, tied with gay ribbons, usually red & yellow (the Spanish national colours), is thrown down; and the man in black canters with it across the ring, dismounts, and unlocks the door of the den. Then, the man in black having retired, the President waves a white handkerchief. Immediately there is a fanfare of trumpets and a roll of drums, which is the signal for the "Picadors" (Spearmen) on horseback and matadors (a kind of "utility";

to use a stage expression) on foot enter the arena. Each Picador is armed with a spear (Spanish: "Pica"), the blade of which is all swathed up to a few inches of the point, and each Matador is provided with a large cloak with which to lure away the bull whenever he should appear to be paying too great an attention to any one horse or man.

A second wave of the handkerchief, a second fanfare, and the animal enters, decorated with a large bow stuck on to the back of its neck by means of a barbed point. The bull has already been annoyed by being shut up in the dark, and so directly he comes out into the light he charges the nearest Matador, who however avoids it by holding his cloak ^{out} at arm's length; but should the bull be persistent, the Matador climbs quickly over the boarding and is then safe. By means of their cloaks, the Matadors bring the bull out within sight of the Picadors. The animal charges the nearest Picador and is received on the point of the spear; but as the point is all swathed up, the bull cannot be stopped effectually and usually succeeds in getting his horns into the horse's flank; sometimes the horse may only be slightly gored, but sometimes

it is very much worse and the sight is positively disgusting. This is repeated again & again, and as there are usually three picadors, a good bull may account for two or three horses. The poor horses are not allowed to retire after their first going, but each must go on until he drops down dead! This is quite the most revolting part of that sanguinary show called "the Bull-Race", but I am told that it is necessary in order to reduce the strength of the bull before the men play with him. The more degenerate of the Spaniards simply love this part of the show; it is not seldom that they shout for more horses to be slaughtered, and I regret to say that the women — "the dark-eyed beauties of Spain" — on these occasions shout the loudest.

Another wave of the President's handkerchief and another fanfare announces the end of the first and the beginning of the second part of the performance. The picadors on their limping and gory mounts file out, and the "banderilleros" enter. These latter are armed with "banderillas", which are sticks gaily decorated with ribbons, with barbed steel points; each banderillero, (they always perform in pairs), holds a banderilla in each hand, while a matador is tied off to carry a reserve supply. The banderillo's method

is to make the bull charge him, to dodge it by jumping quickly to one side at the same time sticking the pair of banderillas into the nape of the animal's neck, and then to avoid the animal's fury by climbing over the boarding, while the matadors come up with their cloaks to lure the bull away. Should the banderillero perform the above feat smartly, the people clap and howl with delight, and the man then comes over into the arena and acknowledges this applause by raising his cap repeatedly. The second banderillero then takes his turn and goes through exactly the same performance as the first man. They go on turn and turn about thus until the President waves his handkerchief, when the banderillero ~~throws~~ away the banderillas they have in their hands and resume their ordinary duties of matadors. The bull is by this time decorated with some three or four pairs of banderillas hanging about his neck. He is now so exhausted from running about and from loss of blood, that he is glad of an opportunity to stand still a while.

The third and last part of the performance is announced by a fanfare louder than before and a very long roll of drum. This is only right, since all this noise ushers in the greatest person of

All among the Toreros - namely the "Espada"
 (Swordman). He is most magnificently dressed
 in a silk costume embroidered with gold or silver.
 He walks in with a swagger, carrying a blood-red
 cloak and a long thin blade. He is greeted with loud
 cheers, which he graciously acknowledges by raising
 his cap. Going before the President's box, the Espada
 removes his cap, makes a little speech dedicating
 the bull to the guest of honour, whoever he may be,
 and then throws his cap aside. This is the signal
 that the bull's last hour is come. The Espada now
 advances towards his victim and flourishes the
 glaring red cloak in its face. Immediately the
 tired animal wakes up and goes straight for
 the man with the red cloak. If you happen to be
 a mere beginner, you will hold your breath; will
 the man get hurt? No; for he just quickly steps
 to one side and thus avoids the charge. People who
 have been to a bull-fight already know well that
 the odds are all in the man's favour, for it
 is the bull's habit to close his eyes in charging,
 so that he will only go straight for the place
 where he has seen the man standing before
 he commenced the charge. Thus, with marvellous
 activity worthy of admiration, the Espada plays
 with his victim until the spectators give him
 his cue to act by shouting "kill! kill!" Then,

taking careful aim, he holds out his red cloak; the bull makes his last charge, and the Espada as he steps to the left to avoid it runs his sword through the bull's neck at a certain point, leaving the weapon sticking in. If the stroke is well delivered, the bull will begin immediately to sway and will presently drop down on the sand. A Matador now comes forward, and, with a triangular-bladed knife give the "coup de Grace" by stabbing the bull in the forehead. Rafael Guerra, a well-known Espada who was recently killed by a bull, used nearly always to give the "coup de Grace" himself by pulling the sword out of the bull's neck and stabbing in it on the forehead. Guerra, or "Guerrita" as the people affectionately called him, was always fond of introducing novelties into the bull-ring, and it was through attempting a new and daring feat that he met his death. The Espada is an extraordinarily popular person, not only in Spain but also in Portugal; and it is said that Luis Mazzantini, who since Guerrita's death is the most popular Espada, was engaged to appear recently at Lisbon at the enormous salary of £100 a day! The Espada — to resume our description of the "Corrida" — having killed his bull, presents himself before the president

box and receives a little present from the person to whom he had dedicated his victim, after which he struts round the arena to acknowledge the storm of applause that his delighted patrons give him. To further mark their pleasure, these patrons throw into the ring cigars and hats; the former the great bull-fighter accepts with many a courteous bow, while the latter are thrown back again to their respective owners. Thus he makes the round of the whole arena and retires, followed still by loud & prolonged cheers. In the meantime, a team of three mules are engaged in dragging away the carcass of the dead bull, and also, of the horses which had met their death in the arena. Is this then the end? No. There are five more bulls to be bated, tortured, and killed, that enlightened MAN might be amused! Enlightened indeed! Such a show only takes us back to the days of ancient Rome, when Nero and his kind lived and ruled.

Now we may proceed to the description of the gala performance of yesterday. It consisted of two distinct classes of entertainment. The first was a "Corrida *de* Caballeros en Plaza" ("With knights in the arena"), and the second form was just the ordinary "Corrida de Toros". There

bulls were killed by the "Caballeros" and six by the ordinary professional "Torreros". The first part was really quite picturesque and I am glad to say there was no slaughtering of horses. Directly the king had taken his seat the procession entered the arena. First of all came the inevitable man in black; secondly, the State Coaches of the Duque de Medinaceli, the Duque de Montellano, and the Marqués de Tovar, three important Grandees of Spain, each bringing in one of the 3 "Caballeros", whose names were Don Antonio Luzimarez, Don Manuel Romero de Tejada, and Don Gabriel de Benito respectively. All three were officers of the army and were very picturesquely attired, but I cannot quite put a date to their costumes. After them came the professional "Torreros", the principal ones among whom being Antonio Reverte, Emilio Torres, ("Bombita"), Antonio de Dios ("Conejito"), Ricardo Torres ("Bombita chico") Rafael Molina ("Lagartijo"), and Rafael González, ("Machaquito"); they were all dressed in that magnificent costume which we have so often seen in books & pictures as well as on the stage. By the way, it is curious to note that the word "Toreador" is never used by Spaniards to describe a bull-fighter, so that it is evidently a foreign corruption of the word "Torrero". It has even been

suggested that it was invented by someone who did not know the correct word. Be that as it may, it has quite a Spanish look to it!

The performance was begun ^{about} in the usual way, namely, by the King waving a handkerchief, at which signal the "Caballeros" entered, mounted on beautiful horses and armed with spears whose points gleamed in the sun. It was evident from the first that these gentlemen would not let their horses get hurt if they could possibly help it, which to me at least was a great relief. The Caballeros were of course accompanied by a number of Matadors on foot. A second wave of the handkerchief ushered in the first bull. The animal stood for a brief moment blinking before the den; then, attracted by the gleam of the weapons of the twenty Royal Halberdiers stationed in an opening beneath the Royal box, (theoretically to guard H. M.), the bull made straight for the men only to be met by 20 sharp steel points. He turned away with a roar of mingled rage & pain, and the people cheered like fun. The halberdiers themselves enjoyed the "sport" as much as anybody, and I am told that the difficulty was not to find volunteers ^{but} to select among the numerous applicants the ones to perform the onerous duty "of guarding the King's Majesty from the infuriated

bull". The animal, repulsed by the halberdiers, turned his attention to the nearest Caballero and charged him there and then. Clapping spurs into his horse's flanks, the Caballero galloped forward to meet the bull, avoided the bull by swerving quickly to the left, went ^{past} ~~passed~~ him, and in doing so gave the bull a nasty jab with the spear. In this, it is part of the game to keep the horse from being touched at all by the bull, each touch being counted as one point off so to speak. There were some very pretty exhibitions of horsemanship as you may imagine. Of the three bulls killed "con Caballeros en plaza", the first died of the wounds he received from the "Knights"; as well as from the halberdiers whom he charged more than once; the remaining two were finished off by professional Espadas. Then followed the ordinary "Corrida" with all its revolting details. True there was a fine display of agility by Antonio Reverte, who is considered one of the best "banderilleros" in the ring. The bulls were considered bad on the whole, as they did not give good enough "Sport" for the Spaniards, which means that they did not kill and wound enough horses. But for most of the foreigners present, it was more than enough. I personally

had enough long before it ended, especially as it got quite cold towards the evening. I think everyone was glad when it was over. For my part I preferred the time when the Caballeros were in the ring, but the Spaniards prefer^{red} the ordinary "Corrida", and especially delighted in the most brutal part of a brutal performance. I cannot understand how the bull-fight still survives, as one would have thought that such a revolting exhibition were done with and disappeared with the Old Romans' and their insatiable appetite for blood. Still less can I understand how the Spanish ladies can go to such performances and enjoy them. Nevertheless we were all more or less interested yesterday afternoon though we did not enjoy it. One of the princes said: "It's all very well to make us go and see ~~the~~ butchery, but they needn't have made us dress up in uniform to go and see it!" It was butchery, and no mistake. But "Chacun a son goût", says the proverb and that is the Spaniards' taste. I am glad it is not mine!

In the evening we dined privately at the palace. As it was late when we left the "Plaza de Toros", we each sat down at table as we arrived. At 10 o'clock, there was a military tattoo

in the Palace Square. We watched it from the windows of the Palace. There was a massed band of course; and each detachment had a different colour to the lanterns which they carried. It was pretty enough but nothing out of the way. Beside the princes, there were the members of the special missions from foreign countries, and some few officials. It was in fact a little farewell party given to the representatives of the foreign countries at the festivities in connection with the coronation and coming of age of Alfonso XIII. The Ambassadors & Envoys with their Suites took leave of their Majesties then.

Letter VIII

May 22nd (afternoon)

Today is the last day we spend in the Spanish Capital. We all went to the palace at about 12 o'clock to take leave of the King & Queen, and of the Royal family. We were all presented with photographs of the King, and were asked to join the group which was taken in a gallery of the palace. Afterwards, we lunched with the King, all the Princes being present except Prince Joachim of Prussia, who had already left by the morning train. After lunch we took leave of Their Majesties.

This afternoon I have just been for a drive in the park belonging to the King's "Casa de Campo" or "Country House". It is as a matter of fact just outside the town, within very easy reach of the palace. It is open to the public. Although so near the town, it is most delightfully rural, and there are some lovely rides, bordered by beautiful tall trees in which birds are heard chirping. The King often goes for a ride in it, I am told.

My mission is now ended and my stay in Madrid is drawing rapidly to a close, for I leave by this evening's train for Lisbon. Some days

here have been tiring but never wholly uninter-
 -esting, and I am rather sorry I am leaving. The
 friendship which Alfonso XIII has so generously
 bestowed on me is one of the pleasantest features
 of my stay in his country. Poor boy. His ~~task~~^{is} a
 difficult task; for Spain is not an easy
 country to rule; and if the task proves heavy
 for a man of mature years, how much more
 so must it be for a boy of sixteen. Praxedes
 Matteo Sagasta, the present Premier and the
 most capable of Spain's Statesmen at the
 present day, is aging fast. What will happen
 after his death no one cares to predict. The
 outlook is none too rosy, and we can only
 wait - and hope!

Hints as to the pronunciation of Spanish names & words

Alphabet

A = A as in French.	O — practically the same
B — Same.	P — Same
C — Before a, o, & u, hard; before e, & i, like <u>ts</u> in "think". "Ch", same as Eng.	Q — like "U" — is like "K"
D — Same, but very soft.	R — Same
E — As in French or German	S — Same
F — Same.	T — Same
G — Before a, o, & u, hard; before e, & i.	U — As in "full". Hardens "G" if placed between it & e, or i.
H — Same.	V — Same
I — As in French	X = <u>sh</u> .
J — has no equivalent in English, but is something like the German <u>cli</u>	Y — Same as Y at the end of Eng. words
K — Same	Z = <u>ts</u> , i.e. as in German.
L — Same	
M — Same	
N — Same; "ñ" = <u>gn</u> in French	

—————

Note: In pronouncing Spanish words, the accent should be on the penultimate syllable; e.g. Torrero. There are exceptions which however have to be learnt from practice.

S. A. R. MAHA VAJIRAVUDH,
PRÍNCIPE HEREDERO

Le Couronnement Espagnol

traduit de l'anglais par
Son Altesse Royale
la Princesse Galyani Vadhana

En 1902, le roi Alphonse XIII, fils posthume du roi Alphonse XII d'Espagne-et donc roi dès sa naissance - était couronné à l'âge de 16 ans. Le prince héritier Vajiravudh, alors âgé de 19 ans, représentait son père, le roi Chulalongkorn lors de ces cérémonies à Madrid. Il est donc intéressant de lire comment "cette grande personne de 19 ans" voit ces fêtes du couronnement et comment il juge "cet enfant de 16 ans".

La Fondation Commémorative du Roi Vajiravudh Sous le
Patronage de Sa Majesté le Roi

Etant encore le Prince Héritier, le roi Vajiravudh se rendit à Madrid au mois de mai en 1902 pour assister au couronnement du Roi Alfonso XIII d'Espagne. Il fit un compte rendu des événements intitulé Le Couronnement Espagnol sous forme épistolaire consistant de 8 lettres perspicaces et informatives.

Par la suite, le Roi Vajiravudh utilisa ce compte rendu pour enseigner l'anglais à Nai Ja Yuad (Pani Krairikhs). Après le décès du Roi, Tan Pou Ying Dusdimala Malakul, la soeur de Nai Ja Yuad a conservé ces lettres pendant plus de 50 ans et les offrit à La Fondation Commémorative du Roi Vajiravudh dès que celle-ci fut créée.

Vers ces temps-là, un nombre de traducteurs furent invités à une réunion. Son Altesse Royale la Princesse Galyani Vadhana, aussi présente, dit à l'auteur : "Montrez-moi quelque chose que l'on peut traduire en français." Je lui montrai alors les lettres sur Le Couronnement Espagnol que j'ai traduit en thaïlandais. Heureusement Son Altesse s'intéressa à cette oeuvre et à son tour en fit une traduction complète en français. En plus, elle exprima le désir que l'oeuvre royale et les deux traductions soient publiées en un même volume en hommage du Roi Vajiravudh et pour servir d'oeuvre de référence aux étudiants apprenant comment traduire de l'anglais en français et en thaïlandais. La somme acquise des ventes de cette publication ajoutera aux fonds de la fondation Vajiravudh. Son Altesse a gracieusement assigné Mme Nongyao Karnchanachari de se charger d'éditer les manuscrits et de l'impression de l'oeuvre. Le Conseil de la Fondation en est tout reconnaissant.

Bankok Printing (1984) Co., Ltd., l'imprimeur, apprenant le but destiné à la publication de l'ouvrage, offrit de l'imprimer gratuitement. Juste à ce temps-là, Mom Klong Kshemsant Na Ayudhya désirant faire une action méritoire en honneur du Roi Vajiravudh à l'occasion de son 84ème anniversaire, acheta les 2,000 exemplaires et en offrit une grande partie à la Fondation pour qu'elle les envoie aux personnes convenables et aux bibliothèques que le Conseil de la Fondation considère apte à en être le récipient.

Au nom de la Fondation Commémorative du Roi Vajiravudh sous le Patronage de Sa Majesté le Roi, nous remercions l'imprimeur Bangkok Printing (1986) Co., Ltd. et Mom Klong Kshemsant Na Ayudhya pour leurs généreuses contributions. Nous exprimons aussi nos remerciements à l'Ambassade Royale de l'Espagne et Ministerio de Cultura d'Espagne pour avoir obtenu les photographies historique du Roi Vajiravudh et celles du Couronnement pour illustrer cette publication et y ajouter infiniment à l'intérêt.

Pin Malakul

(M.L. Pin Malakul)
Vice-Président du Conseil de la
Fondation du Roi Vajiravudh
sous le Patronage de Sa Majesté le Roi

Lettre I

Madrid, le 15 mai 1902

Comme j'ai quelques minutes de libre, je vais m'asseoir et écrire quelques lignes. Nous sommes partis de Paris hier à midi, de la Nouvelle Gare du Quai d'Orsay. L'endroit d'où nous sommes montés dans le train était au-dessous du niveau du sol mais était cependant merveilleusement propre parce que les locomotives ordinaires n'y étaient pas admises. Notre train a été tiré de là par une locomotive électrique puissante d'une forme étrange, plutôt comme une immense torpille autant que je puisse imaginer. Nous sommes allés de cette façon jusqu'à la Gare d'Orléans d'où le Sud-Express part habituellement et là nous avons été privés de notre agréable locomotive électrique, une ordinaire lui ayant été substituée. Les wagons étaient beaux, tout neufs et décorés dans le nouveau style, mais ils n'étaient pas mal du tout. Les dispositifs d'éclairage étaient excellents, car pour chaque compartiment, il avait été prévu deux lampes électriques fixées derrière le siège et non directement au plafond où on les trouve habituellement, de sorte que lire était réellement un plaisir.

A part moi, il y avait aussi d'autres princes voyageant par le même train. C'étaient le grand duc Vladimir de Russie, le prince Albert de Prusse et son fils, le prince Joachim, le prince Christian du Danemark, le prince Nicolas de Grèce et le prince héréditaire de Monaco. Ainsi, vous voyez que le train aurait bien pu s'appeler le "Royal Express". Ma suite, devrais-je l'expliquer, est composée du Colonel, du capitaine Sarasiddhi, de Phya Suriya et de M. Corragierri d'Orelli, conseiller de notre délégation.

Nous avons voyagé dans le "Sud-Express" jusqu'à Irun, gare frontière de l'Espagne, que nous avons atteinte vers 23 heures. Ici les princes et leur suite sont descendus du train et ont été accueillis par un officiel de la cour au nom de la Reine-Régente. On nous a ensuite montré nos places dans le train spécial qui attendait déjà. Personne, assurément, ne pouvait se plaindre d'avoir trop de place, car chacun avait juste la place de s'étendre. Les compartiments du train spécial ne valaient vraiment pas ceux du train ordinaire et ainsi, pour une fois, j'ai regretté d'être une aussi importante personne! Je ne suis jamais bon voyageur de nuit car je ne dors pas bien dans un wagon-lit et je n'ai pas manqué à mon habitude. En fait, j'avais continuellement des rêves horribles et me suis réveillé en me sentant assez mal. De plus, la température avait considérablement baissé pendant la nuit alors que nous passions les régions montagneuses. J'étais donc bien content quand enfin le soleil s'est levé. Au fur et à mesure que nous avançons, il faisait de plus en plus chaud et de plus en plus clair. Alors, j'ai commencé à faire attention au paysage qui défilait et j'ai trouvé qu'il ressemblait étrangement à celui de l'Égypte, mais sans le grand nombre de choses qui rendent ce pays si pittoresque. Pour rendre la ressemblance plus frappante, le soleil devenait de plus en plus chaud à mesure que nous avançons et à l'heure du déjeuner, il faisait aussi chaud qu'en Égypte au moment où j'y étais.

A la gare de Madrid, les princes ont été reçus par Don Carlos de Bourbon qui, étant le mari de Dona Mercedes, est appelé par courtoisie "Prince des Asturies", titre qui appartient par tradition au fils aîné et héritier du roi d'Espagne. A part les princes que j'ai nommés, il y

avait en plus le duc de Connaught* et le prince Eugène de Suède et Norvège. Le premier était venu d'Angleterre à Bilbao sur un navire de guerre et avait rejoint le "Spécial" à la gare de l'Escurial. Les princes, après avoir passé en revue la garde d'honneur alignée sur le quai, sont allés, chacun dans une voiture séparée, avec une escorte séparée, au Palais Royal pour être reçus par la Reine-Régente, le Roi et les autres membres de la famille royale. Au moment où chaque prince montait l'escalier, l'orchestre des Hallebardiers Royaux jouait l'hymne de la nation représentée par ce prince. Les princes arrivaient par ordre de préséance, tout ayant été préalablement réglé.

A part les princes dont je viens de décrire l'arrivée, trois autres étaient déjà arrivés, le duc de Gênes, l'archiduc Charles-Stéphane d'Autriche et le duc d'Oporto. Tous les princes se sont rencontrés dans une salle du Palais et ont échangé leurs salutations. Un très bon arrangement a été fait entre les princes représentants, par lequel la rencontre au Palais Royal devait compter comme une visite faite et une visite rendue, de sorte que nous nous sommes épargné le devoir d'une visite formelle plus tard. Il y avait, ainsi, seulement les membres de la famille royale espagnole auxquels il fallait rendre visite cet après-midi là.

Je ne dois pas oublier de mentionner ce qui, pour moi, fut un incident très agréable. Le jeune roi, se trouvant près de moi dans la foule, m'a pris à part et m'a demandé des nouvelles de divers membres de ma famille qu'il avait rencontrés en 1897. En m'adressant à lui, naturellement je l'appelais "Votre Majesté", sur quoi il a levé la main et m'a arrêté : "Pourquoi me parlez-vous de cette façon ? Quand vous étiez ici en 1897, j'étais Alfonso. Laissez-moi rester Alfonso. Vous et moi sommes assez bons amis pour nous adresser l'un à l'autre par nos noms." Vous pouvez vous imaginer comme j'étais heureux.

Ce soir-là, les princes ont été invités à un banquet au Palais. Il y avait beaucoup de dîneurs et bientôt la température de la salle s'est élevée désagréablement. Avant le dîner, la Reine-Régente m'avait envoyé l'insigne de la Toison d'Or dont je suis très fier.

Je ne dois pas oublier de mentionner où je loge. Le Palais Royal étant plein, j'habite dans de beaux appartements au Ministère de la Guerre. A mon arrivée, cet après-midi, j'avais été reçu par le Ministre, qui n'est autre que le lieutenant-général Weyler, marquis de Tenerife. Vous devez certainement connaître son nom. Les chambres sont assez confortables, les plafonds étant agréablement hauts. Il y avait deux gentilshommes attachés à notre suite, le Vicomte de la Vega, Grand d'Espagne, Gentilhomme de la Chambre à coucher de S.M. le Roi et le Lieutenant-Colonel Marquis de la Ribera, officier de l'Etat Major de l'Armée. Ainsi dans notre groupe, nous avons entre nous assez de titres, n'est-ce pas ? Mais remarquez que l'Espagne est un pays à titres et un Grand d'Espagne n'est digne d'attention que s'il peut se vanter d'au moins une demi douzaine de titres ! Il fait très beau en ce moment. J'espère seulement que ce temps tiendra.

* Fils de la reine Victoria d'Angleterre

Lettre II

16 mai

Pressé de me coucher hier soir, j'ai oublié de vous dire une ou deux choses intéressantes dans ma lettre d'hier. Aussi, vais-je me hâter de réparer cette omission aujourd'hui. La première et la plus intéressante est qu'hier soir, c'était la première fois que le roi Alfonso assistait à un dîner public, car il s'en était toujours abstenu auparavant. Hier soir, il était assis en face de sa mère, la Reine-Régente et avait fait les honneurs de la table à la perfection. Il est entré dans la salle avec sa sœur, la princesse des Asturies et avait à sa gauche son autre sœur, Dona Maria Teresa. Outre ces princesses, les deux tantes du roi étaient aussi présentes. En rentrant du Palais, nos voitures étaient tirées par des mules qui étaient splendides. Le vicomte de la Vega nous a expliqué que c'était la coutume pour les voitures royales d'être tirées par des mules au lieu de chevaux le soir.

Aujourd'hui nous n'avons rien à faire d'un caractère officiel. Pour notre part, nous sommes allés faire un tour ce matin le long de toutes les rues en vogue et les avons trouvées toutes encombrées de monde, pas seulement par des gens de la ville ou des districts provinciaux, mais encore par des étrangers venus pour les fêtes. Toutes les artères principales sont égayées par des drapeaux blancs et des bannières et aux fenêtres de quelques maisons, on peut voir de belles tapisseries qui y ont été suspendues. Toute la ville montre une apparence très festive et tout le monde est en habit de fêtes. Dans la "Carrera de San Jeronimo", la principale rue à la mode de Madrid, les voitures ne pouvaient se mouvoir qu'au pas car les piétons se promenaient au milieu de la chaussée. Dans cette rue, nous avons occasionnellement vu quelques jolis visages. Les jeunes filles espagnoles, dans l'ensemble, sont jolies, mais je ne dirais pas qu'il y en ait beaucoup de réellement belles. Les yeux sont le meilleur atout de la jeune fille espagnole. Ils ont quelque chose de remarquablement fascinant. Quand elle vous accorde la faveur d'un regard, vous en avez le souffle coupé pour un moment ! Mais n'ayez crainte. Je ne suis tombé amoureux d'aucune d'elles. Il est dommage que toutes se poudrent juste un peu trop. Il semble que ce soit l'habitude ici, car je n'ai jamais vu, aujourd'hui, une femme bien habillée dont le visage ne fût couvert de poudre. Je suppose qu'une jeune fille espagnole ne peut considérer sa toilette comme complète si elle ne se poudre pas le visage et elle sortirait plus facilement sans gants que sans poudre. Mais c'est purement une question d'habitude et de goût, et j'ose dire que si j'habitais ici, je ne penserais rien de cette question de poudre. Mais en ce moment, j'avoue que je n'aime pas cela.

Je suis heureux de dire que le temps se comporte très bien. Aujourd'hui il est ensoleillé et chaud et me fait penser au Caire. Le soleil est vraiment chaud quand vous y êtes. Quelqu'un a un jour décrit le climat de Madrid comme "Trois mois d'hiver et neuf mois d'enfer" (en français dans le texte). Mais maintenant, ce n'est ni l'un ni l'autre, vous voyez donc qu'il peut être agréable quand c'est nécessaire.

Comme je n'ai rien de plus à dire aujourd'hui, je vais vous donner maintenant la liste complète des représentants des pays étrangers. Cela devrait peut-être attendre jusqu'à demain, mais comme je m'attends à avoir beaucoup à dire à ce moment-là, je ferais mieux de

la donner ici. Quelques pays désignent des représentants spéciaux, d'autres sont représentés par leurs représentants diplomatiques en poste ici. Il n'y a pas moins de 39 états représentés. En voici la liste complète.

Princes

(par ordre de préséance)

1. Son Altesse Royale le Duc de Connaught (G.B.)
2. Son Altesse Impériale le Grand-Duc Vladimir Alexandrovitch de Russie
3. Son Altesse Royale le Duc de Gênes (Italie)
4. Son Altesse Royale le Prince Albert de Prusse, Régent de Brunswick (Allemagne)
5. Son Altesse Impériale l'Archiduc Charles-Stéphane d'Autriche
6. Son Altesse Royale le Prince Héritier du Siam
7. Son Altesse Royale le Prince Nicolas de Grèce
8. Son Altesse Royale le prince Christian du Danemark
9. Son Altesse Royale le Duc d'Oporto (Portugal)
10. Son Altesse Royale le Prince Joachim Albert de Prusse (accompagnant son père)
11. Son Altesse Sérénissime le Prince Héritaire de Monaco

Ambassadeurs Spéciaux

(par ordre alphabétique)

1. Le Saint-Siège – Monseigneur A. Rinaldini, Archevêque de Heraclea, Nonce Apostolique
2. Chine – Lieutenant-Général Chang-Te-Hi
3. France – Général Florentin, Grand Chancelier de la Légion d'Honneur
4. Japon – M. Shiro Akabané
5. Maroc – Hach Hamed Ben Mohamed Torres
6. Pays-Bas – Baron A.J.C. de Pallandt Neerijnen, Premier Maître de Cérémonies de la Reine
7. Perse – Son Altesse le Prince Mirza Riza Khan
8. Turquie – Général Abdullah Pasha
9. Etats-Unis – Hon. Jabez Curry

Envoyés Spéciaux

(par ordre alphabétique)

1. Argentine – Senor Don Epifano Portella
2. Belgique – Le Prince Ernest de Ligne
3. Bolivie – Don Francisco Argondana, Principe della Glorietta
4. Brésil – Senhor Pedro d'Aranjo Beltrao
5. Bulgarie – Comte Robert de Bourboulon, Chef de la Maison du Prince
6. Colombie – Senor Don Julio Betancourt
7. Costa Rica – Senor Don Manuel de Peralta
8. Chili – Senor Don Mariano Sanchez Fontecella
9. République Dominicaine – El Duque de Astrando
10. Equateur – Senor Don Victor Manuel Rendon
11. Guatemala – Senor Don Fernando Cruz
12. Honduras – Senor Don José Carrera

13. Mexique- Senor Don Sébastian de Mier
14. Nicaragua – Senor Don Crisauto Medina
15. Paraguay – Senor Don Eusebio Machain
16. Pérou – Senor Don Carlos G. Candamo
17. Roumanie – Général Constantine Budisteanu
18. Salvador – Senor Don Rafael Zaldivar
19. Serbie – Général Franassovich
20. Uruguay – Senor Don Juan Cuesta

Lettre III

17 mai

C'est aujourd'hui le jour le plus important, car c'est aujourd'hui que le roi Alphonse XIII devient le véritable souverain de l'Espagne. J'ai passé la matinée tranquillement à la maison. Nous avons déjeuné plus tôt que d'habitude et à 13 h 30, revêtus de nos uniformes de cérémonie, nous sommes allés au "Congreso de los Diputados" (Congrès des Députés). Nous sommes tout d'abord montés jusqu'aux fenêtres de l'étage supérieur, d'où nous voyions arriver quelques-unes des voitures. La foule à ce moment était très dense, et la police la contenait difficilement. La rue, devant le bâtiment du Congrès, était bordée par des Cadets de la marine et de l'armée qui avaient l'air plutôt contents d'eux-mêmes. Après une attente de quelques minutes, le cortège commença à arriver. D'abord vinrent les hérauts à cheval, suivis de la garde royale dans une voiture. Leurs costumes étaient très pittoresques. Ensuite vinrent les Grands d'Espagne, chacun dans son propre carrosse d'apparat. Ceux-ci n'étaient pas tous arrivés quand on nous dit de rejoindre nos places. La tribune des Princes était à la droite de l'estrade où habituellement s'assied le Président du Congrès, mais pour cette occasion, deux trônes y avaient été placés, pour le Roi et sa mère et d'autres sièges pour les autres membres de la famille royale. Les Ambassadeurs spéciaux étaient aussi assis dans la tribune des princes, mais derrière eux naturellement. La chambre était bondée et l'atmosphère était loin d'être froide ! En fait la journée étant très chaude, cette chaleur était plutôt désagréable. C'était un joli spectacle de voir les différents uniformes et les mantilles blanches que portaient la majorité des dames présentes.

Quelques minutes avant l'arrivée de la Suite Royale, le Président du Congrès (Marqués de la Vega de Armijo) fit une annonce quelque peu sensationnelle. Il dit qu'au moment où le Roi sortait du Palais, un homme s'était élancé et avait ouvert la portière du carrosse royal. Avant qu'il eût pu faire quoi que ce soit, cependant, la police l'avait emmené de force. Un autre gentilhomme expliqua plus tard que ce n'était pas un attentat à la vie du Roi, car l'homme ne portait aucune arme d'aucune sorte. Ainsi tout est bien qui finit bien. Et j'espère qu'Alfonso ne sera jamais victime d'un attentat plus grave que celui de cet après-midi.*

Les acclamations au-dehors annonçaient l'arrivée du Roi et de la Famille royale. D'abord vinrent les deux tantes du Roi, Dona Isabel et Dona Eulalia. Ensuite vint la sœur aînée du Roi, Dona Mercedes, Princesse des Asturies avec son mari, Don Carlos de Bourbon, et enfin le Roi avec sa mère, la Reine Marie-Christine, et son autre sœur, Dona Maria Teresa. Le Roi fut bruyamment acclamé à son entrée. Il s'inclina d'abord droit devant, ensuite devant les princes étrangers et les ambassadeurs et enfin devant les députés et le

* Note du traducteur : Malheureusement, un autre attentat fut perpétré contre Alphonse XIII trois ans plus tard. Lors de son mariage avec la princesse Victoria-Eugénie de Battenberg, petite-fille de la reine Victoria et filleule de l'impératrice Eugénie, une bombe fut lancée pendant le cortège et brisa le carrosse royal. Le roi et la reine en sortirent indemnes cependant. Plus tard, en 1931, Alphonse XIII fut contraint à abdiquer et finit sa vie en exil.

reste de l'assistance. Le Roi avait auparavant toujours porté l'uniforme de cadet de l'infanterie dans ses apparitions en public, mais aujourd'hui, il est apparu pour la première fois en uniforme de Capitaine-Général de l'Armée (quelque chose comme maréchal de l'armée anglaise, je pense). Il avait presque l'air d'un adulte, mais quand il s'inclina dans notre direction, j'observai sur son visage, un sourire qui était d'amusement plus qu'autre chose. C'était un curieux mélange d'homme et d'adolescent que ce Roi de 16 ans. Sa voix, quand il répéta le serment, était virile, ferme et claire, J'ai vraiment regretté de ne pas comprendre l'espagnol car j'aurais voulu comprendre ce serment. Le voici en anglais : "Je jure à Dieu, sur la Sainte Bible, que je maintiendrai la Constitution et les Lois. Si je fais mon devoir, que Dieu me récompense, et si je ne le fais pas, qu'Il en prenne note !" Le Roi alors signa le document de ce serment et quitta le Congrès.

D'ici, le Roi alla, en procession, à l'église de San Francisco el Grande (St.François le Grand) où la cérémonie religieuse eut lieu. Les princes étrangers ne se joignirent pas à la procession, mais allèrent séparément à l'église. L'organisation concernant les voitures étaient loin d'être parfaite, car les voitures semblaient être, d'une manière ou d'une autre, dans un grand désordre et se trouvaient partout sauf au bon endroit. Les mesures prises par la police pour régler la circulation brillaient par leur absence totale. Ce fut seulement grâce à une aide fortuite des militaires que nous pûmes nous rendre à l'église. Quand nous entrâmes dans le bâtiment, il était déjà rempli d'une foule d'hommes et de dames magnifiquement vêtus. L'église est l'une des plus belles églises modernes que j'aie jamais vues, l'intérieur ayant été récemment redécoré par quelques-uns des meilleurs artistes modernes de l'Espagne, de sorte que le bâtiment tout entier était comme une véritable galerie de peintures. Les chapelles latérales sont les meilleures parties de l'église, à ce qu'on m'a dit, mais bien sûr, je ne pouvais voir grand'chose moi-même cet après-midi.

Il n'est pas nécessaire de décrire l'arrivée de la suite royale ici, comme c'était pratiquement la même qu'au Congrès. Cette fois, cependant, le Roi fut précédé par le Cardinal - Archevêque et le haut clergé (y compris Monseigneur Rinaldini, Nonce du Pape) qui avaient accueilli le Roi au seuil de l'église. Alors qu'il passait devant les princes, placés selon leur ordre de préséance, le Roi s'inclina. Il se dirigea ensuite vers l'endroit où son trône avait été placé. Le service était vraiment extrêmement joli et les chants tout à fait exquis. C'était comme si on était à l'opéra. Le tout consistait en psaumes d'action de grâce et d'hymnes, le "Te Deum" et le "Pater Noster" et dura un peu plus de vingt minutes. Quand le service fut terminé, la suite royale quitta l'église dans le même ordre qu'avant. Le Roi une fois encore s'arrêta solennellement devant les princes étrangers avant de sortir. Ce fut alors notre tour de sortir. De nouveau la même chasse aux voitures avec beaucoup de cris et d'agitation de la part de chacun. Quand enfin nous avons pu avoir notre voiture, c'est avec grande difficulté que nous avons pu rentrer. Les rues étaient pleines de piétons et la police et l'armée dont c'était le devoir de diriger la circulation ne pouvaient pas ou ne voulaient pas tenter de le faire. Le tout s'est passé dans l'insouciance caractéristique des races latines.

Maintenant je dois vous dire quelque chose qui, je le crains, n'est guère à mon honneur. Il est vrai que c'était à peine ma faute, mais cependant - bon, je vais tout vous dire. Ayant été informé qu'il n'y avait plus rien à faire après l'église, je suis rentré directement.

J'avais invité un vieil ami à dîner avec moi et en fait nous avons déjà commencé à dîner quand un message téléphonique vint du Palais nous invitant tous à dîner avec Leurs Majestés. Nous nous sommes précipités dans nos uniformes et après avoir impatiemment attendu la voiture, ce qui a semblé être des siècles, nous nous sommes hâtés d'aller au Palais.

Le Roi m'attendait en haut de l'escalier. Naturellement, je me confondis en excuses pour mon retard et lui, à son tour, s'excusa de ne pas m'avoir invité plus tôt. La Reine m'accueillit juste devant la salle à manger et, passant son bras sous le mien, me conduisit à table. Les autres princes étaient déjà là et le dîner était presque terminé. N'était-ce pas épouvantable ? Leurs Majestés et les Princesses furent cependant très aimables et me mirent bientôt à l'aise. Le prince Christian du Danemark, qui était assis à côté de moi, m'expliqua que la plupart des princes étaient allés directement de l'église au Palais pour féliciter le Roi qui, alors, les avait invités à dîner. Ainsi vous voyez que ce dîner ne faisait pas du tout partie du programme officiel. On nous a dit que les suites de quelques autres princes étaient aussi en retard, mais comme la plupart logeaient au Palais même, ils étaient là avant nos gens. Le Vicomte de la Vega aurait dû savoir que je devais aller au Palais après la cérémonie à l'église. On ne pouvait pas s'attendre à ce que j'en sache plus que l'homme qui m'est attaché !

Après le dîner, notre jeune hôte nous emmena à la salle de billard où nous avons fumé ; quelques-uns ont joué au billard et d'autres ont regardé et bavardé. Il y avait seulement des princes là et c'était comme une grande fête de famille. Tout se passait sans cérémonie et nous devenions les mortels ordinaires que nous sommes toujours dans notre vie privée. C'est alors qu'Alfonso se montra à son plus grand avantage car il ne devint rien moins que ce qu'il est en réalité - un gentil garçon. Il m'apporta un cigare et sortant une boîte d'allumettes de sa poche dit fièrement : "Voyez, je peux avoir ceci sur moi maintenant !" C'était seulement depuis quatre heures cet après-midi qu'il avait la permission d'avoir une boîte d'allumettes sur lui, parce que c'était seulement après la cérémonie du Congrès qu'il était devenu un homme aux yeux de la loi. On dit que le petit roi a très bien résumé la situation hier en faisant la remarque suivante : "Demain à deux heures, je fais le serment et à quatre heures, je fumerai un cigare !" Qu'il ait mis son intention à exécution ou non, je ne saurais le dire, mais il a certainement fumé une cigarette après le dîner.

Après avoir quitté le Palais nous avons été en voiture voir les illuminations, mais les meilleures rues étaient si pleines de piétons qu'il était impossible d'y passer avec des voitures. La Carrera de San Jeronimo ressemblait au Royaume des fées, avec tout le long, de merveilleuses arches décorées de lumières électriques de différentes couleurs. Nous sommes allés là où la voiture pouvait passer. J'ai vu quelques vraiment ravissantes jeunes filles qui se promenaient en voiture. Il y en avait une spécialement qui me paraissait fascinante. Elle ne devait pas avoir plus de 16 ou 17 ans, avec un joli teint, des cheveux noirs brillants et des yeux sombres étincelants. Elle avait l'air d'être de bonne naissance aussi. C'est donc avec une certaine difficulté que j'ai réfréné mon désir de la suivre, mais me souvenant de ma mission et de ma propre importance en cette occasion, j'ai dû, à mon grand regret la laisser s'éloigner de ma vue. Je crois que la lune avait beaucoup à voir avec mes sentiments, car elle rend tout si beau à voir et si romantique. Mais elle ne devait pas son charme à la vieille lune, de cela j'en suis sûr !

Lettre IV

19 mai (le matin)

Hier, je n'ai pas eu le temps d'écrire parce que nous sommes rentrés très tard, ainsi je dois rattraper mon retard en écrivant cette lettre ce matin.

Comme il n'y avait rien d' officiel à faire, nous avons passé la matinée à faire du tourisme. Nous avons commencé par visiter le Département des Renseignements du Ministère de la Guerre. Nous avons vu une grande quantité de cartes militaires, nouvellement faites, parmi lesquelles une très bonne carte claire de Gibraltar. Alors, comment sont-ils allés là-bas pour la faire, c'est là la question, et il est assez difficile d'y répondre ! Nous avons aussi vu des cartes qui étaient en train d'être gravées, photographiées et imprimées ; et nous avons vu l'imprimerie où ils font tout ce qui est nécessaire au Ministère de la Guerre en matière de formulaires, etc. Comment se fait-il qu'aucun Ministère de la Guerre au monde ne puisse se passer de formulaires pour chaque petit détail, si futile soit-il ? Les formulaires semblent constituer une très large part du mécanisme du Ministère de la Guerre, dans quelque pays que ce soit.

Ensuite nous avons visité le Musée des Ingénieurs qui est ouvert au public tous les jours excepté le dimanche. Comme hier c'était dimanche, nous avons dû obtenir une autorisation spéciale du Ministre de la Guerre pour le visiter. Il y avait quelques très bons modèles de forts, ouvrages de campagne, pontons, ponts et choses de ce genre. Il y avait quelques cartes en relief qui avaient l'air vraiment très bien et on pouvait distinctement voir la nature du terrain. Dans certains cas, les cartes étaient faites à une si grande échelle qu'il était possible d'y mettre des arbres et des maisons en miniature. Il y avait aussi des soldats en miniature, manoeuvrant dans les champs et les bois. Vous ne pouvez savoir combien c'était fascinant. Bien que je me sois toujours considéré comme un adulte à tous points de vue, j'ai découvert hier matin que **quelques** objets destinés aux enfants m'intéressaient encore et que je me serais volontiers assis là, tout de suite, et que j'aurais bien joué avec les soldats de plomb ! Quelles batailles fantastiques ces soldats de plomb auraient livrées, avec leurs canons de plomb et leurs fusils de plomb !

L'après-midi, à 16 h 30, nous avons tous assisté à la cérémonie de la pose de la première pierre du monument à Alphonse XII. Tous y ont assisté en uniformes de "demi-gala". Le site du monument est près du lac dans le "Retiro" (le Parc). Il y aura une statue équestre du Roi sur un haut piédestal, entouré à la base de quatre groupes de statues et, derrière, il y aura une galerie semi-circulaire ouverte, avec un double rang de colonnes. Jugeant d'après la maquette qui était exposée dans un bâtiment proche du site, il sera très beau et devrait l'être particulièrement vu de la rive opposée au lac. Il sera terminé dans trois ans, dit-on. Quant à la cérémonie, elle a commencé par un long discours du Président du Comité des Fonds. (Je devrais expliquer que ce monument sera érigé par souscription publique). Pour quelqu'un qui ne comprenait pas la langue, le discours du digne monsieur était extrêmement ennuyeux. Le Roi, dans un court discours qu'il lut, remercia les princes et les ambassadeurs spéciaux d'être présents pour honorer la mémoire de son père et remercia les organisateurs de l'érection du monument de leur loyauté. La bénédiction fut donnée

par Monsignor Rinaldini, Nonce du Pape, après quoi la pierre fut posée. Lors de la descente et de la mise en place de la pierre, le Roi et la Reine, tenaient en main chacun une corde ; puis Leurs Majestés posèrent du ciment avec une truelle d'argent et furent suivis par d'autres membres de la famille, les princes étrangers, Monsignor Rinaldini et quelques personnes privilégiées. Une large foule, élégamment vêtue assistait à la cérémonie et par intervalles criait "Viva el Rey" et "Viva la Reina". Je suppose que j'aurais dû être très impressionné mais je ne l'étais pas. En vérité tout cela m'ennuyait plutôt. Cela durait trop longtemps. Je n'étais pas fâché quand ce fut terminé et que je pus rentrer. Après avoir attendu ce qui semblait des siècles, j'eus ma voiture et retournai au Ministère de la Guerre aussi vite que le permettait la foule.

Le soir, il y eut un spectacle de gala au Théâtre royal. L'opéra était "Don Giovanni" de Mozart et était dirigé par Pietro Mascagni, compositeur de "Cavalleria Rusticana". Le spectacle commençait à 21 h 30 et il était presque 23 h 00 avant que ne s'achève le premier acte. Puis vint l'entr'acte qui semblait interminable. Il faisait cependant si chaud dans le théâtre avant la fin du premier acte que je ne pense pas qu'il y ait quelqu'un qui ne désirât aller dans l'antichambre un instant. Le fait est qu'il y avait trop de monde dans notre loge et nous avions à peine de la place pour nous mouvoir. Durant la première partie du spectacle, j'étais assis derrière le Roi qui n'arrêtait pas de se retourner pour voir si j'étais éveillé ! J'avoue que je m'ennuyais ferme, j'avais sommeil et souhaitais ardemment être ailleurs que dans cette salle d'opéra. Alfonso n'aimait pas cela plus que moi. Après le dernier entr'acte, il exprima son intention de rester à l'extérieur. Mais ce n'était évidemment pas possible, car on ne commencerait pas le dernier acte sans le Roi, ainsi dut-on se mettre à la recherche de Sa Majesté. Lui et moi, nous nous étions glissés dans une salle contiguë que nous avons trouvée vide et quoique nous les entendions nous appeler et nous chercher, nous ne fîmes aucun mouvement jusqu'au moment où nous fûmes finalement découverts et tout de suite dépêchés dans la loge. Le Roi me fit asseoir au premier rang, à côté de lui, alors que sa sœur Maria Teresa était à mon autre côté. Pendant un temps, tout alla bien, mais au fur et à mesure que nous avions plus sommeil, nous devenions aussi de plus en plus idiots. Cependant nous nous conduisions encore relativement bien ; mais l'entrée de la statue du "Commendatore" nous acheva. Vous pouvez imaginer comme cela avait l'air absurde. Nous avons eu un terrible fou-rire que, pour quelque temps, nous ne pouvions contrôler. Nous **avons essayé** de contrôler notre rire parce que nous savions que les gens s'attendaient à ce que nous soyons dignes, mais nous ne pouvions pas nous empêcher d'être **humains** au lieu d'être des figures de cire comme les gens croient que les princes doivent être. Vous savez comme parfois il semble que l'on perde tout contrôle sur soi quand on est las au-delà de toute parole. C'était ce que nous étions ce soir-là. Nous étions tous deux fatigués et avions sommeil même si nous aurions dû, sans doute, être très éveillés et intéressés par une pièce aussi classique que "Don Giovanni" de Mozart. Nous étions tous ravis d'entendre l'Hymne national qui terminait le spectacle et je suis sûr que vous ne serez pas étonné si je vous dis qu'il était alors 1 heure du matin ! Je ne sais vraiment pas pourquoi ils n'ont pas commencé plus tôt. Et s'ils voulaient commencer à 21 h, pourquoi ont-ils choisi un opéra si long (et si ennuyeux, disons-le) que ce "Don Giovanni" ?

A propos, j'ai appris la vérité concernant l'homme qui s'était précipité sur le carrosse du Roi le 17. Il se trouve que c'est un fou inoffensif, bien connu de la famille royale.

Depuis quelque temps il s'est imaginé amoureux de l'Infante Maria Teresa, et elle de lui. Il lui avait écrit une ou deux lettres auxquelles elle n'avait jamais répondu naturellement. Il s'était imaginé que c'était dû au fait que la reine Maria Cristina ne voulait pas permettre à sa fille de correspondre avec lui. Ainsi il a attendu jusqu'au 17, date à laquelle il savait que le Roi atteindrait sa majorité et alors il allait vers Alfonso dans l'intention de lui présenter une lettre lui demandant la main de sa soeur quand il fut arrêté. Une étrange histoire, n'est-ce pas ?

Lettre V

19 mai (le soir)

La journée d'aujourd'hui a été plutôt fatigante dans l'ensemble, en dépit du fait que nous n'avions rien du tout à faire le matin. L'après-midi, aux environs de 15 h 30, je suis parti pour le Palais, en uniforme de cérémonie avec bottes d'équitation. A 16 h, le Roi et ceux des princes qui montaient à cheval enfourchèrent leur monture. Ma monture était un joli petit cheval arabe blanc que l'on dit être l'un des favoris d'Alfonso. Il l'avait choisi lui-même pour moi la veille. Tous les princes montaient à l'exception du Grand Duc Vladimir, du Duc de Gênes, de l'Archiduc Charles et du Prince Eugène de Suède. Le cortège royal est allé, à cheval, au milieu des acclamations, du Palais jusqu'à l'endroit où les troupes étaient alignées pour la revue. Comme, près de la ville, il n'y a pas de terrain assez grand pour une revue, les troupes étaient simplement alignées le long d'un côté de la rue sur quatre rangs. Cela faisait que la ligne était très longue et comme le Roi passait seulement au pas, cela prit des siècles avant que la fin de la ligne ne soit atteinte. Il y avait environ 12 000 ou 15 000 hommes dans l'ensemble pour le défilé, en comptant les trois armes. Quand la fin de la longue, mais pas du tout droite, ligne fut atteinte, la cavalcade royale fit demi-tour et revint au trot sur tout le parcours, puis au delà de l'endroit d'où nous étions partis jusqu'à cette partie de la ville connue sous le nom d' "Atocha", où des tribunes avaient été érigées pour certaines personnes privilégiées, comprenant les missions spéciales étrangères et le Corps Diplomatique. Nous avons pris nos positions à côté de la tribune royale, c'est-à-dire celle qui était occupée par la Reine, les Princesses, les quatre princes étrangers qui ne montaient pas et leur suite. Parmi les Ambassadeurs, le général Florentin était le seul à monter. Quand tout fut prêt pour le défilé - ce qui, à propos, ne fut pas immédiat - le Roi se plaça à la tête de la colonne, accompagné par son beau-frère, le Prince des Asturies, par le Capitaine-Général Commandant-en-Chef, le Ministre de la Guerre et le Général Pacheco, Commandant des Hallebardiers Royaux. Après avoir salué de son épée d'abord sa mère, puis les princes montés, le Roi prit position près de nous. Puis les troupes ont défilé. Elles avaient assez bon air en ce qui concernait l'équipement. Les fantassins avaient l'air de soldats français, dans l'ensemble ; la même longue tunique bleue, un pantalon rouge mais avec une raie noire de chaque côté et non-bouffant, et une casquette de forme semblable mais grise - ce sont les choses que l'on remarquerait en premier chez le fantassin espagnol. A mon avis les deux corps qui avaient la meilleure allure dans l'infanterie, et ceux qui avaient le mieux défilé, étaient la "Guardia Civile" et les Fusiliers. Les premiers avaient un uniforme très pittoresque, consistant en une tunique bleue avec des revers rouges, un peu dans le même style que la tunique du soldat napoléonien, un pantalon bleu avec de larges raies rouges et un chapeau de la même forme que ceux qui étaient portés par les soldats de Napoléon. Les Fusiliers étaient vêtus entièrement de bleu sombre, avec des revers verts et des raies vertes sur les pantalons, ce qui les rendaient très sévères. Après l'infanterie, venait l'Artillerie qui a défilé au trot. Ils l'ont fait beaucoup trop vite, de sorte qu'ils sont presque entrés en collision avec l'Infanterie devant eux. Les chevaux étaient beaux et les hommes de belle tournure, mais, comme le Duc de Connaught en a fait la remarque, ils manquaient d'entraînement. La Cavalerie, qui suivait l'Artillerie, a

défilé au galop. Il aurait mieux valu, pour eux, l'avoir fait au pas, car ils l'ont très mal fait au galop. Les chevaux auraient dû être tenus bien en main, mais ils ne l'étaient pas et sont passés aussi vite qu'ils le pouvaient. Cela avait l'air d'une retraite générale de la brigade de cavalerie ! Plus tard, le Roi nous a fait la remarque que les officiers avaient peut-être pensé qu'ils étaient en train de faire un parcours de steeple au lieu d'un défilé. Je crois qu'Alfonso a eu beaucoup de plaisir à commander son armée, ceci étant sa première expérience. La suite royale est retournée au Palais par une route différente. Il était 19 h quand nous avons mis pied à terre ; ce qui faisait que nous avons été en tout trois heures en selle. J'étais très content d'être rentré et encore plus content de dîner.

Ce soir, il y avait une réception générale au Palais à 21 h 30. Une réception n'est jamais très agréable où que ce soit, mais celle de ce soir semblait être la plus désagréable que j'aie connue depuis longtemps. Au début cela allait, mais plus tard, la foule, qui grandissait sans cesse, nous cernait de toutes parts, si bien qu'il devenait impossible de bouger. Je connaissais très peu de monde, mais le peu que je connaissais était naturellement tout à fait inaccessible. Il faisait très chaud et l'atmosphère était aussi lourde que possible. Toutes sortes de parfums emplissaient l'air, ou ce qui en restait et c'était loin d'être agréable. Un seul parfum ne me gêne pas, mais plusieurs, mêlés, c'est trop. Les chambellans et les écuyers, ici et là, faisaient de faibles efforts pour empêcher les gens de s'attrouper, mais c'était tout à fait inutile. Ils revenaient l'instant suivant. Cela m'exaspérait tant de regarder vers la salle voisine et de voir qu'elle était presque vide. Voyez-vous, la foule suivait les personnages royaux partout où ils se déplaçaient. Pensez à tous les mots qui exprimeraient une bousculade, mélangez-les bien et vous aurez peut-être une assez bonne idée de ce qu'était cette réception. L'atmosphère était devenue presque insupportable quand la suite royale s'est retirée. Le spectacle était terminé. Vous ne pouvez pas vous imaginer combien j'étais heureux d'en sortir.

Lettre VI

20 mai

Le matin, il n'y avait rien dans le programme officiel, c'est pourquoi je suis allé voir les troupes logées dans la caserne Maria Cristina près de l'Atocha, où avait eu lieu le défilé hier. Le Général commandant la Division et le Général commandant la Brigade, ainsi que les officiers des deux régiments qui devaient être inspectés nous ont reçus au portail et nous ont escortés jusqu'à la cour de la caserne. Là, les deux bataillons du 31ème d'Infanterie (Régiment des Asturies) et un bataillon de Fusiliers ont défilé. Ils ont défilé avec drapeaux et fanfares. Chaque bataillon était en quatre colonnes. Dans chaque bataillon, la Compagnie 1 était en tenue de campagne, la Compagnie 2 en grande tenue, la Compagnie 3 en mi – tenue et la Compagnie 4 en tenue de corvée. La tenue de campagne consiste en une longue redingote, pantalon rouge avec raies noires, casquette couverte de toile blanche, jambières et sandales faites de toile et de cuir ; l'équipement consiste en un sac de toile noire, pioche et pelle, ceinture de cuir blanc avec deux gibernes contenant environ 150 cartouches. La grande tenue comportait la même redingote longue et le pantalon rouge, casquette grise avec du cuir noir dans le haut et une petite plume devant, jambières et bottes; l'équipement était le même que pour la tenue de campagne, mais sans la pioche et la pelle. L'uniforme de demi-tenue n'est pas très différent de celui qui vient d'être décrit, mais la casquette est sans plume et l'équipement comprend seulement la ceinture et les gibernes. La tenue de corvée est la simplicité même, consistant en une courte jacquette bleue, un pantalon bleu avec des raies rouges et un calot tout rond, de couleur bleue, bordé d'une bande rouge. Cet uniforme est seulement porté dans la caserne ou dans le camp.

Après avoir impeccablement inspecté les hommes, nous sommes allés inspecter la caserne que nous avons trouvée semblable à n'importe quelle autre caserne et qui n'a pas besoin d'être décrite en détail. La façon particulière de faire la cuisine doit cependant être mentionnée. Au premier abord, quand nous sommes entrés dans la cuisine, nous n'avons rien vu de particulier; mais bientôt, l'un des officiers a attiré notre attention sur les grandes marmites, mais nous n'avons encore rien vu de remarquable, du moment que nous avons vu beaucoup de marmites pareilles ailleurs. C'était seulement quand on nous a montré le cadenas sur chaque marmite que nous avons éprouvé un peu d'intérêt. C'était alors qu'on nous a expliqué que la manière de faire la cuisine, c'était de placer les ingrédients dans les marmites à deux heures du matin, de les cadenasser et de laisser la nourriture se cuire d'elle – même; quand l'heure du dîner* arrivait, l'officier d'ordonnance venait libérer les marmites et le tour était joué ! Qui ne voudrait être cuisinier dans l'armée espagnole ? Inutile de se faire de souci pour la cuisson, vous mettez de la viande, des légumes etc. et la marmite fait le reste. On m'a expliqué qu'un certain officier avait inventé ce système ingénieux pour empêcher le vol de la viande pendant la nuit. Nous étions là par hasard à l'heure du dîner et ainsi avons vu le service du repas. Il se composait d'une soupe et d'une espèce de ragoût que j'ai goûtés. La soupe était faite de riz et était visiblement l'un des plats préférés, car

* Dîner ici représente déjeuner

nous avons vu quelques-uns des hommes revenir pour une seconde assiettée. Le ragoût était fait de toutes sortes de viandes, avec une sorte de pois qui pousse en Espagne; ce n'était pas mauvais du tout.

Cet après-midi, nous devions assister à l'ouverture de l'Exposition des Portraits. Quand le Roi et la Reine eurent pris place sur leurs sièges, il y eut une sorte de petit concert, les exécutants étaient des amateurs, ce n'était donc pas fameux. Puis le ministre de l'Education et des Beaux-Arts lut un petit discours, après quoi le Roi déclara ouverte l'Exposition. Nous avons alors parcouru les différentes salles. L'une d'entre elles, dont le sol était jonché de fleurs fraîches, contenait une collection de portraits appartenant à une dame distinguée. Au début, leur senteur était très agréable, mais quand quelques personnes les eurent piétinées, cela devint vite écoeurant ! Toute l'affaire du reste m'ennuyait ferme, car je crains de ne pouvoir éprouver beaucoup d'enthousiasme à voir les portraits d'ancêtres de gens dont je sais très peu de chose ou rien du tout, et qui me sont totalement indifférents.

De cette Exposition, nous sommes allés au Retiro, où une Bataille de Fleurs eut lieu. Nous étions sur une tribune et les voitures passaient sur les deux côtés, toutes gaiement décorées et recouvertes de belles fleurs, et avec quelques assez jolies femmes à l'intérieur. Il n'était pas nécessaire, pour nous, d'avoir nos propres fleurs, car on nous en a assez lancé des voitures lorsqu'elles passaient près de nous. Pour commencer, nous sommes offerts comme cibles pour les projectiles des jeunes filles dans les voitures, mais naturellement nous nous baissions le plus possible pour ne pas être touchés. Plus tard, nous avons " retourné leur feu ", utilisant leurs propres projectiles. Naturellement, les jolies filles étaient toujours les cibles les plus souvent visées. C'était réellement un très joli spectacle et chacun s'est bien amusé. C'était vraiment curieux que les trois plus jolies jeunes filles que nous avons vues cet après-midi-là aient été anglaises ou américaines – ou du moins elles parlaient l'anglais – ce qui confirme ce que j'avais observé auparavant, à savoir que la beauté, chez les jeunes filles espagnoles ne s'étend guère jusqu'aux classes supérieures. Bien que j'aie fréquemment vu de jolis visages dans les rues de Madrid et de Séville, j'en ai rarement vu dans les salons. Mais naturellement chacun a sa propre idée à ce sujet sur ce genre de choses et celle-ci est la mienne, pour ce qu'elle vaut. Bref, quoiqu'il en soit, nous nous sommes bien amusés à cette Bataille de Fleurs.

Ce soir, Phya Suriya et moi avons dîné avec le Duque de Vistahermosa, père du Vicomte de la Vega et Grand d'Espagne. C'est le majordome du Prince et de la Princesse des Asturies et il a été ambassadeur d'Espagne à Saint-Pétersbourg. Je l'ai très bien connu, lui et ses trois filles, dans la capitale russe, et j'étais heureux de les revoir et d'être leur invité. De plus j'étais ravi d'échapper un peu aux réceptions officielles et de devenir plus ou moins une personne privée. Il y avait quelques autres personnes invitées à dîner à part nous deux, la principale parmi elles étant le prince Mirza Riza Khan, l'ambassadeur spécial perse. C'était un petit dîner très agréable que je crois chacun, à des degrés divers, a apprécié. Je l'ai certainement beaucoup apprécié, car c'était si agréable de descendre de temps en temps de ces hauteurs où le Destin s'est plu à me placer ! En d'autres termes, j'ai toujours aimé ces brefs moments pendant lesquels je peux cesser d'être un Prince et devenir simplement – un **Homme** !

Lettre VII

22 mai (le matin)

Tout bien considéré la journée d'hier a été plutôt intéressante. Le matin, je m'apprêtais à sortir, étant donné que, comme d'habitude, il n'y avait rien dans le programme officiel, quand, qui croyez-vous est arrivé ? Sa Majesté Catholique, le roi Alphonse XIII lui-même ! Naturellement, j'ai arrêté ma voiture et ai conduit le Roi dans mes appartements où il s'est assis et m'a fait la conversation quelques instants. Il était vêtu de l'uniforme de la Marine et était accompagné seulement du Duque de Sotomayer, Chef du Palais. Il était venu me rendre visite, comme il l'avait fait avec les autres princes, pour me remercier d'être venu assister aux festivités en son honneur. Le Roi m'a aussi demandé de transmettre ses remerciements à mon père de m'avoir envoyé et m'a alors invité à dîner avec lui le soir.

Après avoir raccompagné le Roi à sa voiture, nous nous sommes rendus au Musée d'Art Moderne et le directeur nous l'a fait visiter. Il y avait là quelques beaux tableaux, mais la seule objection que j'aie à faire, c'est que la majorité d'entre eux traitaient de tragédies, certaines vraiment effrayantes. Les quelques tableaux qui n'avaient pas pour sujets des événements tragiques étaient très jolis. Je suis heureux de dire qu'aucun de ceux de l'école de Sécession n'a trouvé le chemin de la galerie car le directeur proclamait que tous les Sécessionistes étaient des fous et je suis entièrement d'accord avec lui. De la galerie, nous sommes allés au Musée National qui, en fait, était dans le même bâtiment, mais on ne pouvait y accéder de cette galerie et on devait donc aller en voiture jusqu'à l'autre entrée. Nous avons seulement visité les salles du rez-de-chaussée, mais même ainsi, nous devons nous hâter. Il n'est pas nécessaire de décrire l'endroit en détail, comme il contenait pratiquement tout ce qu'un musée ethnographique qui se respecte doit contenir. J'ai naturellement pris un air dédaigneux devant les collections d'antiquités égyptiennes. Il n'y avait pas un seul scarabée que j'aurais échangé contre celui que le vieux Brugsch, conservateur du musée, m'avait donné au Caire. Quelques exemples d'architecture maure, copiés de quelques palais connus d'Espagne étaient cependant très intéressants.

L'après-midi, à quatre heures, il y eut la "Corrida royale" à laquelle ont assisté le Roi, la famille royale, les princes étrangers, des ambassadeurs et autres nobilités en uniforme, mais pas en grande tenue. Les dames étaient de nouveau en mantilles blanches et étaient très belles. La "Plaza de toros" était naturellement pleine à craquer et il devait y avoir entre 15 et 20 mille personnes en tout. Tous les Espagnols ont toujours été passionnés de "Corrida de toros" (combat de taureaux ou course de taureaux si l'on veut traduire littéralement) et on dit que c'est la seule chose à laquelle ils jugent nécessaire d'être ponctuels ! Toutes les personnalités royales étaient assises dans la loge royale, ainsi une fois encore, il y avait foule. Me rendant compte que je n'aurais que peu de chance de voir quelque chose si je traînais derrière, je n'ai pas fait de cérémonie et me suis poussé le plus en avant possible. Pendant quelque temps, j'étais debout juste derrière le Roi, mais plus tard, on m'a demandé de prendre place à côté de lui. Ainsi, comme à l'opéra, le Roi a fait grand cas de moi en public et naturellement cela m'a fait grand plaisir.

Avant de décrire ce qui s'est passé hier, cela vous aiderait à mieux comprendre si je vous disais d'abord ce qui a lieu dans une corrida ordinaire. Tout d'abord, laissez-moi expliquer que la "plaza" est construite en quelque sorte dans le même style que l'ancien cirque romain, comme par exemple le Colisée à Rome. Au centre se trouve l'arène, entourée de planches solides ; le sol est fait de sable - ceci pour des raisons sanitaires. Les sièges s'élèvent en gradins tout autour de l'arène; le dernier se compose d'un certain nombre de loges. La plus grande est la "Loge présidentielle" qui est à l'opposé du "toril" dans lequel les taureaux sont confinés. Au-dessus du toril se trouve une loge occupée par des trompettes et des tambours. Le toril lui-même est simplement une étable, divisée en un certain nombre de boxes et où règne une assez grande obscurité, ce qui fait partie du jeu. Venons-en maintenant au spectacle lui-même. Quand le "Président", une sorte de maître des cérémonies, a pris place, les "Torreros" (toréadors de toutes les catégories) entrent en procession dans l'arène après avoir assisté à un office divin dans la petite chapelle privée du bâtiment même. La procession est conduite par un cavalier vêtu d'un costume pittoresque de velours noir. La procession ayant fait solennellement le tour de l'arène et s'étant retirée, l'homme en noir se présente devant la loge du président et lui demande la clé du toril. La clé, à laquelle sont attachés des rubans de couleurs gaies, habituellement rouge et jaune (les couleurs nationales espagnoles) lui est jetée. L'homme en noir traverse l'arène avec elle au petit galop, descend de cheval et ouvre la porte du toril. Puis l'homme en noir se retire. Le président agite un mouchoir blanc. Immédiatement, on entend une fanfare de trompettes et un roulement de tambours, ce qui est le signal d'entrée pour les "Picadors" (hommes à lances) à cheval et les "Matadors" (une sorte d'"utilités" pour employer un terme de théâtre) à pied. Chaque picador est armé d'une lance (en espagnol : "pica") dont la lame est gainée jusqu'à quelques pouces de la pointe et chaque matador est pourvu d'une large cape avec laquelle il peut détourner l'attention du taureau aux moments où celui-ci semblerait prêter trop d'attention à un cheval ou à un homme. Le mouchoir est agité une deuxième fois, une deuxième fanfare et l'animal entre, décoré d'un grand ruban piqué sur son échine avec une pointe barbelée. Le taureau est déjà agacé, après avoir été enfermé dans le noir, ainsi, aussitôt qu'il sort à la lumière, il charge le matador le plus proche qui, cependant, l'évite en tenant sa cape à bout de bras ; mais si le taureau persiste, le matador grimpe rapidement par-dessus les planches et se trouve ainsi en sécurité. A l'aide de leurs capes, les matadors amènent le taureau en vue des picadors. L'animal charge le picador le plus proche et il est reçu par la pointe de la lance ; mais comme la pointe est gainée, le taureau ne peut être arrêté d'une façon effective et habituellement il réussit à enfoncer ses cornes dans les flancs du cheval. Quelquefois le cheval est seulement légèrement blessé, mais quelquefois c'est bien pire et le spectacle en est vraiment repoussant. Tout cela se répète plusieurs fois et en général il y a trois picadors. Un bon taureau peut avoir raison de deux ou trois chevaux. Les pauvres chevaux n'ont pas le droit de se retirer après leur première blessure, mais chacun doit continuer jusqu'à ce qu'il en tombe mort ! Ceci est la partie la plus révoltante de ce spectacle sanguinaire appelé la "course de chevaux", mais on m'a dit que c'était nécessaire pour réduire la force du taureau avant que les hommes ne jouent avec lui. Les plus dégénérés des Espagnols adorent cette partie du spectacle ; il n'est pas rare de les entendre crier pour que plus de chevaux soient massacrés et je regrette de dire que les femmes-"les beautés aux yeux noirs de l'Espagne"-dans ces occasions crient le plus fort.

Le président agite encore une fois son mouchoir et une nouvelle fanfare annonce la

fin de la première partie et le début de la deuxième partie du spectacle. Les picadors, sur leurs montures boiteuses et ensanglantées sortent les “Banderilleras” qui sont des bâtons décorés de rubans de couleurs gaies avec des pointes d’acier acérées ; chaque banderillero (ils se produisent toujours par paires) tient une banderille dans chaque main pendant qu’un matador doit en porter une réserve. La travail du banderillero est de faire en sorte que le taureau le charge, de l’esquiver en sautant rapidement de côté et en même temps de piquer la paire de banderilles dans le garrot de l’animal et d’éviter alors la furie de l’animal en grimant par-dessus les planches, pendant que les matadors l’attirent avec leurs capes. Si le banderillero accomplit son exploit élégamment les gens applaudissent et hurlent de plaisir. L’homme revient alors dans l’arène et remercie en soulevant son chapeau à plusieurs reprises. Le deuxième banderillero, à son tour, accomplit exactement la même performance que le premier homme. Ils continuent tour à tour jusqu’à ce que le président agite son mouchoir, les banderilleros jettent alors les banderilles qu’ils ont en mains et reprennent leurs devoirs ordinaires de matadors. Le taureau est à ce moment déjà décoré de quelque trois ou quatre paires de banderilles suspendues à son cou. Il est alors si épuisé d’avoir couru ça et là et d’avoir perdu tant de sang qu’il est content d’avoir l’occasion de rester tranquille un moment.

La troisième et dernière partie du spectacle est annoncée par une fanfare plus forte qu’avant et un très long roulement de tambour. Ce n’est que justice, puisque ce vacarme introduit le personnage le plus grandiose parmi les toreros en l’occurrence l’“Espada” (l’homme à l’épée). Il est magnifiquement vêtu d’un costume de soie brodé d’or et d’argent. Il entre, avec une démarche fanfaronne, portant une cape rouge et une longue lame fine. Il est accueilli bruyamment et remercie en soulevant son chapeau. L’espada va devant la loge du président, enlève son chapeau, fait un petit discours, dédiant son taureau à l’hôte d’honneur, quel qu’il soit, puis jette son chapeau. C’est le signal qui annonce la dernière heure du taureau. L’espada s’avance maintenant vers sa victime et brandit sa cape rouge éblouissante devant les yeux de l’animal. Immédiatement, l’animal fatigué se réveille et marche droit sur l’homme à la cape rouge. Si vous êtes un néophyte vous retiendrez votre souffle : est-ce que l’homme sera blessé ? Non, parce que tranquillement il fait un pas de côté et évite ainsi la charge. Ceux qui ont déjà assisté à une corrida savent déjà que l’on peut parier sans risque que l’homme en réchappera parce que le taureau a l’habitude de fermer les yeux en chargeant. C’est pourquoi il se dirigera droit sur l’endroit où il avait vu l’homme au moment où il avait commencé sa charge. Ainsi, dans cette activité merveilleuse, digne d’admiration, l’espada joue avec sa victime jusqu’à ce que les spectateurs l’invitent à agir en criant : “A mort ! à mort !”. Alors, visant avec attention il tient sa cape rouge à bout de bras, le taureau fait sa dernière charge et l’espada fait un pas à gauche pour l’éviter, enfonce son éqée dans le cou du taureau à un certain endroit, y laissant l’arme. Si le coup est bien porté, le taureau commencera immédiatement à tituber et tombera bientôt dans le sable. Un matador s’avance alors et avec un couteau à lame triangulaire, donne le coup de grâce, en frappant le taureau au front. Rafael Guerra, un espada connu, qui a été récemment tué par un taureau, a presque toujours donné le coup de grâce lui-même en tirant l’épée du cou du taureau et en le frappant au front. Guerra ou “Guerrita” comme les gens l’appellent affectueusement, aimait toujours introduire des nouveautés dans l’arène et c’est en tentant d’introduire un nouvel exploit qu’il a trouvé la mort.

L'espada est une personne extrêmement populaire, pas seulement en Espagne mais aussi au Portugal et on dit que Luis Mazzantini, qui, depuis la mort de Guerrita est l'espada le plus populaire, avait été engagé récemment à Lisbonne avec le salaire exorbitant de 100 livres par jour ! L'espada - pour en revenir à notre description de la corrida - après avoir tué son taureau, se présente devant la loge présidentielle et reçoit un petit cadeau de la personne à laquelle il a dédié sa victime, après quoi il se pavane autour de l'arène pour remercier son public de son tonnerre d'applaudissements. Pour mieux marquer son plaisir, ce public jette des cigares et des chapeaux dans l'arène ; les premiers, le grand toréador les accepte avec une révérence courtoise, quant aux derniers, ils sont retournés à leur propriétaire respectif. Il fait ainsi le tour de l'arène entière et se retire encore poursuivi par des applaudissements bruyants et prolongés. Pendant ce temps, on fait entrer un équipage de trois mules pour faire sortir la carcasse du taureau en la traînant ainsi que celles des chevaux qui ont trouvé la mort dans l'arène. Est-ce la fin alors ? Non. Il y a encore cinq taureaux à leurrer, torturer et tuer pour que l'HOMME éclairé puisse être amusé ! Eclairé vraiment ! Un tel spectacle ne fait que nous ramener aux jours de l'ancienne Rome, sous le règne de Néron et de ses semblables.

Maintenant nous pouvons procéder à la description du spectacle d'hier, Il consistait en deux classes distinctes d'amusements. La première était une " Corrida con caballeros en plaza " (" Avec chevaliers dans l'arène ") et la seconde était l'ordinaire " Corrida de toros ". Trois taureaux furent tués par les " Caballeros " et six par les ordinaires " Toreros " professionnels. La première partie était vraiment très pittoresque et je suis heureux de dire qu'il n'y a pas eu de tuerie de chevaux. Aussitôt que le Roi avait pris place, la procession entra dans l'arène. Tout d'abord venait l'inévitable homme en noir, ensuite les carrosses d'état du Duc de Medinaceli, du Duc de Montellano et du Marquis de Tovar, trois importants Grands d'Espagne, chacun amenant un des trois " Caballeros " dont les noms étaient Don Antonio Luzinarez, Don Manuel Romero de Tejada et Don Gabriel de Benito respectivement. Tous trois étaient des officiers de l'armée et étaient vêtus d'une façon très pittoresque, mais je ne peux pas tout à fait dater leurs costumes. Après eux, sont venus les " Toreros " professionnels, les principaux d'entre eux étant Antonio Reverte, Emilio Torres (" Bombita "), Antonio de Dios (" Correjito "), Ricardo Torres (" Bombita Chico "), Rafael Molina (" Lagartijo ") et Rafael Gonzales (" Machaquito "). Ils étaient tous vêtus de ce magnifique costume que nous avons si souvent vu dans les livres et les images aussi bien que sur la scène. En passant, il est curieux de noter que le mot " Toreador " n'est jamais utilisé par les Espagnols pour décrire un combattant de l'arène. Il est donc évident que c'est une corruption étrangère du mot " Torero ". On a suggéré que c'était un mot qui avait été inventé par quelqu'un qui ne connaissait pas le mot correct. Quoi qu'il en soit, il a une allure bien espagnole.

Le spectacle a débuté de la manière habituelle, c'est-à-dire que le Roi a agité un mouchoir et à ce signal les " Caballeros " sont entrés, montés sur leurs beaux chevaux et armés de lances dont les pointes brillaient au soleil. Il était évident dès le début que ces messieurs ne laisseraient pas leurs chevaux se blesser s'ils pouvaient l'éviter, ce qui pour moi au moins, était un grand soulagement. Les caballeros étaient naturellement accompagnés d'un grand nombre de matadors à pied. Le mouchoir agité une deuxième fois a fait entrer le premier taureau. L'animal s'est arrêté un bref moment, clignotant des yeux devant

le toril, puis, attiré par la lueur des armes des vingt hallebardiers royaux debout dans une ouverture sous la loge royale (théoriquement pour garder Sa Majesté), il s'est dirigé droit sur les hommes mais pour être arrêté par 20 pointes d'acier acérées. Il s'est retourné avec un rugissement de rage et de douleur ensemble et les gens ont applaudi avec amusement. Les hallebardiers eux-mêmes ont apprécié ce " sport " autant que les autres et on m'a dit que la difficulté ne consistait pas à trouver des volontaires, mais de choisir parmi les nombreux candidats ceux qui auraient la lourde charge de " garder la Majesté du Roi de la fureur du taureau ". L'animal, repoussé par les hallebardiers, a tourné son attention vers le caballero le plus proche et l'a chargé aussitôt. Enfonçant ses étriers dans les flancs de son cheval, le caballero s'est porté en avant à la rencontre du taureau, l'a évité en obliquant rapidement à gauche, le dépassant et ce faisant, lui donnant un méchant coup avec sa lance. Cela fait partie du jeu d'éviter que le cheval ne soit touché par le taureau, chaque touche comptant pour un point de pénalisation pourrait-on dire. Il y a eu de très jolies démonstrations d'habileté de la part des cavaliers comme vous pouvez l'imaginer. Des trois taureaux tués " con caballeros en plaza ", le premier mourut des blessures qu'il avait reçues des " chevaliers " et des hallebardiers qu'il avait chargés plus d'une fois. Les deux autres ont été liquidés par des espadas professionnels. Puis a suivi la " corrida " ordinaire avec tous ses détails révoltants. Il est vrai qu'il y a eu une belle démonstration d'agilité par Antonio Reverte qui est considéré comme l'un des meilleurs " banderilleros " dans l'arène. Les taureaux ont été trouvés mauvais dans l'ensemble, comme ils n'ont pas donné assez de bon " sport " pour les Espagnols, ce qui veut dire qu'ils n'ont pas tué et blessé assez de chevaux. Mais pour la plupart des étrangers présents, c'était plus qu'assez. Personnellement, j'en ai eu assez, longtemps avant la fin, spécialement parce que le temps était devenu assez froid le soir. Je crois que tout le monde était content quand cela s'est terminé. Pour ma part, j'ai préféré le moment où les caballeros étaient dans l'arène, mais les Espagnols ont préféré l'ordinaire " corrida " et étaient particulièrement ravis lors de la partie la plus brutale d'un spectacle brutal. Je ne comprends pas comment la course de taureaux survit encore, car on aurait cru qu'une exhibition aussi révoltante aurait disparu en même temps que les Romains avec leur insatiable appétit de sang. Je puis encore moins comprendre comment les dames espagnoles peuvent assister à de tels spectacles et y prendre plaisir. L'un des princes a dit : " C'est très bien de nous faire aller voir cette boucherie, mais ils n'auraient pas dû nous faire endosser notre uniforme pour aller la voir ! " C'était bien une boucherie, nul doute. Mais " Chacun a son goût " (sic) dit le proverbe et si c'est cela le goût espagnol, je suis heureux que ce ne soit pas le mien !

Le soir nous avons dîné en privé au palais. Il était tard quand nous avons quitté la " Plaza de toros ", chacun s'est mis à table dès son arrivée. A dix heures, il y a eu une retraite militaire dans la cour du palais. Nous l'avons regardée des fenêtres du palais. Il y avait naturellement un grand orchestre militaire et chaque détachement portait des lanternes de couleur différente. C'était assez joli mais cela n'avait rien d'extraordinaire. En plus des princes, il y avait les membres des missions spéciales des pays étrangers et quelques officiels. C'était en fait une petite fête d'adieux donnée aux représentants des pays étrangers aux festivités relatives au couronnement et à la majorité d'Alphonse XIII. Les ambassadeurs et envoyés avec leurs suites ont alors pris congé de Leurs Majestés

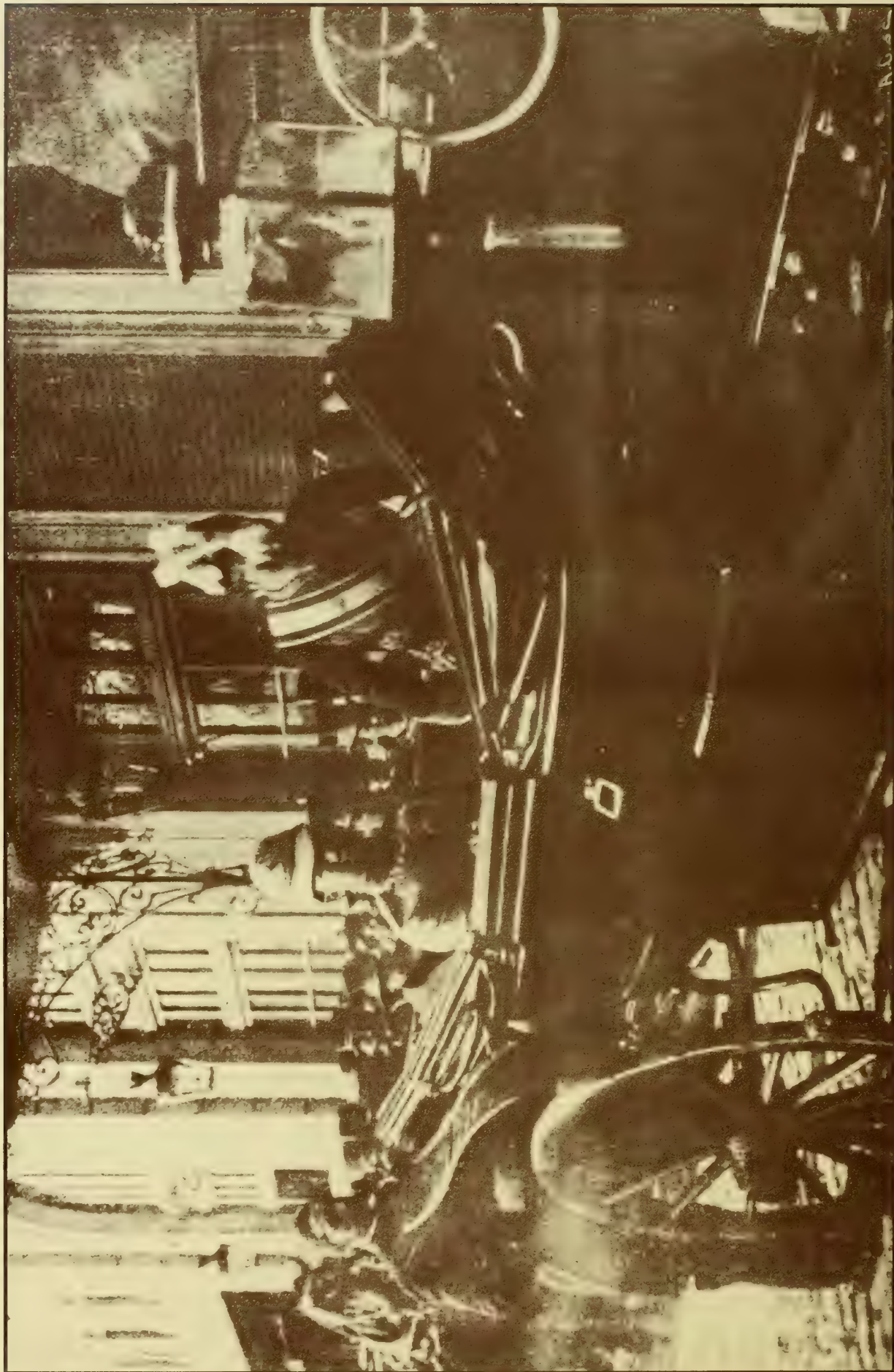
Lettre VIII

22 mai (l'après-midi)

Aujourd'hui c'est le dernier jour que nous passerons dans la capitale espagnole. Nous sommes tous allés au palais vers midi pour prendre congé du Roi et de la Reine et de la famille royale. On nous a tous offert des photographies du Roi et on nous a demandé de nous joindre au groupe qui était photographié dans une galerie du palais. Ensuite nous avons tous déjeuné avec le Roi. Tous les princes étaient présents excepté le prince Joachim de Prusse qui était déjà parti par le train du matin. Après le déjeuner nous avons pris congé de Leurs Majestés.

Cet après-midi, j'ai juste été faire un tour dans le parc appartenant à la " Casa de campa " ou " maison de campagne " du Roi. Il est, en fait, juste hors de la de ville, à une petite distance du palais. Il est ouvert au public. Bien que si près de la ville, il est délicieusement campagnard et il y a quelques belles allées, bordées de grands arbres magnifiques dans lesquels on entend les oiseaux chanter. On m'a dit que le Roi y va souvent pour ses promenades à cheval.

Ma mission est maintenant terminée et mon séjour à Madrid tire rapidement à sa fin : je pars par le train de ce soir pour Lisbonne. Certaines journées ici ont été fatigantes mais jamais entièrement inintéressantes et je regrette plutôt de partir. L'amitié qu'Alphonse m'a si généreusement accordée est l'un des plus agréables souvenirs de mon séjour dans son pays. Pauvre garçon. Sa tâche est une tâche difficile parce que l'Espagne n'est pas un pays facile à gouverner et si la tâche s'avère lourde pour un homme mûr, combien plus elle doit l'être pour un garçon de 16 ans. Praxades Matteo Sagasta, le premier ministre actuel et le plus capable des hommes d'État de l'Espagne du moment, est en train de vieillir rapidement. Ce qui arrivera après sa mort, personne n'aimerait le prédire. La perspective n'en est pas du tout rose et nous ne pouvons qu'attendre – et espérer.

SIAM. — S. A. R. EL PRÍNCIPE HEREDERO MAHA VAJIRAVUDIÍ.

ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล
แปลจากพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ยังดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช-สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังกรุงแมดริด เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๕ เพื่อร่วมในงานพระราชพิธีราชาภิเษกพระเจ้าอัลฟองโซที่สิบสามแห่งสเปน ได้ทรงพระราชบันทึกเรื่อง The Spanish Coronation ไว้ในรูปของพระราชหัตถเลขา รวม ๘ ฉบับ ซึ่งมีสาระสำคัญเป็นอันมาก

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้พระราชบันทึกนั้นสอนภาษาอังกฤษให้แก่ นายจำเริญ (ปาณิ ไกรฤกษ์) ครั้นสวรรคตแล้วท่านผู้หญิงคชภูมิตมาลา มาลากุล ผู้เป็นน้องสาวนายจำเริญ ได้รักษาพระราชบันทึกนี้ไว้เป็นเวลากว่า ๕๐ ปี จนกระทั่งเกิดมีหิวชิราวุธานุสรณ์ จึงได้นำมามอบให้

ในระยะใกล้เคียงกันนั้น มีผู้เชี่ยวชาญแปลมาชุมนุมกัน และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ก็เสด็จด้วย และได้มีกระแสรับสั่งแก่ผู้เขียนว่า “ มีอะไรดี ๆ ที่อาจแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสได้ ก็ขอดูสักหน่อย ” ข้าพเจ้าจึงได้ทูลเกล้าฯ ถวาย เรื่อง The Spanish Coronation ซึ่งข้าพเจ้าได้แปลเป็นภาษาไทยไว้ เป็นที่น่ายินดีที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาสนพระราชหฤทัยในเรื่องนี้ และเมื่อได้ทรงแปลจนเสร็จบริบูรณ์แล้ว ยังมีพระราชประสงค์ให้พิมพ์หนังสือทั้งสามภาษาในเล่มเดียวกัน เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อประโยชน์ของนักเรียนและนักศึกษาในการศึกษางานแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทย และเพื่อนำรายได้จากการจำหน่ายหนังสือนี้ สมทบทุนมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ฯ อีกทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นางนงเยาว์ กาญจนจารี มาช่วยดำเนินงานในการจัดพิมพ์และในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องให้เป็นที่เรียบร้อยด้วย มูลนิธิสำนักในพระ-กรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับเรื่องค่าใช้จ่ายในการพิมพ์ทั้งหมดนั้น เมื่อบริษัทโรงพิมพ์กรุงเทพฯ(1984) จำกัด ผู้จัดพิมพ์ ได้ทราบถึงพระดำริและจุดประสงค์ของมูลนิธิฯ ก็ได้มีจิตศรัทธาพิมพ์สนองพระเจตนารมณ์ โดยไม่คิดมูลค่าทั้งหมด ประจวบกับหม่อมคณิศร เกษมสันต์ ณ อยุธยา ดำริจะบำเพ็ญการกุศลถวายพระบาทสมเด็จพระ-มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่องในวาระดิถีคล้ายวันเกิด ๗ รอบ จึงซื้อหนังสือทั้งหมด ๒,๐๐๐ เล่ม และมอบส่วนใหญ่ให้มูลนิธิฯ แจกจ่ายไปยังบุคคล และห้องสมุดสถาบันการศึกษาที่มูลนิธิฯ เห็นสมควรมอบให้ มูลนิธิพระ-บรมราชานุสรณ์ฯ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงขอแสดงความขอบคุณบริษัทโรงพิมพ์กรุงเทพฯ(1984) จำกัด และหม่อมคณิศร เกษมสันต์ ณ อยุธยา ไว้ ณ ที่นี้ รวมถึงสถานเอกอัครราชทูตสเปน กรุงเทพฯ และ Ministerio de Cultura d' Espagne ที่ได้ติดต่อดำเนินงานจนได้พระบรมฉายาลักษณ์และภาพงานพระราชพิธีราชาภิเษกดังกล่าวมาลงพิมพ์เพิ่มคุณค่าแห่งหนังสือนี้ยิ่งขึ้น

๕๔ ๒๕๖๓

(หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล)

รองประธานกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในพระบรมราชูปถัมภ์

ฉบับที่ ๑

กรุงมาดริด

๑๕ พฤษภาคม ๒๔๔๕

มีเวลาว่างอยู่สอง – สามนาทีก่อนที่จะนั่งลงเขียนข้อความสักสอง – สามบรรทัด เธอออกเดินทางจากกรุงปารีสเมื่อวานนี้ เวลาเที่ยงวัน ออกจากสถานี เกย์ ดอเซย์ แห่งใหม่ ตรงที่เราขึ้นรถไฟนั้นอยู่ใต้ดินแต่ถึงกระนั้นก็สะอาดน่าชม เพราะว่าเราไม่ได้ให้รถจักรธรรมดาเข้าไปในนั้น. ขบวนรถของเราเป็นรถจักรไฟฟ้าที่มีกำลังแรงมาก ลาก รูปร่างแปลก คล้ายตอร์ปิโดขนาดยักษ์มากกว่าสิ่งอื่นที่นั่นก็ออก. รถตอร์ปิโดยักษ์นี้ลากรถขบวนของเราไปเพียงแค่อำเภอ “ การ์ดอร์เลอองส์ ” เท่านั้น เป็นที่ที่รถด่วนสายใต้ ออกตามปกติ. ณ ที่นั่นเขาเปลี่ยนรถตอร์ปิโดยักษ์เป็นรถจักรธรรมดา. รถไฟขบวนที่เรามานี้ใหม่เอี่ยม ตกแต่งอย่างใหม่ ซึ่งก็น่าดูพอใช้ทีเดียว. ระบบไฟฟ้าดีมาก, แต่ละห้องมีไฟฟ้าสองดวง อยู่ด้านหลังที่นั่งของเรา ไม่ได้อยู่ที่เพดานกลางห้องตามปกติ ดังนั้นนั่งอ่านหนังสือได้สบายดีมาก.

นอกจากตัวฉันเอง ยังมีเจ้านายจากประเทศต่าง ๆ เดินทางมาด้วยกันในรถขบวนนี้, แกรนด์ดยุก วลาดิมิร์ จากรุสเซีย, เจ้าชายอัลเบิร์ต แห่งปรัสเซียกับลูกชาย ชื่อ เจ้าโยอาคิม, เจ้าชายคริสเตียนแห่งเดนมาร์ก, เจ้าชายนิโคลัสแห่งกรีซ และเจ้ามอริส ซึ่งสืบสายโลหิตต่อกันมา. ดังนั้นเราก็อาจเรียกรถไฟขบวนนี้ว่า “ รถด่วนขบวนเสด็จ ”. ขอแจ้งไว้ด้วยว่า คณะของฉันมีท่านพันเอก^๑, ร้อยเอกสตรีท^๒, พระยาสุรียา^๓, และ นายคอรูจิโอนี คอเรลลี ที่ปรึกษาสถานทูตของเรา.

เราเดินทางโดย “ รถด่วนสายใต้ ” จนถึงอิรูน สถานีชายแดนของสเปน ถึงเวลาราว ๑๑ ล.ท. ณ ที่นี้บรรดาเจ้านายทั้งหลายพร้อมด้วยผู้ติดตามลงจากรถ, มีข้าราชการในพระราชสำนักมาต้อนรับในพระนามาภิไธยของพระราชินีผู้สำเร็จราชการ, แล้วก็มิผู้พาเราไปยังที่นั่งในรถขบวนพิเศษ ซึ่งจอดรออยู่แล้ว. ไม่มีใครจะบ่นดอกว่ามีที่กว้างขวางเกินไป เพราะแต่ละคนมีที่พอที่จะเอนหลังลงไปเท่านั้น. อันที่จริงห้องในรถขบวนพิเศษนี้สู้อากาศในรถขบวนธรรมดาไม่ได้ และครั้งนี้เป็นครั้งหนึ่งที่ผมต้องเสียดใจที่ได้เป็นบุคคลผู้มีเกียรติ ! ตามปกติฉันก็ไม่ชอบเดินทางกลางคืนอยู่แล้ว เพราะนอนในรถไฟไม่ค่อยหลับ. ครั้งนี้เป็นอย่างนั้น ผันร้ายตลอดคืน และตื่นขึ้นมารู้สึกว่าไม่สบายเลย. นอกจากนั้น เมื่อผ่านแถบที่มีภูเขา อากาศหนาวเสียดด้วย. ดังนั้นฉันจึงดีใจ เมื่อได้เห็นดวงอาทิตย์โผล่ขึ้นมาในที่สุด. เดินทางต่อมาก็ค่อยอบอุ่นมากขึ้นและสว่างไสวมากขึ้นเป็นลำดับ. ดังนั้นฉันก็เริ่มดูภูมิประเทศสองข้างทาง และสังเกตว่า คล้ายอียิปต์อย่างน่าประหลาด, เพียงแต่ว่าขาดหลาย ๆ อย่างที่ทำให้ประเทศนั้นสวยงามน่าชม. ความคล้ายคลึงเพิ่มขึ้น เมื่อแดดร้อนยิ่งขึ้นระหว่างการเดินทาง และเมื่อถึงเวลารับประทานอาหารกลางวัน ร้อนจัดเหมือนอียิปต์ตอนที่ฉันอยู่ที่นั่น^๔.

ที่สถานีมาดริด ดอนการ์โลส เด บอร์บอน มาต้อนรับเจ้านายทั้งหลาย. ท่านผู้นี้เป็นพระสวามีของดอนญา เมร์เซเดส และได้รับยกย่องให้อยู่ในตำแหน่ง “ เจ้าชายแห่งอัสตูเรียส ” ซึ่งตามธรรมเนียมเป็นตำแหน่งของโอรสหัวปี และเป็นรัชทายาทของพระเจ้ากรุงสเปน. นอกจากเจ้านายที่ฉันได้กล่าวถึงแล้วยังมีดยุกแห่งคอนนอตกับเจ้าชายยูจีนแห่งสวีเดนและนอร์เว. ท่านดยุกมาจากประเทศอังกฤษโดยเรือรบมาขึ้นบกที่บิลเบา ส่วนเจ้าชายยูจีนนั้นมาท่องเที่ยวอยู่ในสเปนก่อนแล้ว แล้วมาสมทบขึ้นรถขบวนพิเศษนี้ที่สถานีเอสคอเรียล. เจ้านายทั้งหลายได้ตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ ซึ่งมาตั้งอยู่ที่ชานชาลา, แล้วก็แยกกันขึ้นรถไฟไปยังพระราชวัง, ต่างก็มีเจ้าหน้าที่ประจำนั่งไปด้วย. ที่พระราชวัง พระราชินีผู้สำเร็จราชการ, พระราชาและพระบรมวงศานุวงศ์คอยต้อนรับอยู่

เมื่อเจ้านายแต่ละพระองค์ขึ้นอัครจันทร์ แตรวงตำรวจรักษาพระองค์บรรเลงเพลงประจำชาตินั้นๆ เจ้านายต่าง ๆ มาถึงที่นี้ตามลำดับอาวุโส ซึ่งได้จัดไว้ล่วงหน้าก่อนแล้ว

นอกจากเจ้านายที่ได้มาถึง ดังที่ฉันได้กล่าวแล้ว ยังมีอีกสามพระองค์ที่ได้มาถึงก่อน คือ ดยุกแห่งเจนัว, อาร์ชดยุก ชาร์ลส์สตีเฟนแห่งออสเตรีย และดยุกแห่งโอปอร์โต. เจ้านายทั้งหมดนี้ พบกันในห้อง ๆ หนึ่งที่พระราชวังนี้ เพื่อได้พบปะรู้จักกัน. เขาจัดดีในการที่ทำให้พบกันที่นั่น คือให้ถือว่าเป็นการไปเยี่ยม และเยี่ยมตอบเสร็จสิ้น ณ ที่นั่น, เราจึงไม่ต้องเสียเวลาขึ้นรถไปเยี่ยมกันตามประเพณีภายหลัง, เหลือแต่พระบรมวงศานุวงศ์แห่งสเปนเท่านั้น ที่เราต้องไปเยี่ยมบ่ายวันนั้น.

มีเหตุการณ์ที่ทำให้ฉันรู้สึกพอใจอย่างยิ่งอย่างหนึ่ง ฉันจะต้องไม่ลืมเล่าให้ฟัง คือในที่ชุมนุมคนทั้งหลาย พระราชาหนุ่มบงเอิญเสด็จมาอยู่ใกล้ ๆ ฉัน, พระองค์ชวนให้ฉันเลี้ยงออกไปเพื่อถามข่าวคราวถึงเจ้านายของไทยที่ได้ทรงพบปะเมื่อปี ๒๔๔๐ เมื่อฉันกราบทูลพระองค์ ฉันก็ต้องใช้ศัพท์ “ ยัวแมเจสติ ”^๕ แต่พระองค์ยกพระหัตถ์ขึ้นห้าม และรับสั่งว่า “ ทำไมจะต้องเรียกหม่อมฉันอย่างนั้น. ” รับสั่งเป็นเชิงต่อว่าด้วยว่า “ เมื่อเสด็จมาที่นี่เมื่อปี ๒๔๔๐ หม่อมฉันชื่ออัลฟองโซ,^๖ ขอให้หม่อมฉันเป็นอัลฟองโซต่อไปเถิด. เราสองคนรู้จักกันดีพอที่จะเรียกกันด้วยชื่อตัวไม้ไผ่หรือ ? ” ทุกคนก็ควรจะเดาถูกว่าฉันมีความพอใจอย่างไร.

ตอนค่ำมีการเลี้ยงใหญ่ เพื่อต้อนรับเจ้านายจากประเทศต่าง ๆ ที่พระราชวัง. มีคนมากทีเดียวจนกระทั่งห้องนั้นร้อนและอบอ้าวเกินที่ควร. ก่อนการเลี้ยง พระราชินีผู้สำเร็จราชการได้ส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “ โกลเดนฟลิซ ”^๗ ไปพระราชทาน ซึ่งทำให้ฉันตื่นเต้นพอใจมาก

ฉันไม่ควรลืมที่จะบอกว่า เขาให้ฉันพักอยู่ที่ไหน. ที่ในพระราชวังนั้นเต็มหมดแล้ว เขาจึงให้ฉันไปอยู่ที่กระทรวงกลาโหม, ห้องชุดที่เขาให้อยู่ที่นั่น งดงามมาก. เมื่อฉันไปถึงตอนบ่าย เสนาบดีเป็นผู้ต้อนรับและไม่ใช่ใครอื่น คือ พลโท เวเลอร์ มาร์เกส เด เตเนริเฟ นั้นเอง, ใคร ๆ ก็รู้จักชื่อเขา. ห้องที่อยู่ที่นั่นสบายมาก เพดานสวยและสูง. มีคนประจำอยู่กับคณะของเรสองคน คือ บิสกอนเด เด ลา เบกา กรันเดแห่งสเปน^๘ เป็นมหาดเล็กห้องพระบรรทมของพระเจ้าแผ่นดิน กับพันโท มาร์เกส เด ลา ริเบรา, นายทหารเสนาธิการของกองทัพบก. ดังนั้นในหมู่พวกเราที่นี้ ก็มีบุคคลผู้มีตำแหน่งสูงทั้งนั้นไม่ใช่หรือ ? แต่ประเทศสเปนอันยิ่งใหญ่นี้ เป็นเมืองที่มีตำแหน่งมาก บุคคลที่เป็นกรันเดนั้น จะไม่มีความสำคัญอะไรเลย ถ้าไม่มีตำแหน่งพ่วงด้วยอีกครึ่งโหล. เวลานี้อากาศดีมาก, หวังว่าจะดีเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ.

ฉบับที่ ๒

๑๖ พฤษภาคม

เมื่อคืนนี้รีบเข้านอนอยู่สักหน่อย จึงลืมเล่าเรื่องสนุก ๆ เรื่องหนึ่งหรือสองเรื่องในจดหมายฉบับวานนี้. ดังนั้นวันนี้ก็ต้องรีบเล่าเรื่องที่ขาดไป. เรื่องแรกที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ เมื่อคืนนี้เป็นครั้งแรกที่พระราชาธิบดี อัลฟองโซ่ที่ ๑๓ เสด็จออกประทับที่โต๊ะเสวยเป็นทางการ เพราะก่อนนั้น พระองค์หลีกเลี่ยงการกระทำเช่นนั้น เสมอมา. เมื่อคืนนี้ประทับตรงกันข้ามกับพระราชชนนี ราชินีผู้สำเร็จราชการ และทรงปฏิบัติที่โต๊ะเสวยสมพระเกียรติ ไม่มีข้อบกพร่องเลย. พระองค์เสด็จเข้าไปยังห้องเสวยกับพระพี่นาง เจ้าหญิงแห่งอัสตูเรียส. พระพี่นางอีกองค์หนึ่งคือ เจ้าหญิงดอนญา มาเรียเทเรซา ประทับเบื้องซ้ายของพระองค์ นอกจากพระพี่นางสองพระองค์นี้ พระปิตุจฉาสองพระองค์ ก็เสด็จมาด้วย. จากลัทธิจากพระราชวัง เราขึ้นรถเทียมลามาอย่างที่พัก ซึ่งออกจะเข้าที่มาก. ไวเคานท์ เด ลา เบกา อธิบายให้เราฟังว่า เป็นประเพณีสำหรับรถหลวง จะต้องเทียมลาแทนม้าในเวลาจำกัด.

วันนี้ไม่มีอะไรจะต้องทำที่มีลักษณะเป็นทางการ, เราจึงออกไปเที่ยว ขึ้นรถไปดูอะไร ๆ ตามถนนสายสำคัญ ๆ ที่น่าดู ซึ่งมีคนคับคั่ง, ไม่เฉพาะคนในเมืองนี้ และที่มาจากท้องที่ชนบท, แต่มีชาวต่างประเทศที่สนใจมาดูงานฉลองที่นี่ด้วย. ถนนสายสำคัญประดับด้วยธงทิวและสายรุ้ง, และเห็นบ้านหลายแห่งห้อยผ้าปิ้งงาม ๆ ไว้ที่หน้าต่าง. เมืองทั้งเมืองตกแต่งประดับประดาสำหรับงานฉลองครั้งนี้ และทุกคนแต่งตัวชุดไปเที่ยวออกมาเที่ยว. ที่ถนนกาเรรา เด ซาน เฆโรนิโม ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญที่สุดในถิ่นหุรราชของมาดริด รถของเราเคลื่อนไปได้เสมอกันคนเดินเท่านั้น เพราะว่าคนเดินกลางถนนเต็มไปหมด. ที่ถนนนี้ เราเห็นผู้หญิงหน้าตาสวยคนสองคน. ผู้หญิงสเปนนั้น ตามปกติก็หน้าตาดีอยู่แล้ว แต่ฉันอยากจะกล่าวว่า ทั้งงามก็ไม่เห็นบ่อยนัก. ที่สวยนั้นมียาก แต่ทั้งงามจริง ๆ นั้นหายากหน่อย. หญิงสเปนนั้นสำคัญอยู่ที่ดวงตา ซึ่งมีอะไรยั่วชวนชอบกลอยู่. เมื่อเธอเหลียวมาดูเรา รู้สึกว่าเราจะต้องหยุดหายใจเสียวครู่หนึ่งอย่างนั้นแหละ. แต่ไม่ต้องเป็นห่วงว่าฉันจะหลงรักใครเข้าแล้วดอก. ผู้หญิงสเปนทุก ๆ คนผัดหน้ามากไปสักหน่อย คงจะเป็นประเพณีกรรมัง. ฉันเห็นผู้หญิงแต่งตัวดี ๆ ที่นี้เขาเอาแป้งประหน้าไว้ทุก ๆ คน. การแต่งตัวของหญิงสเปนนั้น คงจะยังเสร็จไม่ได้ ถ้าเธอยังไม่ได้ผัดหน้า, เธอจะยอมไม่สวมถุงมือเสียดีกว่าไม่ได้ผัดหน้า. แต่นั่นแหละคงจะเกี่ยวกับความเกะขิ่น และรสนิยม และถ้าฉันอยู่ที่นี้จริง ๆ แล้ว ก็คงไม่ยกปัญหาเรื่องแป้งผัดหน้ามาเป็นเรื่องสำคัญ. แต่ขณะนี้ ฉันต้องสารภาพว่าฉันไม่ชอบ.

ยินดีที่จะบอกว่าอากาศที่นี่ดีจริง ๆ. แดดออกแจ่มใสและอุ่นสบาย ทำให้นึกถึงอากาศที่โคโร.ออกไปกลางแจ้ง แดดนั้นถึงกับร้อนทีเดียว. มีคนเคยกล่าวถึงอากาศที่มาดริดนี้ว่า “หน้าหนาวสามเดือนอีกเก้าเดือนเหมือนตกรก ” แต่เดี๋ยวนี้ไม่ใช่ทั้งสองอย่าง, แสดงว่าอากาศจะดีก็ทำได้.

ไม่มีอะไรจะกล่าวต่อไปอีก จึงจะขอจดบัญชีผู้แทนประเทศต่าง ๆ ที่มาในงานนี้ทั้งหมด. อันที่จริงรอเอาไว้พຽນนี้ก็จะดี แต่ฉันคิดว่าพຽນนี้จะมีเรื่องเขียนมาก จึงตกลงจะจดลงในวันนี้ให้เสร็จไป. ประเทศบางประเทศส่งผู้แทนมาเป็นพิเศษ นอกนั้นตั้งให้ราชทูตประจำที่นี้เป็นผู้แทน. รวมกันแล้วมีถึง ๓๕ ประเทศที่จัดผู้แทนมา ตามบัญชีรายนามต่อไปนี้

เจ้านาย^๕

(ตามลำดับอาวุโส)

๑. ดยุก แห่งคอนนอต (บริเตนใหญ่).
๒. แกรนด์ ดยุก วลาดิเมียร์ อเล็กซานโดรวิช แห่งรัสเซีย.
๓. ดยุก แห่งเอนัว (อิตาลี).
๔. เจ้าชายอัลเบอर्ट แห่งปรัสเซีย, ผู้สำเร็จราชการแห่งบรันสวิก (เยอรมนี).
๕. อาร์ชดยุก ชาร์ลส์ สตีเฟน แห่งออสเตรีย.
๖. สยามมกุฎราชกุมาร
๗. เจ้าชายนิโคลัส แห่งกรีซ
๘. เจ้าชายคริสเตียน แห่งเดนมาร์ก
๙. ดยุก แห่งโอปอร์โต (โปรตุเกส).
๑๐. เจ้าชายโยอาคิม อัลเบอर्ट แห่งปรัสเซีย (มากับพระบิดา).
๑๑. เจ้าชาย แห่งมอณาโก.

เอกอัครราชทูตพิเศษ

(ตามลำดับตัวอักษรในภาษาอังกฤษ)

๑. โฮลีซี มองชินญอร์ เอ. รินัลดีนี, อาร์ชบิชอป แห่งเฮราเคลีย ผู้แทนถาวรของพระสันตะปาปา.
๒. จีน พลโท จัง - เต - ไฮ.
๓. ฟรังเศส พลเอก ฟลอเรนติน, แกรนด์ชานเซลเลอร์ แห่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “ ลีเจน ออฟ ออนเนอร์. ”
๔. ญูปูน นายชิโร อากาบาน.
๕. โมร็อกโก ฮัช ฮาเมด เบน โมฮาเมด ทอร์เรส
๖. เนเธอร์แลนด์ บารอน เอ.เจ.ซี.เดอะ ฟัลตันด์ เนียร์จินเนน, สมุหพระราชพิธี ของพระราชินีนาถ.
๗. เปอร์เซีย เจ้าชายมิรซา ริซา ข่าน.
๘. ตุรกี พลเอกอับดุลลาห์ ปาชา.
๙. สหรัฐ ออเนอราเบล จาเบซ เคอร์รี่.

ราชทูตพิเศษ

(ตามลำดับตัวอักษรในภาษาอังกฤษ)

๑. อาร์เจนตินา เซนญอร์ ดอน เอปีฟานีโอ ปอร์เตยา.
๒. เบลเยียม เจ้าชายเออร์เนสต์ เดอะ ลินญะ.
๓. โบลิเวีย ดอน ฟรานซิสโก อาร์โกดานญา, ปรินซิเป เดลลา กลอเรียตา.
๔. บราซิล เซนญอร์ เปโดร ดารังโฆ เบลเตรา.
๕. บุลกาเรีย เกานท์ โรแบร์ต เดอะ บวร์บลอง. สมุหพระราชมนเฑียร.
๖. โคลอมเบีย เซนญอร์ ดอน ฆูลิโอ เบต้าวูร์ต.
๗. คอสตาริกา เซนญอร์ ดอน มานูเอล เด เปราลตา.
๘. ชิลี เซนญอร์ ดอน มาเรียโน ซานเชส ฟอนเตเซยา.
๙. ดอมินีกัน รีปีบลิก - เอล ดูกเก เด อัสตรันโด.

๑๐. เอกวาดอร์ เซนญอร์ ดอน บิคเตอร์ มานูเอล เรนโดเร.
๑๑. กัวเตมาลา เซนญอร์ ดอน เฟร์นันโด กรูซ.
๑๒. ฮอนดูรัส เซนญอร์ ดอน โฆเซ กาเรรา.
๑๓. เม็กซิโก เซนญอร์ ดอน เซบัสเตียน เด มีเอร์.
๑๔. นิการากัว เซนญอร์ ดอน คริสตอโต เมดีนา.
๑๕. ปารากวัย เซนญอร์ ดอน เออเซบีโอ มาซาอิน.
๑๖. เปรู เซนญอร์ ดอน การ์โลส เม กันดาโม.
๑๗. รุมาเนีย พลเอก คอนสแตนติน บุกิสเตอานู.
๑๘. ชิลวาดอร์ เซนญอร์ ดอน ราฟาเอล ซาลดิบาร์.
๑๙. เซอร์เบีย พลเอก ฟรานส์ไซวิช.
๒๐. อุรุกวัย เซนญอร์ ดอน หมวน เกวस्ता.

ฉบับที่ ๓

๑๙ พฤษภาคม

วันนี้เป็นวันสำคัญที่สุด เพราะวันนี้แหละที่พระราชชาติ อัลฟองโซ่ ที่ ๑๓ ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินของสเปน. ตอนเช้าฉันอยู่ที่ที่พักเงิบ ๆ , รับประทานอาหารกลางวันเร็วกว่าปกติ และพอถึงเวลาบ่ายโมงครึ่ง ก็แต่งตัวเต็มยศใหญ่ ขึ้นรถไปยังรัฐสภาที่มีชื่อว่า “ กองเกรโซ เด โลส ดิบูตาโดส. ” เราขึ้นไปยังพระบัลลังก์บนก่อน และได้ดูรถม้าของคณะอื่น ๆ มาถึง. ขณะนั้นประชาชนหนาแน่นมาก และตำรวจพยายามกันให้ถอยหลังไปด้วยความลำบาก. ที่ถนนหน้ารัฐสภา มีนักเรียนนายเรือ และนักเรียนนายร้อยเข้าแถวทำทางต้นเต็นเป็นกำลัง. รอยุ่สอง – สามนาที่ ขบวนพิธีก็เริ่มมาถึง นำด้วยผู้ให้สัตยาณฉบับหลังม้า ตามด้วยรถผู้กำกับขบวนพิธี, แต่งตัวแปลกประหลาดสวยงามมาก. ต่อจากนั้นก็ถึงผู้สูงศักดิ์ทั้งหลาย แต่ละท่านมาในรถหลวง. เขามากันยังไม่หมด เราก็ถูกเชิญให้เข้าไปนั่งที่ที่นั่งของเรา. ที่นั่งของบรรดาเจ้านายอยู่ทางขวาของแท่นที่ประทับ. แท่นที่ประทับนั้น ตามปกติเป็นที่นั่งของประธานรัฐสภาแต่ในวันนี้ตั้งบัลลังก์สองบัลลังก์สำหรับพระราชชาติ และพระราชชนนี มีเก้าอี้สำหรับพระบรมวงศานุวงศ์อยู่บนนั้นด้วย. เอกอัครราชทูตพิเศษทั้งหลายมีที่นั่งอยู่หลังเจ้านาย. ห้องโถงในรัฐสภาซึ่งเป็นห้องพิธีนี้แน่นไปหมด ทำให้บรรยากาศห่างไกลจากความเยือกเย็น อันที่จริงถึงกับร้อนอึดอึดด้วยซ้ำไป เพราะวันนี้อากาศร้อนอยู่ด้วย. เครื่องแบบต่าง ๆ ที่คนสวมใส่นั้นสวยงามน่าดูมาก รวมทั้งผ้าคลุมศีรษะสีขาวซึ่งสุภาพสตรีส่วนมากใช้กันในวันนั้น.

ก่อนขบวนเสด็จมาถึงสักสอง – สามนาที่ ประธานรัฐสภา (มาร์เกส เด ลา เบกา เด อาร์มิโซ) ประกาศข่าวที่ทำให้ตื่นเต็นอยู่บ้าง. เขาว่าเมื่อพระราชชาติเสด็จออกจากพระราชวัง ชายคนหนึ่งวิ่งไปที่รถพระที่นั่งและเปิดประตูรถ. แต่ก่อนที่เขาจะทำอะไรได้ ตำรวจก็ลากตัวเขาไปแล้ว. หลังจากนั้นสุภาพบุรุษอีกท่านหนึ่งอธิบายว่า ไม่ใช่เรื่องพยายามจะปลงพระชนม์ดอก เพราะชายคนนั้นไม่มีอาวุธอย่างใด ๆ เลย. ดังนั้นเรื่องก็จบลงด้วยดี และฉันหวังว่าในเวลาข้างหน้า จะไม่มีใครคิดปลงพระชนม์ร้ายแรงไปกว่าเรื่องในบ่ายวันนี้.

เสียงโห่ร้องข้างนอกบอกให้เราทราบว่า ขบวนเสด็จของพระราชชาติ และพระบรมวงศานุวงศ์มาถึงแล้ว. พระปิตุจฉาสองพระองค์ คือ ดอนญา อีสะเบล กับดอนญา เออูลาเลียมาถึงก่อน. ต่อจากนั้นก็ถึงพระพี่น้ององค์ใหญ่ ดอนญา เมร์เซเดส, เจ้าหญิงแห่งอัสตูเรียส, พร้อมด้วยพระสวามี, ดอน การ์โลส เด บอร์บอน, หลังที่สุด คือ องค์พระราชชาติ, พระราชชนนี, ราชนิมาเรีย คริสตินา และพระพี่น้องเล็ก, ดอนญา มาเรีย เทเรซา. ผู้ที่อยู่ในบริเวณพิธีโห่ร้องรับเสด็จพระราชชาติเมื่อเสด็จมาถึง. ทรงก้มพระเศียรรับคำนับไปทางหน้าก่อน แล้วหันมาทางเจ้านายต่างประเทศ และเอกอัครราชทูตพิเศษ และในที่สุด ทรงหันไปทางผู้แทนและผู้อื่นที่อยู่ ณ ที่นั้น. แต่ก่อนนั้น พระราชชาติทรงเครื่องแบบนักเรียนทหารราบเมื่อเสด็จออก ณ ที่ใด ๆ เป็นนิจ แต่วันนี้ทรงเครื่องแบบนายพลเอกพิเศษ ของทหารบก.° (ฉันคาดว่าคงจะเหมือนยศจอมพล ในกองทัพของอังกฤษ) ดูท่าทางทรงพระเจริญขึ้น, แต่เมื่อทรงหันพระพักตร์มาทรงรับคำนับของเรา ฉันสังเกตว่า ได้ทรงยิ้ม ซึ่งคงจะมีความหมายว่าทรงสนุกมากกว่าอย่างอื่น. อันที่จริง พระชนมายุก็ ๑๖ พรรษาเท่านั้น ครั้ง ๆ กลม ๆ ระหว่างทรงพระเยาว์และทรงพระเจริญแล้วอย่างชอบกลอยู่ พระสุรเสียงที่ทรงกล่าวให้สัตย์ปฏิญาณนั้นเป็นเสียงของผู้ใหญ่ หนักแน่นและแจ่มชัด. ฉันเสียใจที่ไม่รู้ภาษาสเปน อยากจะเข้าใจว่าทรงให้สัตย์ปฏิญาณว่าอย่างไร แต่ในภาษาอังกฤษก็ต้องทรงกล่าวว่า “ ขอพระเป็นเจ้าได้โปรด ข้าพระองค์ขอถวายคำสัตย์สาบานว่าจะรักษาธรรมเนียมการปกครองและตัวบทกฎหมาย ขอพระองค์ได้ทรงโปรด เมื่อข้าพระเจ้ากระทำเป็นผลสำเร็จ

ถ้าไม่สำเร็จก็ขอให้พระองค์ทรงทราบไว้ด้วย” พระราชาธิบดีลงพระปรมาภิไธยต่อคำสั่งฎีกานั้นในแบบฟอร์ม แล้วก็เสด็จกลับ.

จากที่นั่นเสด็จโดยขบวนแห่ไปยังโบสถ์ซานฟรานซิสโก เอล กรัน เด (เซนต์ ฟรานซิส ผู้ยิ่งใหญ่) และมีพิธีทางศาสนาที่นั่น. เจ้าหน้าที่ต่างประเทศมิได้เข้าขบวนแห่ ต่างแยกกันไปยังโบสถ์นั้น. การจัดรถให้เป็นยานพาหนะไปนั้น ไม่เรียบร้อยเลยสับสนกันมาก และไปจอดอยู่ที่ไหน ๆ ยกเว้นที่ควรจอด. การจัดทำรถให้ควบคุมการจราจรนั้นก็ประหลาด ตอนที่ว่าไปอยู่เสียที่ไหนก็ไม่ทราบ. ทหารเข้ามาช่วยเหลือบ้างเราจึงได้เคลื่อนไปยังโบสถ์นั้น. เมื่อเราไปถึง เห็นผู้คนอยู่แน่น ในโบสถ์นั้นแล้ว, พวกผู้ชายแต่งกายในเครื่องแบบ และผู้หญิงก็แต่งตัวอย่างสวยงามมาก. ตัวโบสถ์นั้นเป็นโบสถ์สมัยใหม่ที่งดงามมากที่สุดที่ฉันได้เคยพบเห็นมา, เขาให้ช่างฝีมือของเขาตกแต่งภายในใหม่จนแทบจะกลายเป็นหอศิลป์เสียแล้ว. เขาวางกันว่าห้องสวดด้านข้างเป็นส่วนที่งามที่สุด แต่ก็ขอมไม่มีเวลาจะดูมากนักในบ่ายวันนั้น.

ไม่จำเป็นจะต้องบรรยายว่าขบวนเสด็จนั้นจัดอย่างไร, ใครเข้ามาก่อน, เพราะเหมือนกับที่รัฐสภาทุกประการ, แต่คราวนี้พระราชาธิบดี ทรงมี การ์ดินัล, อาร์ชบิชอป และผู้มีศักดิ์สูงทางศาสนา เดินนำหน้าพระองค์มาจากประตูโบสถ์ (รวมทั้งมองเซนญอร์ รินลดีนิ ผู้แทนถาวรของพระสันตะปาปาด้วย). เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ นั้นนั่งตามอาวุโส. เมื่อพระราชาธิบดีเสด็จผ่านมา ก็ได้ทรงก้มพระเศียรให้, แล้วเสด็จไปยังราชบัลลังก์ที่จัดไว้. พิธีทางศาสนาหนึ่งงดงามมาก การร้องเพลงก็วิเศษมาก รวบรวมว่าได้ไปชมมหาอุปรากร. พิธีประกอบด้วยสวดขอขอบคุณพระเจ้า, สวด “ เตะ เดอุม ” และ “ ปาเตอร์ นอสเตอร์ ” ซึ่งเยี่ยมเยียนที่กว่า ๆ ก็เสร็จ. เมื่อเสร็จพิธีแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์ กลับตามลำดับเดิม พระราชาธิบดีหยุดตรงหน้าเจ้าหน้าที่ต่างประเทศก้มพระเศียรพระราชทานอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงเสด็จกลับ. แล้วก็ถึงเวลาที่พวกเราจะกลับบ้าง. ต้องหารถอย่างโกลาหลอีกครั้งหนึ่ง วนเวียนกันไปหมดทุกคน. ครั้นเราได้รถของเราแล้ว ก็กลับด้วยความลำบาก เพราะบนถนนคนเต็มไปหมด. ตำรวจและทหารมีหน้าที่ควบคุมการจราจร, ควบคุมไม่สำเร็จ หรือไม่พยายามจะควบคุมอย่างใดอย่างหนึ่ง. ทุก ๆ อย่างปล่อยให้ไปตามยถากรรม ดูจะเป็นลักษณะนิสัยของเชื้อชาติละติน.

บัดนี้ฉันจะขอเล่าเรื่อง ซึ่งออกจะเป็นเรื่องเสื่อมเสียสำหรับฉันเอง แต่อันที่จริงจะว่าเป็นความผิดของฉันก็ไม่ได้, แต่ก็เอาเถอะ ฉันจะเล่าให้ฟัง. ฉันได้รับคำบอกกล่าวว่า หลังจากพิธีทางศาสนาที่โบสถ์นั้นไม่มีงานอะไรอีก, ฉันจึงขึ้นรถตรงไปยังที่พัก. ฉันได้เชิญเพื่อนเก่าคนหนึ่งมารับประทานอาหารกลางวันด้วย, และเราเริ่มรับประทานอาหารแล้วด้วยเข้าไป. เมื่อมีโทรศัพท์มาจากพระราชวังว่าเราจะต้องไปนั่งโต๊ะเสวย. เราก็รีบแต่งตัวเครื่องแบบทันที ต้องรอรถอยากจะว่าสักปีหนึ่งกว่าจะได้เดินทางไปยังพระราชวัง. พระราชาธิบดีรอฉันอยู่ที่บันได. ฉันต้องขอพระราชทานอภิเษกโศภสำหรับภารกิจที่ไปถึงช้ามาก แต่พระราชาธิบดีก็กลับขอโทษฉันในการที่มีได้นัดแนะล่วงหน้า. พระราชินีทรงรออยู่ที่หน้าห้องเสวย แล้วก็ชวนฉันเข้าไปพร้อมกัน ทรงพาฉันไปยังที่นั่ง. เจ้าหน้าที่ประเทศอื่น ๆ อยู่ที่นั่นแล้ว และก็ดูเหมือนจะเสวยกันเกือบเสร็จแล้ว ! แย่มากไม่ใช่หรือ ? อย่างไรก็ดี พระราชาธิบดี พระราชชนนี และเจ้าหญิงทุกพระองค์ ทรงเป็นกันเองทำให้ฉันคลายความลำบากใจไปมาก. เจ้าชายคริสเตียนแห่งเดนมาร์ก ซึ่งนั่งข้างฉัน อธิบายให้ฉันฟังว่าเจ้าชายส่วนใหญ่กลับจากโบสถ์ก็ไปยังพระราชวัง เพื่อแสดงความยินดีถวายพระพร พระราชาธิบดีก็เลยทรงเชิญให้อยู่เสวย. ดังนั้นก็จะเห็นได้ว่า การนั่งโต๊ะเสวยครั้งนี้ ไม่ได้อยู่ในหมายกำหนดการเลย. ฉันทราบว่า คณะของเจ้าชายบางประเทศก็ไปเข้าเหมือนกัน แต่เจ้าชายส่วนใหญ่อยู่ในพระราชวังอยู่แล้วจึงไปถึงก่อนคณะของเรา. ไวเคานต์ เด ลา เบกา ควรจะทราบว่าฉันจะต้องตรงไปพระราชวัง จากพิธีทางศาสนาที่โบสถ์ ฉันจะรู้ได้อย่างไร นอกเหนือไปจากคำบอกกล่าวที่ผู้ที่อยู่ประจำคณะของเราบอกว่าไม่มีกำหนดการอย่างใด.

หลังจากเสวยกลางวัน พระราชองค์น้อยชวนเจ้านายประเทศต่างๆ ไปห้องบิลเลียด, ไปสูบบุหรี่. บางคนเล่นบิลเลียด บางคนนั่งดูและสนทนากัน. มีเฉพาะเจ้านายเท่านั้น ซึ่งดูๆ เหมือนครอบครัวใหญ่ๆ, เลิกเรื่องพิธีรีตอง เรากลายเป็นมนุษย์ในชีวิตธรรมดาของเรา. ตอนนั้นแหละ อัลฟองโซ แสดงตนน่ารักมาก ยิ่งทรงพระเยาว์ และเป็นเด็กที่น่าเอ็นดูจริงๆ. พระราชทานซิการ์ให้แก่ฉันมวนหนึ่ง และทรงกวักล่องไม้ขีดไฟออกจากกระเป๋า และรับสั่งว่า “เห็นไหม หม่อมฉันมีไม้ขีดไฟแล้ว”. ซึ่งมีความหมายว่า ตั้งแต่บ่ายสี่โมงวันนั้น พระองค์ได้รับอนุญาตให้มีไม้ขีดไฟ เพราะพระองค์เพิ่งจะพ้นจากภาวะเป็นเด็กตามกฎหมาย เมื่อได้ทำพิธีที่รัฐสภาแล้ว. พูดกันว่าเมื่อวานนี้กษัตริย์องค์น้อยนี้ได้ทรงสรุปสถานการณ์ไว้อย่างน่าฟังว่า “บ่ายสองโมงพรุ่งนี้ ฉันจะเข้าพิธีกล่าวคำสัตย์ปฏิญาณ บ่ายสี่โมงฉันจะสูบบุหรี่” จะได้ทรงซิการ์ดังที่ทรงกล่าวไว้หรือไม่ฉันไม่ทราบ แต่เห็นทรงบุหรี่หลังจากเสวย.

ออกจากพระราชวัง เราขึ้นรถเที่ยวไปดูการตกแต่งไฟ, แต่ถนนสายใหญ่ๆ นั้น ประชาชนแน่นถนนจนกระทั่งรถเกือบจะเคลื่อนไปไม่ได้. ถนน การรา เด ซาน เมโรนิโม ราวกับเมืองสวรรค์ มีซุ้มตลอดทาง ตกแต่งด้วยไฟฟ้าสีต่างๆ. รถของเราไปได้ทางไหน เราก็ไปทางนั้น เห็นผู้หญิงสาวหน้าตาดีขับรถไปมาหลายคน, โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนึ่ง สวยน่ารักจริงๆ, คงจะอายุ ๑๖ หรือ ๑๗ เท่านั้น, ผิวงาม ผมดำเป็นมัน นัยน์ตาดำ เป็นประกาย. ดูท่าทางจะเป็นผู้ดีมีตระกูลด้วย. นึกอยากจะตามเธอไปเสียแล้ว แต่ระลึกถึงหน้าที่และฐานะของตัวเอง, ฉันก็ต้องปล่อยให้เธอหายไปจากสายตาด้วยความเสียดาย. อาจเป็นเพราะเดือนหงายก็ได้ ที่ทำให้ฉันรู้สึกเช่นนั้น. พระจันทร์นี้ทำให้เราเห็นอะไรๆ สวยงามและสร้างอารมณ์รักให้เรา. แต่ฉันก็รับรองได้ว่าหญิงคนนี้น่ามจริงๆ งามเอง ไม่ใช่เพราะว่าพระจันทร์ทำให้งามดอก.

ฉบับที่ ๔

๑๕ พฤษภาคม (เช้า)

เมื่อวานนี้ไม่มีเวลาเขียนเลย เพราะกลับถึงที่พักก็ดึกเสียแล้ว ฉันต้องเขียนเช้าวันนี้ เป็นการใช้นี้.

ตอนเช้าไม่มีพิธีการอะไร เราจึงไปเที่ยว เริ่มด้วยไปเยี่ยมกองสืบราชการลับของกระทรวงกลาโหม ได้เห็นแผนที่ทหารที่ทำขึ้นใหม่ รวมทั้งแผนที่ยิบรอลต้าที่ชัดเจนแจ่มแจ้งมาก. เขาเข้าไปทำอย่างไรได้ก็ไม่ต้องทราบ เป็นปัญหาที่คิดไม่ตก. เราได้ชมการถ่ายทำและการพิมพ์แผนที่. ได้ดูโรงพิมพ์ทำแบบฟอร์มตามความต้องการของกระทรวงกลาโหม ฯลฯ. ในโลกนี้จะไม่มีการทวงกลาโหมประเทศใดบ้างหรือที่ไม่ต้องการแบบฟอร์มสำหรับบรรจยละเอียดที่เหลว ๆ แหก ๆ. กระทรวงกลาโหมทั่วโลกจะเต็มไปด้วยแบบฟอร์มเหมือนกันหมด!

ต่อจากนั้น เราไปเยี่ยมพิพิธภัณฑ์สถานทางวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งเปิดให้คนเข้าชมทุกวันเว้นวันอาทิตย์. เมื่อวันนี้เป็นวันอาทิตย์ เราจึงจำเป็นต้องขออนุญาตพิเศษจากเสนาบดีว่าการกระทรวงกลาโหมมีรูปจำลองที่น่าดู คือรูปจำลองของป้อม, งานสนาม, เรือท้องแบน, สะพาน และอะไร ๆ ทำนองนี้. มีแผนที่สามมิติที่น่าชมมาก เราสามารถจะเห็นลักษณะภูมิประเทศได้แจ่มแจ้ง. ในบางกรณีแผนที่มีมาตราส่วนใหญ่มาก จนกระทั่งทำต้นไม้และบ้านช่องใส่ไว้ด้วย. นอกจากนั้นยังมีรูปปั้นทหารออกปฏิบัติการณ์ในสนามและในป่า. บอกไม่ถูกว่าน่าชมเพียงใด. ถึงแม้ว่าตัวฉันเองรู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่เกินที่จะสนุกกับสิ่งที่ได้พบเห็น แต่ของเด็กเล่นบางอย่างก็ช่วยวนให้เพลินได้มาก เช่น ทหารตะกั่วเหล่านั้น. ทหารตะกั่วรบกันคงสนุกมาก มีปืนใหญ่ ปืนเล็ก ทำด้วยตะกั่วทั้งนั้น!

บ่าย ๔.๓๐ ล.ท.เราไปร่วมในพิธีวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าอัลฟองโซที่ ๑๒, ทุกคนแต่งกายทำนองครึ่งยศ. อนุสาวรีย์นี้ตั้งอยู่ใกล้สระน้ำในสวน “เรทีโร”. จะเป็นอนุสาวรีย์ทรงม้า ตั้งอยู่บนฐานสูงรอบล้อมด้วยกลุ่มรูปปั้น ๔ กลุ่ม. ด้านหลังจะมีอาคารรูปโค้งครึ่งวงกลม มีเสารับสองแถว. ดูแบบจำลองซึ่งตั้งอยู่ในอาคารใกล้ ๆ แล้วก็คิดว่าจะเป็นอนุสาวรีย์ที่งามมาก และมองจากด้านตรงข้ามของสระน้ำก็คงจะเข้าที่มากที่สุดทีเดียว. เขาว่าจะเสียเวลาสร้าง ๓ ปี. พิธีวางศิลาฤกษ์นั้น เริ่มด้วยรายงานอย่างยืดยาวของประธานคณะกรรมการหาทุน. (อนุสาวรีย์นี้สร้างขึ้นด้วยเงินบริจาค) สำหรับผู้ที่ไม่รู้ภาษาสเปนรายงานของท่านผู้มีเกียรตินั้น น่าเบื่อมาก. พระราชาธิบดีทรงกล่าว (อ่าน) อย่างสั้น ๆ ขอบพระทัยบรรดาเจ้านาย และขอใจคณะทูตานุทูตที่ได้มาร่วมพิธี เพื่อระลึกถึงพระชนกนาถของพระองค์ ตลอดจนขอใจคณะกรรมการที่ได้จัดเรื่องนี้ด้วยความจงรักภักดี. มองซินญอร์ รินลดีนี ผู้แทนถาวรของพระสันตะปาปากล่าวถวายพระพรแล้วจึงทรงวางศิลาฤกษ์โดยพระราชาธิบดีและพระราชินีนาถราชชนนี ต่างก็ทรงถือสายสูตร หย่อนศิลาฤกษ์ลงไปยังที่, แล้วทั้งสองพระองค์ก็ทรงใช้เกรียงทำด้วยเงินโบกปูนซีเมนต์ ซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์เจ้านายต่างประเทศ มองซินญอร์ รินลดีนี และผู้อื่นอีก ๒ - ๓ คนกระทำตาม. มีบุคคลแต่งตัวดี ๆ มาร่วมพิธีมากด้วยกัน, เขาให้ร้อง “ทรงพระเจริญ” ให้แก่พระราชาธิบดีบ้าง ให้แก่พระราชินีราชมารดาบ้าง. ที่จริงฉันก็น่าจะตื่นเต้นแต่ก็มิได้ตื่นเต้นเลย, ความจริงนั้นฉันรู้สึกเบื่อเสียด้วยซ้ำไป. พิธียาวเกินไป, พอเสร็จพิธีฉันก็รีบกลับ หารถแทบตายกว่าจะพบ, ขึ้นรถแล้วก็ยังไม่เร็วไม่ได้ เพราะคนแน่นอีกนั่นแหละ.

ตอนค่ำมีงานมหรหรรษาที่โรงละครหลวง. เขาจัดแสดงมหาดูปรากร เรื่อง “ดอน จิโอวานี” ของโมซาร์ท, และ มาสกาณู ผู้ประพันธ์ “คาวัลเลอเรีย รุสติกานา” เป็นผู้ควบคุมวงดนตรี. การแสดงเริ่มเวลา ๘.๓๐ ล.ท.และเมื่อจบองก์ที่ ๑ ก็ ๑๑.๐๐ ล.ท. แล้วก็มิดนตรีระหว่างปิดฉากซึ่งยาวยืด. รู้สึกว่าอากาศในโรงละคร

ร้อนตั้งแต่ก่อนจบองค์ที่ ๑, ใครๆ จึงยินดีที่จะออกไปยังห้องโถงข้างนอก. ความจริงในเรื่องนี้คือว่า มีคนมากเกินไปในบ็อกซ์ มากจนขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวไม่ได้. ระหว่างการแสดงตอนแรก ฉันนั่งตรงข้างหลังพระราชาธิบดี, พระองค์ทรงเหลียวมาทอดพระเนตรบ่อยๆ ว่าฉันหลับไปแล้วหรือยัง. ฉันรับสารภาพว่าฉันเบื่อและว่างจริงๆ และอยากจะไปอยู่เสียที่ไหนๆ นอกโรงมหาอุปรากรนั้น. อัลฟองโซ่ก็มีได้ทรงพระสำราญยิ่งไปกว่าฉัน. หลังจากดนตรีระหว่างปิดฉากสุดท้าย พระองค์รับสั่งว่า อยากจะประทับอยู่ข้างนอก แต่ก็ไม่สามารถจะเป็นไปได้ เพราะเขาจะไม่เปิดฉากสุดท้าย ถ้ายังไม่เสด็จเข้าไปยังที่ประทับ ดังนั้นเขาก็เที่ยวตามหาว่าเสด็จอยู่ที่ไหน. เรื่องมีอยู่คือพระราชาธิบดีกับฉันเลี้ยงเข้าไปอยู่ในห้องว่างๆ ใกล้เคียงๆ เราได้ยินเสียงเขาถามกันว่าประทับอยู่ที่ไหน แต่เราก็ไม่แสดงตน จนกระทั่งเขาเข้ามาพบและเชิญให้รับเสด็จไปทันที. พระราชาธิบดีให้ฉันนั่งแถวหน้าข้างที่ประทับ และต่อฉันไปพระพี่นางมาเรีย เทเรซาประทับ. ทุกๆ อย่างดูจะเรียบร้อย จนกระทั่งเร่วงนอนมากขึ้นและไม่เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น. พยายามจะบังคับตัวเองให้อยู่ได้พักหนึ่ง จนกระทั่งอนุสาวรีย์เดินได้อยู่บนเวที ซึ่งน่าประหลาด และทำให้เราอดหัวเราะไม่ได้. คนเขาคงอยากให้เรานั่งเป็นสง่า ไม่หัวร่อต่อกระซิก แต่เป็นเรื่องยากที่จะระวังการหัวเราะ เพราะเราเป็นปลุขชน ไม่ใช่หุ่นขี้ผึ้ง. อันที่จริงคนเราเมื่อรู้สึกเหนื่อยจะตายอยู่แล้ว ก็มักจะบังคับตัวเองไม่ได้. เราเหนื่อยอย่างนั้นแหละ เราเหนื่อยด้วยกันทั้งสองคน ขณะที่คนเขาอยากให้เราตาโพลง สนใจในผลงานอันสำคัญ คือ เรื่อง “ดอน จิโอวานี” ของโมซาร์ทนี่. เรายินดีมากเมื่อดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีขึ้นมา เป็นการประกาศว่าการแสดงจบแล้ว. ขอแจ้งไว้ด้วยว่า บัดนี้เป็นเวลา ๑.๐๐ ก.ท.ทำไมเขาไม่เริ่มแสดงหัวค้ำกว่านี้ก็ไม่ทราบ, และถ้าอยากจะเริ่มแสดงเวลา ๕ นาฬิกา** เหตุใดเขาจึงเลือกแสดงเรื่องที่ยาว (ขอกระซิบว่าน่าเบื่อด้วย) เช่น เรื่อง “ดอน จิโอวานี” นี้.

ก่อนล้ม ฉันขอบอกว่า รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลที่วิ่งเข้าไปที่รถที่นั่งของพระราชาธิบดี เมื่อวันที่ ๑๗ แล้ว. เป็นคนบ้านนั่นเอง รู้จักกันดีในวงพระราชสำนัก. เป็นระยะนานพอคนที่ชายผู้นี้คิดเอาเองว่า รักกันอยู่กับพระพี่นางมาเรีย เทเรซา. เขาเขียนจดหมายไปถึง ๒ - ๓ ฉบับ และไม่ได้รับตอบ. คิดไปว่าที่พระพี่นางไม่ตอบนั้น เป็นเพราะพระราชินี มาเรีย คริสตินา ทรงห้ามไว้. ดังนั้นเขาจึงรอจนวันที่ ๑๗ ซึ่งเป็นวันที่พระราชาธิบดีจะทรงปฏิบัติราชการแผ่นดิน, เขาประสงค์ที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ขอสมรสกับพระพี่นาง, แต่เขาก็ถูกจับไป. เป็นเรื่องที่แปลกอยู่สักหน่อยไม่ใช่หรือ ?

ฉบับที่ ๕

๑๕ พฤษภาคม (คำ)

วันนี้เป็นวันที่ต้องเหนื่อยมาก ถึงแม้ว่าตอนเช้านั้นไม่มีอะไรจะทำ. ฉันแต่งตัวเต็มยศ สวมรองเท้าสำหรับขี่ม้า ออกจากที่พักไปยังพระราชวังตั้งแต่บ่าย ๓.๓๐ ล.ท.

๔.๐๐ ล.ท.พระราชาธิบดี พร้อมด้วยเจ้านายที่จะทรงม้าก็ขึ้นทรงม้า. ม้าของฉันเป็นม้าอาหรับสีขาวยาวไม่สูงนัก รูปร่างว่ากันว่าเป็นม้าตัวโปรดของอัลฟองโซ. พระราชาธิบดีทรงเลือกให้ฉันเองตั้งแต่วันก่อน. บรรดาเจ้านายทรงม้า ยกเว้น แกรนด์ ดยุก วลาดิเมียร์, ดยุกแห่งเยนัว, อาร์ชดยุก ชาร์ลส์ และเจ้าชายยูจีนแห่งสวีเดน. พระราชาธิบดีทรงม้าเป็นขบวน จากพระราชวังไปยังที่ซึ่งทหารตั้งแถวสำหรับการตรวจพล. ด้วยเหตุที่ไม่มีลานกว้างในกรุงที่กว้างพอสำหรับสวนสนาม ทหารจึงต้องตั้งแถวที่ด้านหนึ่งของถนนโดยเรียงสี่. เป็นดังนี้ แถวจึงยาวมาก และพระราชาธิบดีทรงม้าเดินผ่าน จึงเสียเวลามากเอาการอยู่ กว่าที่จะถึงปลายแถว. ทหารนั้นมีประมาณ ๑๒,๐๐๐ ถึง ๑๕,๐๐๐ คน คือนับทั้งสามเหล่ารวมกัน. เมื่อเสด็จถึงปลายแถวซึ่งยาวยืดและไม่ตรงเลยแล้ว ขบวนเสด็จก็หันกลับ ม้าวิ่งเหยาะๆ มายังที่จุดแรกที่เราเริ่มต้น แล้วเลยวิ่งต่อไปยังตำบลในตัวเมืองที่เรียกว่า “อาโตซา” ซึ่งเป็นที่ที่เขาจัดไว้ มียกพื้นสำหรับบุคคลผู้มีเกียรติ รวมทั้งราชทูตพิเศษจากประเทศต่างๆ และคณะทูตานุทูตที่ประจำอยู่ ณ เมืองนี้. พวกเราไปยืนเข้าที่ต่อจากแท่นที่ประทับซึ่งมีพระราชินีนาถ, เจ้าหญิง และเจ้านายต่างประเทศที่ไม่ทรงม้ารออยู่ รวมทั้งผู้ที่ตามเสด็จด้วย. บรรดาราชทูตพิเศษนั้น พลเอก ฟลอเรนติน เป็นผู้เดียวที่ขี่ม้า. เมื่อพร้อมแล้วสำหรับการสวนสนาม, ซึ่งมีได้กระทำทันที, พระราชาธิบดีเสด็จไปยังข้างหน้า มีผู้ตามเสด็จไปคือ เจ้าชายแห่งอัสตูเรียส พระสวามีแห่งพระพี่นาง, นายพลเอกพิเศษ ผู้บัญชาการทหาร, เสนาบดีว่าการกระทรวงกลาโหม กับพลเอก ปาเชโกผู้บังคับการตำรวจหลวงรักษาพระองค์. พระราชาธิบดีทรงชักดาบคำนับพระราชชนนีและเจ้านายที่อยู่บนหลังม้า แล้วเสด็จมาอยู่ข้างพวกเรา แล้วแถวทหารก็เดินสวนสนามผ่าน. ทหารเหล่านั้นก็ดีดอก เมื่อคำนึงถึงเครื่องใช้ประจำตัว. ทหารราบคู่คล้ายๆ ทหารฝรั่งเศส ใช้เสื้อสีน้ำเงิน กางเกงสีแดง ขาแคบ มีแถบสีดำ หมวกเก็บปีกแบบเดียวกันแต่เป็นสีเทา. มีอะไรบางอย่างที่ใครๆ ก็จะต้องสังเกตเมื่อเห็นทหารราบของสเปนตามความเห็นของฉันนั้น กองพันที่ทำทางดีที่สุดในบรรดาทหารราบ และเดินสวนสนามดีที่สุดในชุดด้วย ก็คือกองพัน กวาร์เดีย ซิวิล และกองทหารปืนเล็ก. กองแรกมีเครื่องแบบที่สวยงามดู เสื้อสีน้ำเงิน ข้อมือและคอสีแดง รูปแบบคล้ายเสื้อทหารโปเลียน, กางเกงสีน้ำเงินมีแถบกว้าง และหมวกนั้นรูปร่างก็เหมือนหมวกทหารโปเลียน. ส่วนกองทหารปืนเล็กนั้น เสื้อกางเกงสีน้ำเงินแก่ คอและข้อมือตลอดจนแถบกางเกงสีเขียว, ซึ่งทำให้รู้สึกว่าเป็นงานเป็นการดี, ต่อจากทหารราบก็ถึงปืนใหญ่ แต่พวกนี้เดินเร็วเกินไปจนเกือบจะไปชนทหารราบซึ่งอยู่ข้างหน้าม้าที่ใช้รูปร่างดี และทหารก็ดีดอก แต่ท่านดยุกแห่งคอนนอตกล่าวไว้ว่า ฝีกอีกสักหน่อยก็จะดี. ทหารม้ามาต่อทหารปืนใหญ่ เขาก็ขี่ม้าผ่านแบบหือที่เดียว เดินผ่านเสียยังจะดีกว่า เพราะหือผ่านไม่เรียบร้อยเลย. ควรจะบังคับม้าไว้ให้อยู่ แต่มาได้เป็นเช่นนั้น, หือผ่านไปแบบที่วิ่งไปเร็วที่สุดที่จะเร็วได้. คู่คล้ายกับว่าเหล่าทหารม้านี้ กำลังจะหนีไปที่ไหนสักแห่งหนึ่ง! พระราชาธิบดีทรงตั้งข้อสังเกตกับฉันภายหลังว่า พวกนายทหารม้าคงคิดว่ากำลังแข่งม้า แทนที่จะเดินสวนสนาม! ฉันคิดว่าอัลฟองโซ โปรดการเป็นประมุขฝ่ายทหารของพระองค์มาก, ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ทรงออกแสดง. ขบวนเสด็จกลับทางใหม่ไปยังพระราชวัง. เวลา ๗.๐๐ ล.ท.แล้ว เมื่อเราลงจากหลังม้า, อยู่บนหลังม้าตั้ง ๓ ชั่วโมง. ฉันยินดีเมื่อได้กลับยังที่พัก และยินดีมากเมื่อ

ถึงเวลารับประทานอาหาร.

คืนวันนี้มีการเลี้ยงรับรองที่พระราชวัง เวลา ๕.๓๐ ล.ท. การเลี้ยงรับรองนั้นที่ไหน ๆ ก็ไม่สนุกโดยเฉพาะคืนวันนี้ ร้ายมากกว่าที่เคยเห็นมาแล้ว. ตอนแรกมิได้เป็นอะไรแต่ระยะหลังมีคนมามากขึ้น เบียดกันจะก้าวไปทางไหนก็ไปไม่ได้. ฉันไม่ค่อยจะรู้จักใครมากนัก และคนที่รู้จักนั้นก็อยู่ห่างกัน เข้าไปใกล้ ๆ ไม่สำเร็จ, ร้อนด้วย และอากาศอับถึงกับอึดอัด. มีกลิ่นน้ำหอมอยู่ในอากาศ หรือลอยตกค้างอยู่ ฉันไม่ชอบเลย. กลิ่นน้ำหอมกลิ่นเดียวนั้นไม่เป็นไร แต่หลาย ๆ กลิ่นปนกัน มากเกินไปเสียแล้ว. เจ้าหน้าที่พระราชวังและผู้ติดตามเจ้านาย พยายามจะช่วยกันคนสักรั้วไรก็ไม่สำเร็จ, กันคนหมู่หนึ่งออกไปแล้วคนอื่น ๆ ก็เข้ามาแทน. ฉันรู้สึกรำคาญมาก จึงพยายามจะหาทางไปที่ห้องอื่นที่ไม่มีคน แต่คนก็ชอบตามเจ้านายไปอีกนั้นแหละ. คิดหาคำที่มีความหมายว่า เบียด - กระทบแล้วผสมกัน ให้เข้ากันสนิท นั้นแหละจะได้ความหมายของการเลี้ยงรับรองวันนี้ ! บรรยากาศไม่ไหวเลย จนกระทั่งเสด็จขึ้น ซึ่งแปลว่างานเสร็จแล้ว. ฉันยินดีมากเมื่อกลับได้.

ฉบับที่ ๖

๒๐ พฤษภาคม

เช้าวันนี้ ไม่มีหมายกำหนดการอย่างใด ๆ ฉันจึงไปเยี่ยมชมกรมทหารที่โรงทหาร “ มาเรียคริสตินา ” ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ “ อาโตซา ” ที่มีการสวนสนามเมื่อวานนี้. ผู้บังคับการกรม, ผู้บังคับการกองพัน ตลอดจนนายทหารในกองสองกองที่ฉันจะไปเยี่ยม มาต้อนรับที่ประตู พาเราไปที่ลานภายในโรงทหาร. กองพันที่ฉันจะตรวจเยี่ยมมีอยู่สองกองคือ ราบที่ ๓๑ (กองพันอัสตูเรียส) และราบทหารปืนเล็ก, เขาสวนสนามให้ดู มีธงประจำกองและแถวด้วย. แต่ละกองพันจัดเป็น ๔ แถว และแต่ละกองพันจัดให้กองร้อยที่ ๑ แต่งเครื่องแบบสนาม, กองร้อยที่ ๒ แต่งเครื่องสวนสนามเต็มยศ, กองร้อยที่ ๓ ครึ่งยศและกองร้อยที่ ๔ เครื่องแบบทำงานโยธา, เครื่องแบบสนามนั้น มีเสื้อยาวสีน้ำเงิน กางเกงสีแดงมีแถบสีดำ หมวกแก๊ป มีผ้าใบสีขาวปิดผ้าพันแข้ง และรองเท้าทำด้วยผ้าใบและหนัง. มีเครื่องประกอบ คือ เครื่องหลังผ้าใบสีดำ อีเตอร์และพลั่ว, เข็มขัดหนังสีขาว มีช่องลูกปืน ๒ ช่อง ใส่กระสุนได้ ๑๕๐ นัด. เครื่องแบบเต็มยศ ใช้เสื้อยาวและกางเกงสีแดงเช่นเดียวกัน หมวกแก๊ปสีเทา มีหนังสีดำอยู่ข้างบน ด้านหน้าปกขนนกเล็ก ๆ , มีผ้าพันแข้งและรองเท้า, เครื่องใช้เหมือนเครื่องแบบสนาม แต่ไม่มีอีเตอร์กับพลั่ว. เครื่องแบบครึ่งยศก็ไม่ผิดจากที่กล่าวมานี้มากนัก เป็นแต่ว่าไม่มีขนนกที่หมวก และเครื่องประกอบมีแต่เข็มขัดและช่องลูกปืน. ส่วนเครื่องแบบสำหรับทำงานโยธานั้น ง่ายที่สุด มีเสื้อสีน้ำเงินสั้น ๆ กางเกงสีน้ำเงิน แถบแดง หมวกแก๊ปกลม ๆ สีน้ำเงินขอบแดง. เครื่องแบบชนิดนี้ใช้เฉพาะในโรงทหาร หรือในค่ายเท่านั้น.

ตรวจแถวอย่างเรียบร้อยแล้ว เราก็ก้าวดูตัวโรงทหาร ซึ่งก็เหมือนกับโรงทหารอื่น ๆ ไม่จำเป็นต้องเล่าอย่างพิสดาร, ยกเว้นแต่เรื่องเครื่องครวที่จะต้องกล่าวถึงสักหน่อย. เมื่อเราไหลเข้าไปในโรงครัว ก็ไม่เห็นอะไรแปลก. นายทหารคนหนึ่งชี้ให้เราดูหม้อใหญ่ ๆ เราก็ก็นึกแปลกอีกนั่นแหละ เพราะเคยเห็นหม้อทำกับข้าวมาหลายแห่งแล้ว. แต่เขาบอกให้เราดูกุญแจที่ปากหม้อ เราจึงเริ่มสนใจ, แล้วเขาก็อธิบายให้เราฟังว่า วิธีหุงต้มคือเอาของสดใส่ลงไป ในหม้อตั้งแต่ ๒.๐๐ ก.ท.แล้วก็ใส่กุญแจเสีย, ปล่อยให้หม้อนั้นทำการต่อไป, พอจะถึงเวลาอาหารกลางวัน นายทหารผู้น้อยก็ไปไขกุญแจ และก็มีอาหารพร้อมที่จะรับประทานได้ ! ใครไม่อยากจะ เป็นพ่อครัวแม่ครัวในกองทัพสเปนบ้าง ? ไม่ต้องเสียเวลาประกอบอาหารเลย. ใส่เนื้อและผัก ฯลฯ เข้าไป และหม้อนั้นทำการเสร็จ. เขาอธิบายให้เราฟังว่า นายทหารคนหนึ่งคิดวิธีการนี้ขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้ใครขโมยอาหารในเวลากลางคืน. บังเอิญเราไปเวลาที่จะต้องรับประทานอาหารพอดี เราจึงเห็นเขาจัดอาหารให้เรา, มีซูปและสตู. ฉันลองดูทั้งสองอย่าง, ซูปนั้นเป็นซูปข้าว ต้องดีแน่ เพราะเห็นใคร ๆ ลุกขึ้นไปตักเป็นชามที่สอง. ส่วนสตูนั้นประกอบด้วยเนื้อสัตว์หลายอย่าง กับถั่วของพื้นเมือง, ไม่เลวเลย.

บ่ายวันนี้เราไปร่วมในงานเปิดการแสดงรูปภาพ. พระราชาธิบดีและพระราชินีนาถราชชนนีเสด็จถึงแล้ว มีการบรรเลงดุริยางค์ของคณะศิลปินสมัครเล่น ดังนั้นจึงไม่วิเศษอย่างใด. แล้วเสนาบดีศึกษาธิการและศิลปินประณีตก็อ่านรายงาน พระราชาธิบดีทรงเปิดงาน แล้วเราก็ก็นั่งชมตามห้องต่าง ๆ . ที่ห้องหนึ่ง มีภาพหลายภาพ เป็นสมบัติของสุภาพสตรีผู้มีเกียรติคนหนึ่ง. มีคนนำดอกไม้สดมาโปรยไว้โดยทั่วไป. ในชั้นต้นกลิ่นก็หอมดี แต่ในไม่ช้ากลิ่นก็เข้าไปบนดอกไม้ ซึ่งแย่มาก นำสมเพชด้วยซ้ำไป. ฉันเริ่มเบื่อ ฉันไม่อาจตื่นตื่นเมื่อมองดูภาพบรรพบุรุษของบุคคลที่ฉันไม่รู้จัก และไม่สนใจ.

เสร็จงานเปิดการแสดงรูปภาพ เราก็ก้าวไปที่เรตรีโชมังมีสงครามบุปผชาติ. เราขึ้นไปนั่งบนที่ยกพื้นมีรถ

แล่นผ่านทั้งสองข้าง รถเหล่านี้ตกแต่งด้วยดอกไม้อันสวยงาม และมักมีนางงามนั่งมาบนรถนั้นด้วย. เราไม่ต้องนำดอกไม้ไปเลย เพราะเมื่อรถแล่นผ่านเราไป เขาก็ขว้างดอกไม้ลงมาที่เรามากมายก่ายกอง. เริ่มด้วยเรายอมเป็นเป้าให้ผู้หญิงเหล่านั้นขว้างดอกไม้ลงมา แล้วเราก็แก้มือหลบเสียไม่ให้ขว้างถูก. หลังจากนั้นเราก็ตอบขึ้นไปบ้าง ใช้กระสุนที่เขายิงเรานั้นเอง. แน่ละ ผู้หญิงคนไหนสวย เขาจะต้องถูกยิงมากกว่าคนอื่น, เป็นเรื่องสนุกสวยงาม และทุกคนยิ้มพอใจ, เป็นสิ่งที่น่าประหลาดสำหรับผู้หญิงที่สวยงามที่สุดตามคนที่เห็นในวันนั้น ล้วนแต่เป็นคนอังกฤษหรืออเมริกันทั้งสิ้น เขาพูดภาษาอังกฤษให้เราได้ยิน ข้อนี้ยืนยันความเห็นของฉันที่ว่าในบรรดาผู้หญิงสเปนนั้นความสวยไม่ค่อยจะแผ่ไปถึงคนชั้นสูงเท่าไรนัก. ฉันเคยเห็นผู้หญิงหน้าตาดีมากมาตามถนนทั้งในกรุงมาดริดและเซวิลล์ แต่ไม่ค่อยจะพบในห้องรับแขกเลย. แต่เรื่องเช่นนี้ต่างคนก็ต่างมีความเห็น, ตัวฉันเองเห็นตามที่กล่าวมา คิดดูก็แล้วกัน. สรุปว่าวันนี้เราสนุกสนานในสงครามบุปผชาติ.

คำวันนี้ พระยาสุรียากับฉันไปรับประทานอาหารกับดยุกแห่ง มิสตาเออร์โมซา บิดาของไวเคานท์เดลาเวกา. เขาเป็นกรันเดแห่งสเปน, นอกนั้นเขายังเป็นพ่อบ้านให้เจ้าชายและเจ้าหญิงแห่งอัสตูเรียส. แต่ก่อนเขาเคยเป็นเอกอัครราชทูตสเปนประจำกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กด้วย. ฉันรู้จักเขาพร้อมด้วยบุตรสามคนที่เมืองหลวงของประเทศรัสเซียเป็นอย่างดี ฉะนั้น เมื่อเขาเชิญมาในวันนี้ฉันก็ยินดี. นอกจากนั้นฉันยังพอใจที่ได้มีโอกาสหนีจากงานพิธีต่างๆ กลับกลับมาเป็นตัวของตัวเอง. มีบุคคลอื่นที่ได้รับเชิญด้วย ที่สำคัญก็คือเจ้าชายมิรซา ริซา ข่าน อัครราชทูตพิเศษจากเปอร์เซีย, รวบรวมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่สนุกสนาน, ทุกคนมีความพอใจ. ตัวฉันเองสบายใจมาก เพราะรู้สึกว่าได้ก้าวลงมาจากสวรรค์ ซึ่งชะตากรรมได้จัดให้ฉันอยู่. ถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ฉันมีความสุขในเวลาที่ฉันหลุดพ้นจากการเป็นเจ้านายกลับมาเป็นมนุษย์ธรรมดา กับเขาคนหนึ่ง.

ฉบับที่ ๗

๒๒ พฤษภาคม (เช้า)

ถ้าจะกล่าวรวม ๆ กัน เมื่อวานนี้ก็นับว่าเป็นวันสนุก. ตอนเช้าไม่มีหมายกำหนดการอย่างใดอีกนั้นแหละ ฉันขึ้นรถกำลังจะออกไปเที่ยว พอดีกับรถอีกคันหนึ่งสวนเข้ามา. ในรถนั้นมีใครอื่น คือ พระราชาคาทอลิกอัลฟองโซที่ ๑๓ นั่นเอง! ก็แน่ละ ฉันต้องหยุดรถและอัญเชิญเสด็จพระราชาริบัติขึ้นไปที่ห้องที่ฉันอยู่. พระองค์ประทับสนทนากับฉันอยู่ครู่หนึ่ง. วันนั้นทรงเครื่องทหารเรือ และมีผู้ตามเสด็จมาเพียงคนเดียวคือ ดยุกแห่งโซโตมายอร์ สมุหพระราชมณฑลเศียร. เสด็จมาเพื่อทรงเยี่ยม, ทรงเยี่ยมเจ้านายประเทศอื่นเหมือนกัน เพื่อทรงขอบใจในการที่ฉันมาร่วมงานพิธีเป็นเกียรติยศแก่พระองค์. พระองค์ยังได้ขอให้ฉันนำความกราบบังคมทูลพระพุทธรเจ้าหลวง ระลึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ส่งฉันมา. ในที่สุดก็ได้ทรงเชิญให้ฉันไปนั่งโต๊ะเสวยค่ำวันนั้น.

เมื่อได้ส่งเสด็จเสด็จกลับแล้ว ฉันก็ออกไปเที่ยว และไปที่พิพิธภัณฑสถานสมัยใหม่. ผู้อำนวยการสถานที่นั้นเป็นผู้พาเข้าชม. มีภาพงาม ๆ อยู่บ้าง แต่ฉันมีข้อค้านในข้อที่ว่า เหตุใดภาพส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องฆ่ากันตาย, ภาพบางภาพถึงกับน่ากลัวจริง ๆ. ภาพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาพแบบนั้น มีอยู่บ้าง และสวยงาม. ฉันมีความยินดีที่ไม่มีภาพแบบ “ซีเซซซัน” ในหอศิลป์แห่งนั้นเลย. ท่านผู้อำนวยการแถลงว่าพวกศิลปิน “ซีเซซซัน” เป็นคนบ้า! และฉันเห็นด้วย. ออกจากหอศิลป์เราไปชมพิพิธภัณฑสถานซึ่งอันที่จริงก็อยู่ในอาคารเดียวกัน แต่เดินผ่านไปไม่ได้ ต้องขึ้นรถอ้อมไปเข้าทางประตูหน้า. เราเดินดูรอบ ๆ ในห้องโถงชั้นล่างเท่านั้น กระนั้นเราก็ต้องรีบดูด้วย. ไม่จำเป็นที่จะต้องบรรยายโดยละเอียด เพราะพิพิธภัณฑสถานมีลักษณะที่มหัศจรรย์ก็จะต้องมีสิ่งของเหล่านี้. ฉันเคยเห็นของดีกว่านี้มาแล้ว เช่น เรื่องของอียิปต์โบราณ. ฉันไม่เห็นวัตถุโบราณสักชิ้นเดียวที่ฉันจะยอมแลกกับสิ่งที่ภัณฑกรักษ์ บุรุษสขีให้ฉันที่ใดโร. แต่ว่าตัวอย่างแบบก่อสร้างของพวกมัวร์ที่คัดลอกมาจากวังที่ลือชื่อในสเปนนั้น ก็น่าสนใจอยู่บ้าง

ตอนบ่าย ๔.๐๐ ล.ท. มีการสู้วัวตายทอดพระเนตร นอกจากพระราชาริบัติ ก็มีพระบรมวงศานุวงศ์เจ้านายต่างประเทศ เอกอัครราชทูต และผู้มีเกียรติชั้นสูงอื่น ๆ แต่งเครื่องแบบกันทั้งนั้น แต่ไม่ใช่เต็มยศ. บรรดาสุภาพสตรีใช้ผ้าคลุมศีรษะสีขาวอีก ซึ่งงามมาก. สถานที่ “ปลาซา เด โตโรส” เต็ม ไม่มีที่ว่างเลย กะดูคนเห็นจะประมาณ ๑๕,๐๐๐ ถึง ๒๐,๐๐๐ คน, ชาวสเปนชอบ “กอร์ดา เด โตโรส” กันนัก (สู้วัวหรือแข่งวัว ถ้าจะแปลกันตรง ๆ) และกล่าวกันว่า การดูการสู้วัว เป็นกิจการอย่างเดียวที่จำต้องมาตรงเวลา! เจ้านายนั่งในบ็อกซ์หลวง ดังนั้นก็ต้องเบียดกันอีกครั้งหนึ่ง. ฉันคิดว่าฉันจะมองไม่เห็นอะไรเลยถ้าฉันไอ้เอ๋อยู่ข้างหลัง ฉันจึงยอมเสียมรรยาทเดินไปข้างหน้าเท่าที่จะไปได้ และได้ไปยืนอยู่ข้างหลังที่ประทับเป็นนานแล้ว พระราชาริบัติจึงชวนให้ฉันไปนั่งข้าง ๆ. นี่ก็อีกครั้งหนึ่ง เหมือนเมื่อไปดูมหาอุปการ ที่พระราชาริบัติให้เกียรติแก่ฉันในที่ชุมนุมซึ่งฉันย่อมรู้สึกพอใจมาก.

ก่อนที่จะเล่าเรื่องการไปชมเมื่อวานนี้ ฉันเห็นว่าควรจะบรรยายว่าตามปกติการสู้วัวเป็นอย่างไรก่อน. ก่อนอื่นจะต้องชี้แจงว่า สถานที่ที่เป็นอาคารวงกลม ตามแบบที่สร้างขึ้นในกรุงโรมสมัยโบราณ เช่น “โคลีเซียม” ของกรุงโรม เป็นต้น. ที่ว่างตรงกลางเป็นสังเวียน มีกำแพงหนา ๆ ล้อมรอบอยู่ พื้นตรงกลางเป็นทราย เหตุผลคือเพื่ออนามัย, ที่นั่งดูเป็นชั้นขึ้นไปโดยรอบ ที่ชั้นสูงสุดแบ่งเป็นบ็อกซ์หลายบ็อกซ์, บ็อกซ์ที่ใหญ่ที่สุดเป็นบ็อกซ์ของประธาน อยู่ตรงข้ามกับ “คอก” ที่ขังวัวไว้. เหนือ “คอก” ที่กล่าวมานี้ มีบ็อกซ์ที่ผู้เป่าแตร

และคนตีกลองประจำอยู่, ที่เรียกว่า “คอก” นั้น ก็คล้ายๆ บ็อกซ์ คือ แบ่งเป็นส่วนๆ หลายส่วน หรือหลาย “คอก” ปิดไว้ให้มืด ซึ่งเป็นกติกาจะต้องทำเช่นนั้น, ส่วนการแสดงนั้น ประธานคือหัวหน้าฝ่ายพิธีการได้เข้าที่นั่งแล้ว บรรดา “โตเรโร” (ผู้สู้วัวทุกระดับ) ก็เดินเป็นขบวนเข้าสู่ลานวงกลม, ทุกๆ คนจะต้องเข้าสวดในโบสถ์ย่อมๆ ที่อยู่ในอาคารเดียวกันเสียก่อน. ขบวนที่เข้ามานั้น มีผู้นำบหลังม้า แต่งตัวนำดูสวมเสื้อผ้ากำมะหยี่สีดำ. เมื่อขบวนผ่านไปรอบลานอย่างเคร่งขรึมแล้ว ผู้นำสวมเสื้อดำก็ไปหยุดตรงหน้าประธานเพื่อขอกุญแจ “คอกวัว” นั้น. ประธานก็โยนกุญแจซึ่งผูกด้วยริบบิ้นสีแดงกับเหลืองอันสวยงามลงไปให้ (สีธงชาติสเปนคือแดงกับเหลือง). บุรุษสวมเสื้อดำนั้นได้กุญแจแล้วก็หันม้ากลับไปไขกุญแจ “คอกวัว”. เขาออกจากบริเวณไปแล้ว ประธานจึงโบกผ้าเช็ดหน้าสีขาว. ทันใดนั้นผู้เป่าแตรก็เป่าแตรสัญญาณขึ้นคนตีกลองก็ตีกลอง เป็นสัญญาณให้ “ปีกาดอร์” (ผู้ถือหอก) ขี่ม้าออกมาพร้อมด้วย “มาตาดอร์” (ภาษาละครก็จะต้องว่า “ผู้แสดงประกอบ”) ซึ่งเดินออกมา. ปีกาดอร์แต่ละคนใช้หอก (ภาษาสเปนเรียกว่า “ปิกา”) เป็นอาวุธ ซึ่งเอาผ้าพันไว้เปิดให้มีคมเฉาะตอนปลายสอง – สามนิ้วเท่านั้น. ส่วน “มาตาดอร์” นั้น ทุกคนจะมีเสื้อคลุมขนาดใหญ่ สำหรับใช้โบกλώวัวไปเสียทางอื่น เมื่อมันไล่ขวิดม้าหรือคนบนหลังม้ามากนัก. ประธานโบกผ้าเช็ดหน้าครั้งที่สอง เป่าแตร และตีกลองกันอีก และวัวจะวิ่งเข้ามาตอนนี้ มีริบบิ้นขนาดใหญ่ประดับอยู่ที่หลังต้นคอ โดยที่เขาตีมันแรงตกลงไป. วันนั้นถูกขังอยู่ในที่มืด พอออกมาพบแสงสว่างก็อาละวาดตรงเข้าขวิดมาตาดอร์ที่อยู่ใกล้ที่สุด, แต่มาตาดอร์ก็ล่อหลอกให้ขวิดเสื้อคลุมเสีย. แต่ถ้าวัวเข้ามาจวนตัว เขาก็จะป็นหน้าข้ามกำแพงที่กั้นอยู่โดยรอบไปเพื่อความปลอดภัย. มาตาดอร์จะล่อด้วยเสื้อคลุม พาเข้าไปใกล้ปีกาดอร์. วัวก็จะตรงเข้าขวิดปีกาดอร์ และถูกแทงด้วยหอก แต่หอกนั้นก็มีส่วนอยู่เหลือแต่ปลายแหลม จึงแทงไม่เข้าลึกมากนัก วัวจึงยังเก่งกล้า เข้าขวิดม้าได้. ตามปกติมัน ม้าก็จะเจ็บบ้าง แต่บางทีก็ร้ายกว่านั้น บังเกิดภาพน่าสยดสยอง. เขากระทำอย่างนี้ซ้ำซาก เพราะว่ามีปีกาดอร์อยู่สามคน วัวเก่งๆ ก็ขวิดม้าได้สองหรือสามตัว, ม้านั้นน่าสงสารมาก ถูกขวิดแล้วเขาก็ไม่ยอมให้หนี ต้องทนอยู่ต่อไปจนล้มตาย! ตอนนี้ เป็นตอนที่น่าประณามมากที่สุด. การสู้วัวคือการฆ่ากันอย่างนี้ แต่มีคนบอกฉันว่าจำเป็น เพื่อจะได้ให้วัวอ่อนกำลังลง ก่อนที่คนจะกระโดดเข้าไปสู้กับมัน. ชาวสเปนชั้นต่ำชอบตอนนี้กันนัก โห่ร้องให้ขวิดม้าให้ตายอีก และฉันเสียใจที่จะต้องกล่าวว่าพวกผู้หญิง ผู้หญิงนางงามตาดำๆ ของสเปน เป็นผู้โห่ร้องดังที่สุด.

ประธานโบกผ้าเช็ดหน้าอีกครั้งหนึ่ง และแตรก็เป่าตามอีกครั้งหนึ่ง เป็นการประกาศให้ยุติภาคแรกของการสู้วัว และให้ภาคที่สองตามมา. พวกปีกาดอร์และม้าที่ถูกขวิดโยกเขยกออกไป แล้วพวก “บันเดรียโร” เข้ามา. พวกนี้ถือ “บันเดรีย” ซึ่งเป็นหอกสั้นๆ ผูกริบบิ้นที่สวยงาม, แต่ละคน (มักแสดงเป็นคู่เสมอ) ถือบันเดรียมือละอัน และพวกมาตาดอร์ยังออกไปเอามาสำรองอีก. วิธีการคือล่อวัวให้วิ่งเข้ามาขวิด แต่เขาจะขยับหลบให้พ้น ขณะเดียวกันก็ตีมันแทงหอกสั้นทั้งสองอันนั้นเข้าที่หลังต้นคอวัว, ถ้าวัวอาละวาดไล่เขา เขาก็จะกระโดดข้ามกำแพงที่อยู่โดยรอบหนีไป, ขณะเดียวกันมาตาดอร์ก็จะเข้ามาช่วย ล่อด้วยเสื้อคลุมให้วัวหันไปทางอื่น. ถ้าบันเดรียโรปฏิบัติการณ์นี้ได้ดี ผู้ชมจะปรบมือและโห่ร้องด้วยความพอใจ และบันเดรียโรจะออกมารับการชมเชย โดยเปิดหมวกคำนับไปโดยรอบ. บันเดรียโรคนที่สองก็เริ่มทำงานบ้าง กระทำเช่นเดียวกับคนแรก เขาจะผลัดกันออกมาปฏิบัติการณ์ จนกระทั่งประธานโบกผ้าเช็ดหน้า ซึ่งมีความหมายว่า “พอแล้ว”. บัดนั้นบันเดรียโรจะโยนหอกสั้นที่เหลืออยู่ในมือทิ้ง แล้วเปลี่ยนหน้าที่เป็นมาตาดอร์ธรรมดา, ขณะนั้นบนหลังต้นคอวัวจะมีบันเดรีย ๓ หรือ ๔ คู่ปักติดอยู่ และมันจะเหนื่อยอ่อนเพราะวิ่งขวิดอะไรๆ มาก และเสียเลือดด้วย มันคงอยากจะยืนนิ่ง พักสักครู่.

บัดนี้ก็ถึงตอนที่ ๓ ซึ่งเป็นตอนสุดท้ายของการสู้วัว มีแตรเป่าให้สัญญาณดังกว่าครั้งก่อนๆ และ

กลองก็ตีรัวนาน, ซึ่งก็สมควรอยู่ เพราะเป็นการนำบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ในหมู่โตเรโรออกมาสู่สังเวียน. เขาได้ชื่อว่า “เอสปาดา” (ขุนกระบี่) แต่งกายหรูหรามาก เสื้อผ้าเป็นไหมปักทองและเงิน. เขาเดินเข้ามาอย่างเป็นทางการ พระเอกทำท่ามีภูมิฐาน ถือเสื้อคลุมสีแดงเลือดคนก และมีกระบี่ยาว คนดูจะต้อนรับเขาด้วยการโห่ร้องและเขาก็จะเปิดหมวกรับ. เอสปาดาจะไปยืนอยู่ตรงหน้าบ็อกซ์ของประธาน ถอดหมวก กล่าวสุนทรพจน์สั้น ๆ อุทิศวาทะนั้นให้แก่ผู้มีเกียรติสูงสุดที่อยู่ ณ ที่นั้น จะเป็นใครก็ตาม แล้วเขาก็โยนหมวกทิ้ง ซึ่งหมายความว่า บัดนี้วาระสุดท้ายของวัวกำลังจะมาถึงแล้ว. บัดนี้เอสปาดาจะเดินตรงเข้าไปตรงหน้าวัว โบกสะบัดเสื้อคลุมสีแดงใส่หน้ามัน. วัวนั้นเหนื่อยแล้วก็จริง แต่มันก็จะเดินเข้าขวิดคนที่มီးเสื้อแดง. ใครที่ยังไม่เคยดูย่อมจะต้องกลั่นลมหายใจ จะขวิดโดนเขาหรือไม่? ไม่นอนดอก เพราะเขาจะขยับเลี้ยงไปเสียทางหนึ่ง ให้ขวิดผิดไป. ผู้ที่เคยชมมาแล้วย่อมทราบว่าอย่างไร ๆ ก็จะต้องไม่โดน, เพราะนิสัยของวัวนั้น จะต้องหลบตามเมื่อวิ่งเข้าไปขวิดอะไร ดังนั้นมันก็ต้องขวิดที่ที่เห็นเขายืนอยู่นั้น. ดังนั้นเอสปาดาผู้วิ่งไวก็จะหลบไปหลบมาเล่นล้อยั่ววัวผู้เคราะห์ร้ายนั้น จนกระทั่งคนดูตะโกนลงไปว่า “แทงซี, แทงซี”. แล้วเอสปาดาก็จะเลี้ยงด้วยความระมัดระวังยื่นเสื้อแดงออกไปให้วัวขวิด เขาจะหลบมาทางซ้ายแล้วใช้กระบี่แทงวัว ณ จุดหมายตรงต้นคอ ปล่อยกระบี่ให้ติดวัวไป. ถ้าแทงตรงคิ้วก็จะเริ่มเซ และล้มกลิ้งลงบนพื้นทราย. มาตาดอร์จะเข้ามาใช้มีดสามเหลี่ยมแทงซ้ำลงไปที่หน้าผากวัว ซึ่งนับว่าเป็นบทบาทแห่งความกรุณา.*๒ ราฟาเอลเกรา, เอสปาดาผู้มีชื่อและถูกวัวขวิดตายเมื่อเร็ว ๆ นี้ ชอบกระทำการ “กรุณา” นั้นเสียเอง โดยดึงกระบี่ออกมาจากร่างของวัวแล้วแทงลงที่หน้าผาก. เกรา, หรือ “เกริตา” ดังที่คนเขาเรียกด้วยความรักใคร่, ชอบทำอะไรนอกแบบเพื่อให้คนชม และการกระทำนอกแบบอย่างกล้าหาญน่าเสียวใสนี้เอง ที่ทำให้เขาต้องเสียชีวิต, เอสปาดานั้นเป็นบุคคลที่อยู่ในความนิยมอย่างน่าประหลาด ไม่เฉพาะในสเปน แต่ในโปรตุเกสด้วย. เขาว่ากันว่า ลุยส์มาฆานตินี ผู้ซึ่งเป็นดาราทหลังจากที่เกริตาได้สิ้นชีวิตแล้ว, มีค่าตัวในการแสดงที่ลิซบอนถึงวันละ ๑๐๐ ปอนด์. ขอลกลับมาบรรยายเรื่องที่เล่าค้างไว้ - เมื่อเอสปาดาได้ฆ่าวัวแล้ว เขาก็ไปรายงานตัวที่หน้าบ็อกซ์ของประธาน และได้รับของขวัญจากผู้ที่เขาอุทิศวาทะนั้นให้ แล้วเขาก็เดินไปรอบ ๆ สังเวียนเพื่อให้นักประบมือโห่ร้องชมเชยเขา. ประชาชนที่ตื่นตื่นโยนซิการ์และหมวกลงไปให้เขา. ซิการ์นั้นเขารับไว้ด้วยความยินดี ใค้ก้านับหลายครั้ง แต่หมวกนั้นเขาโยนกลับไปให้เจ้าของ. เขาเดินไปรอบ ๆ แล้วก็ออกไป ผู้ชมยังโห่ร้องชอบใจต่อไปอีก. ระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่นำลา ๓ ตัว เข้ามาลากซากศพวัว และศพม้าออกไป. จะนับว่าจบได้หรือยัง? ยังไม่จบดอก, เพราะยังมีวัวอีก ๕ ตัวที่จะถูกล่อทรมาณและฆ่า เพื่อให้มนุษย์ผู้ประเสริฐได้สนุกสนาน. มนุษย์ประเสริฐอย่างนี้! การแสดงที่เราได้ชม พาเรากลับไปสู่สมัยโบราณ ซึ่งเนโรและคนอย่างเขามีชีวิตอยู่และปกครองบ้านเมือง.

บัดนี้จะขอเล่าเรื่องที่ได้ไปดูเมื่อวานนี้. มีการแสดง ๒ ชุด, ชุดแรกคือ “กอร์ดา คอน กาบาเยโร เอน ปลาซา” (มีอศวินอยู่ในสังเวียนด้วย). ส่วนชุดที่สองคือ “กอร์ดา เด โตโรส” อย่างธรรมดา. วัวถูกฆ่า ๓ ตัว โดย กาบาเยโร และ ๖ ตัว โดยโตเรโรอาซิพอย่างธรรมดา. ชุดแรกสวยงามน่าดู และยินดีที่จะบอกว่ามีไม่ตายเลย. พอพระราชบิดเสด็จเข้าประทับ ขบวนแห่ก็เริ่มที่กลางลานนั้น. บุษบแต่งกายสีดำเข้ามาก่อนตามธรรมเนียม ตามด้วยรถหลวง ๓ คัน ซึ่ง ดยุก เดอะ เมดินาเซลี, ดยุก เดอะ มอนเตยานโน และ มาร์เกส เด โตบาร์ นั่งมา. ท่านเหล่านี้เป็นภริณีของสเปน เจนา กาบาเยโร ๓ คนเข้ามา ชื่อ ดอน อันโตนิโอ ลูซิมาเรส, ดอนมานูเอล โรเมโร เด เตฆาดา, และ ดอน กาบเรียล เด เบนิตโต ตามลำดับ. ทั้งสามคนนี้เป็นนายทหารในกองทัพบก แต่งตัวงามมาก แต่ฉันบอกไม่ถูกกว่าเป็นเครื่องแต่งตัวสมัยใด. หลังจากนั้นโตเรโรอาซิพก็เข้ามา. ในหมู่ของเขามีคนสำคัญคือ อันโตนิโอ เรเบเต เอมีลิโอ ตอเรส (“บอมบิตา”) อันโตนิโอ เด ดีโอส

(“คอนเนมิโต”), ริการ์โด ตอเรส (“บอมบิตาซิโก”) ราฟาเอล โมลินา (“ลาการ์ตีโม”) และราฟาเอล กอนซาเลซ (“มาซากิโต”), แต่งตัวงามๆ แบบที่เรามักจะเห็นในหนังสือและสมุดภาพ นอกเหนือจากบนเวทีละคร. ก่อนเดิม ใครจะขอตั้งชื่อสิ่งเกิดว่า ประหลาดที่เขาไม่ใช่ศัพท์ “โตเรอาดอร์” เลยในสเปน เมื่อกล่าวถึงการสู้วัว, เข้าใจว่าชาวต่างประเทศใช้ผิดๆ เมื่อจะกล่าวถึง “โตเรโร”. มีคนบอกว่า ใครก็ไม่ทราบ ไม่รู้ศัพท์ที่แท้จริง จึงคิดขึ้นใช้. อาจเป็นดังที่กล่าวมาก็ได้ อย่างไรก็ตามดี สำเนียงเป็นภาษาสเปนจริงๆ.

การแสดงเริ่มตามแบบฉบับ คือ พระราชาธิบดีทรงโบกผ้าชัษพระพักตร์ แล้ว กาบาเยโร ก็เข้ามา, ขี่ม้ารูปงาม ถือหอกซึ่งฉายแสงเมื่อโดนแสงแดด. เป็นที่เข้าใจว่า พวกนี้จะไม่ยอมให้ม้าถูกทำร้ายถ้าช่วยได้, ซึ่งทำให้ฉันคลายวิตกไปได้. มีพวกมาตาดอร์เดินเท้าเข้ามาช่วยเหลือพวกกาบาเยโร. เมื่อทรงโบกผ้าชัษพระพักตร์ครั้งที่สอง วัวตัวแรกก็ออกมา มันยืนนิ่งอยู่ที่หน้าคอกของมันครู่หนึ่ง, คงมองเห็นแสงหอกของตำรวจหลวง ๒๐ คนที่มาเข้าแถวอยู่ในที่แจ้ง ใต้บ็อกซ์หลวง (ตามทฤษฎีเพื่อรักษาพระองค์). เข้าวัววิ่งตรงเข้าไปตำรวจก็เอาหอก ๒๐ เล่มกั้นไว้ มันต้องหันกลับและร้องลั่น, คงจะเป็นเพราะโกรธและเจ็บปวดปนกัน และคนดูก็ให้ร้องด้วยความสนุก. ตำรวจหลวงนั้นก็สนุกกับเขาด้วย. มีคนบอกฉันว่าการหาผู้อาสาสมัครนั้นไม่ยากตอนที่เลือก เพราะจำนวนผู้สมัครจะรักษาพระองค์ มีให้วัวเข้ามาใกล้นั้นมีมากเหลือเกิน. ส่วนวัวนั้นเมื่อสู้พวกตำรวจหลวงไม่ได้แล้ว ก็วิ่งเข้าไปจะขวิดกาบาเยโรที่อยู่ใกล้ที่สุด. พวกกาบาเยโรก็ควมมาเข้ามาสู้หลบหลีกกันไปตามธรรมเนียม แล้วก็แอบแทงไปยังร่างของวัวบ้าง. เป็นวิธีที่จะป้องกันม้าไม่ให้ถูกขวิด. ถ้าม้าถูกขวิดครั้งหนึ่ง ก็เท่ากับว่าเสียแต่มีไปแต่หนึ่ง. นับว่าเป็นการแสดงการขี่ม้าที่น่าดูมาก. วัวมี ๓ ตัวในการแสดงชุดแรก ตัวแรกตายเพราะได้ผลจากพวกอัศวิน ทั้งได้โดนพวกตำรวจหลวงแทงเอาด้วย. (มันวิ่งเข้าไปยังแถวตำรวจหลวงมากกว่า ๑ ครั้ง) วัวอีก ๒ ตัวถูกเอสปาตาอาชีฟแทงตาย. แล้วการแสดงชุดที่สองก็เริ่มขึ้น เป็นการแสดงมีรายละเอียดที่น่าขงตามเคย. จริงอยู่ ความคล่องแคล่วของอันโตนิโอ เรเบเต นั้นน่าชม เขาได้รับความนับถือเป็นยอดของบันเดรียโรในสนาม. ส่วนวัวนั้นไม่ค่อยดีเท่าไรนัก มันไม่ได้พวกชาวสเปน “เล่นกีฬา” อย่างถึงใจ ซึ่งหมายความว่ามันไม่ได้ฆ่าหรือขวิดม้าให้เจ็บมากพอ, แต่สำหรับชาวต่างประเทศที่ดูอยู่ เห็นว่ามากเกินไปแล้ว. ตัวมันนั้น เห็นตั้งแต่เริ่มแสดงไปได้นิดเดียว ว่าพอแล้ว ซ้ำอากาศก็เริ่มเย็นมากตอนใกล้ค่ำ, ใครๆ ก็ดีใจกันทั้งนั้นเมื่อเลิกงานนี้. ตัวฉันเองชอบเวลาที่กาบาเยโรแสดงมากกว่า แต่พวกชาวสเปนกลับชอบการแสดงธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งชอบตอนที่กระทำการทารุณ, ฉันไม่เข้าใจเลยว่าการต่อสู้วัวคงเป็นกีฬาอยู่ได้อย่างไร – กีฬาแบบทารุณอย่างนี้ น่าจะสูญสิ้นไปพร้อมกับชาวโรมโบราณซึ่งกระหายเลือด. ยิ่งกว่านั้นก็คือ ฉันไม่เข้าใจว่า ทำไมผู้หญิงสเปนจึงไปดูการสู้วัว และชอบเสียด้วย. อย่างไรก็ตาม เมื่อบ่ายวันนี้เราได้เห็นสิ่งที่น่าสนใจ แต่ไม่สนุก, เจ้าชายองค์หนึ่งกล่าวว่า “เขาให้เราไปดูการฆ่าสัตว์ก็ช่างเถอะ แต่ทำไมจึงให้เราแต่งเครื่องแบบไปด้วย!” เป็นเรื่องไปดูการฆ่าสัตว์แน่ๆ. แต่กลางเนื้อก็ชอบลงยา ภาษิตว่าอย่างนั้น และพวกชาวสเปนชอบอย่างนั้น. ฉันไม่ชอบอย่างนั้นก็ดีแล้ว.

ค่ำวันนั้น เรารับประทานอาหารอย่างกันเองที่พระราชวัง, การกลับมาจากสถานสู้วัวออกจะล่าช้ามาก ดังนั้นใครมาถึงพระราชวังก่อนก็รับประทานอาหารก่อน. เวลา ๑๐.๐๐ ล.ท. มีการแสดงกิจกรรมของแถวทหารเวลากลางคืนที่ลานพระราชวังที่เรียกว่า “มิลิตารี ทักตู”^{๑๑} เราดูจากหน้าต่างข้างบน. มีแถวผสมเป็นวงใหญ่แน่นและหมวดหนึ่งก็แต่งกายไปอย่างหนึ่ง ถู้อโคมไฟเข้าสีกับเสื้อ. น่าดูมากแต่ก็ไม่มีอะไรแปลก. นอกจากเจ้านาย คณะทูตพิเศษจากประเทศต่างๆ ก็มา และมีข้าราชการบ้าง. ความจริง นี่คืองานส่งท้ายที่พระราชทานแก่คณะผู้แทนจากประเทศต่างๆ ที่มาในงานราชาภิเษกพระเจ้าอัลฟองโซ่ที่ ๑๓. คณะอัครราชทูตและผู้แทนประเทศต่างๆ กราบถวายบังคมลาต่อพระราชราชาธิบดี และพระราชินีนาถราชชนนีที่นั่น.

ฉบับที่ ๘

๒๒ พฤษภาคม (บ่าย)

วันนี้เป็นวันสุดท้ายที่เราจะอยู่ในเมืองหลวงของสเปน. เราไปที่พระราชวังตั้งแต่ราวเที่ยงวัน เพื่อถวายบังคมทูลลาพระราชราชินี และพระราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์. ได้รับพระราชทานพระบรมรูปทุกคน และได้รับเชิญให้เข้าไปถ่ายรูปรูปหมู่ในห้องศิลป์ในพระราชวังนั้น. หลังจากนั้น เราได้รับพระราชทานอาหารกลางวัน. บรรดาเจ้านายเสด็จมาทุกองค์ เว้นแต่เจ้าชายโยอาคิมแห่งปรัสเซีย เพราะเสด็จกลับไปเสียแล้ว โดยรถไฟตอนเช้า. รับประทานเสร็จแล้วก็กราบถวายบังคมลากัน.

บ่ายวันนี้ฉันไปขับรถเล่น ไปที่วนาซึ่งอยู่ใน “วังนอก” ของพระราชราชินี. ความจริงวังนี้ก็อยู่ที่ซานเมอ็งไม่ไกลจากพระราชวังเลย. ประชาชนเข้าชมได้. ถึงแม้ว่าจะอยู่แค่ซานเมอ็ง แต่เป็นชนบทเอาเสียจริงๆ เข้าที่มาก. มีทางสำหรับขี่ม้าที่สวยงาม มีต้นไม้ใหญ่เป็นแนวอยู่ข้างๆ ได้ยินเสียงนกร้องอยู่บนต้นไม้เหล่านั้น. เขาบอกว่าพระราชราชินีเสด็จมาทรงม้าบ่อย ๆ .

ภารกิจของฉันก็ใกล้จะจบลง และจะต้องจากกรุงมาดริดไปในไม่ช้า. จะขึ้นรถไฟไปลิสบอนในตอนค่ำ. อยู่ที่นี่บางวันก็เหนื่อยมาก แต่ก็ได้พบเห็นสิ่งที่น่าสนใจ และเมื่อจะต้องจากไปก็มีความอาลัย มีรูปภาพซึ่งอัลฟองโซที่ ๑๓ ให้แก่ฉันนั้น เป็นสิ่งที่ซาบซึ้งตรึงใจที่สุดในการมาครั้งนี้. สงสารพระราชชายาผู้เยาว์ ภารกิจของพระองค์จะไม่่ง่ายนัก. สเปนเป็นประเทศที่ปกครองยาก. เมื่อภารกิจยังยากสำหรับผู้ใหญ่ สำหรับพระองค์ผู้มีพระชนมายุเพียง ๑๖ พรรษาจะเป็นอย่างไร? ปราชาเดส มาเตโอ ซากัสตา, อรรถมหาเสนาบดีปัจจุบันเป็นผู้ที่สามารถยั้งคนหนึ่งของสเปนในยุคปัจจุบันนี้ แต่ก็แก่ลงทุกวัน. ถ้าสิ้นผู้นี้แล้วจะเป็นอย่างไร? ไม่มีใครกล้าเดา. คิด ๆ ดูก็ยังไม่แลเห็นความสว่าง ได้แต่รอ - และมีความหวังเท่านั้น !^{๑๔}

เชิงอรรถ

๑. พระตำราจเอก พระยาราชาวัลลภานุสัษฐี, ภายหลังเป็นเจ้าพระยาราชศุภมิตร
๒. ภายหลังเป็นพลเอกเจ้าพระยาพิชัยยุทธโยธิน
๓. พระยาสุริยานุวัตร อัครราชทูตสยามประจำประเทศฝรั่งเศสและประเทศสเปน สำนักงานอยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส
๔. กุมภาพันธ์ - มีนาคม พ.ศ.๒๔๔๔
๕. Your Majesty
๖. Alfonso
๗. Insignia of the Golden Fleece.
๘. ขุนนางชั้นสูงสุด
๙. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ กงจะได้ทรงลอกฉายพระนามและรายนามจากบัญชีที่พิมพ์แจกเป็นทางการ แต่ยังคงขาดเจ้าชายยูจีน แห่งสวีเดนและนอร์เว.
๑๐. A Captain-General of the Army
๑๑. เริ่มแสดงเวลา ๕.๓๐ ล.ท.
๑๒. Coup de grace กรุณา ปลิดชีพ เพื่อไม่ให้ต้องทรมาน
๑๓. Military Tattoo.
๑๔. พระราชราชินีอัลฟองโซที่ ๑๓ ทรงราชย์อยู่ ๒๕ ปี แล้วเสด็จหลบภัยการเมืองไปประทับ ณ ประเทศอังกฤษ ใน พ.ศ.๒๔๓๔

92
V

Vajiravudh, King of Siam.

The Spanish Coronation = Le Couronnement Espagnol = ราชอาณาจักรกรุงสเปน / French translation by H.R.H. Galyani Vadhana ; Thai translation by M.L. Pin Malakul. -- Bangkok, King Vajiravudh Memorial Foundation Under the Patronage of His Majesty the King, 1988. -- 110 p. : ill. --

1. Vajiravudh, King of Siam, 1881-1925 2. Alfonso XIII, King of Spain, 1886-1941. 3. Thailand--Foreign relation--Spain. 4. Spain--Foreign relations--Thailand. 5. Galyani Vadhana, H.R.H., tr. 6. Pin Malakul, M.L., tr. 7. Title.

พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) พุทธศักราช 2550 จำนวน 4,000 เล่ม
พิมพ์ที่บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
65/16 ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

[The text in this image is extremely faint and illegible due to heavy noise and low contrast. It appears to be a dense block of text, possibly a list or a series of entries, but no specific words or numbers can be discerned.]

